

III. ÉVFOLYAM 3. SZÁM • 1999. ŐSZ

319. 956

ÁRA: 250 Ft

AKADÉMIA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA HÍRMAGAZINJA

TISZTÚJÍTÁS

A MAGYAR
TUDOMÁNYOS
AKADÉMIÁN

AKADÉMIA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA HÍRMAGAZINJA
III. ÉVFOLYAM 3. SZÁM • 1999. ŐSZ

TARTALOM

Közgyűlés, 1999. május	1
Beszámolók • Tisztújítás • Közgyűlési határozatok • Díjátadások • A tudományos osztályok közgyűlési programja • Programok	
Új arcok az Akadémia vezetésében (<i>Hernádi Miklós</i>)	31
A vezetés napirendjén (<i>Pannonhalmi Kálmán</i>)	33
Elnökség • Vezetői Kollégium • Vezetői program	
Személyi hírek	38
Kitüntetések • A Doktori Tanács hírei • Halottunk	
Hírek	42
A területi bizottságok hírei • Osztályok hírei • Intézeti hírek	
A tudomány kommunikációja (<i>Mátay Anna</i>)	52

Fotók: Hátori Péter

Borítón: A Veszprémi Területi Bizottság székháza (részlet)

AKADÉMIA

A Magyar Tudományos Akadémia hírmagazinja

Szerkesztőség: Budapest, 1051 Roosevelt tér 9. Tel./fax: 302 5638

Felelős szerkesztő: Szabó B. István, szerkesztő: Burucs Kornélia,
munkatársak: Párizs Ágnes, tördelőszerkesztő: Horváth Imre

Kiadó: MTA Történettudományi Intézete, Budapest, 1014 Úri u. 53. Tel.: 356 1539

Nyomdai munkálatok: Akaprint Kft. Felelős vezető: Freier László

ISSN 1417-1007

KÖZGYŰLÉS, 1999. MÁJUS

AZ MTA 1999. ÉVI CLXIV. RENDES KÖZGYŰLÉSE

1999. május 3-án tartotta a Magyar Tudományos Akadémia 164. rendes, tisztújító közgyűlését. Május 4-én került sor az MTA új vezetőségének megválasztására; a közgyűlési tagjai az elnök, a főtítkár, a főtítkárhelyettes és a három alelnök személyéről döntöttek.

Az alábbiakban összefoglalót adunk a közgyűlés május 3-i munkanapjáról, valamint a másnapi választások eredményeiről.

1999. május 3. – Délelőtti ülészak

A közgyűlés Vizi E. Szilveszter alelnököt választotta meg levezetőelnöknek. Az ülés megkezdéséig 315-en írták alá a jelenléti ívet, a létszám rövidesen 340-re emelkedett, ami jelentősen meghaladta a határozatképességhez szükséges 248 főnyi részvételt. Az ügyrendi kérdések tisztázása után (határozatszövegező, hitelesítő, szavazathitelesítő bizottságok kiküldése) díjátadásra került sor.

Az ünnepélyes díjkiosztást követően Ihász Mihály akadémikus, a Doktori Tanács elnöke átadta az MTA doktora címet elnyert kutatók okleveleit.

Beszámoló

Galat Ferenc elnöki beszámolója következett a tárgysorozatnak megfelelően.

Mint minden modern civil szervezetnek, a Magyar Tudományos Akadémiának is időnként át kell tekintenie az elmúlt időszak történéseit: milyen problémák kerültek felszínre, mit sikerült közülük megoldani és melyek a jövőbeni teendők – kezdte beszámolóját az elnök.

A kutatói gondolkodásban új szintézisre van szükség, hiszen az új tudományos-technikai forradalom révén kihívások érik az ezredforduló társadalmait a világ minden részén, így Magyarországon is. Ezt az új szintetizáló látásmódot akadályozza: a kutatók diszciplínák keretében szerveződött

ÚJ SZINTÉZIS

Az MTA elnökének beszámolója
az 1996-1999. évekről
(Kivetített vázlat)

1996: A magyar tudomány új környezetben

1. Tudományos-technikai forradalom
2. Kulturális értékrendváltás
3. Gazdasági-politikai rendszerváltás

A magyar tudomány helyzete: labilis

Az MTA helyzete:

- átalakítani a szervezetet, hogy képes legyen a kutatás színvonalát, a minőséget erősíteni
- előzmény: autonómia (1994)
- az Akadémia hármas funkciója (1996. december)
 - I. A tudomány műhelye
 - II. A nemzet tanácsadója
 - III. A hazai tudományosság érdekképviselője
- Közgyűléseink:
 - 1996. december: az Akadémia hármas funkciója, helyünk a nap alatt
 - 1997. május: intézetkonszolidáció
 - 1997. december: MTA, a tudomány műhelye
 - 1998. május: belső szervezeti alternatívák
 - 1998. december: a magyar tudomány helyzete (országgyűlési jelentés); intézetkonszolidáció, beszámoló az MTA 1998. évéről

Folytatás a 3. oldalon

intézetekben, tanszékeken dolgoznak, a kihívások viszont probléma jellegűek. Vagyis az új szintézis igénye a kutatásszervezet alakításában, formálásában is új szemléletet kíván. Mindezzel egy időben kihívás ér bennünket a köznap gondolkodás részéről is: egy olyan közkulturális értékrendváltás megy végbe, amelyben a helyi társadalom sorsa elsősorban versenyképességétől függ. E versenyképesség növelésének leghatékonyabb eszköze a helyi kutatóbázis erősítése. Alapigazság, hogy a kutató a legfontosabb értékkeremtő. – Kihívás éri a nemzeti kultúrát is. Magyarországon egyrészt egy gazdasági-politikai és ezzel egy időben szemléleti rendszerváltás megy végbe, másrészt a nemzeti kultúra új világkörnyezetbe kerül. Az államnak kötelessége gondoskodni a nemzeti kultúra fenntartásáról az államhatárokon belül és részben az államhatáron túl eső nemzeti szállásterületeken is.

A magyar tudomány helyzete egészében labilis. De e labilitásból könnyen válság lehet, ha nem javulnak a kutatás feltételei. Az Akadémia helyzete, amennyiben a gazdasági feltételeket a költségvetés biztosítja, intézményesen szilárd alapokon áll: autonómiája biztosított (1994), az 1996-ban meghirdetett *hármaskörrel* pedig az ezredfordulóra

megvalósítható hatékony működése. E hármaskör funkciói: 1. az Akadémia legyen a tudomány műhelye, 2. a nemzet tanácsadója és 3. a hazai tudományosság érdekképviselője. (Ezeket az alapelveket már az 1996. évi decemberi közgyűlés rögzítette.)

• **Az Akadémia a tudomány műhelye.** Az MTA-n belül szerencsére a legkülönbözőbb szaktudományok vannak jelen. Vagyis az új szintetizáló gondolkodás kialakításának műhelye lehet. Ezért biztosítani kell a különböző szaktudományok, kutatói elgondolások egymáshoz közelítését.

Stabilizálni kell a *kutatóintézetek* helyzetét – ezt célozza a konszolidációs folyamat is –, megvizsgálva egyrészt azt, hogy mely területen van hazánkban szükség egyetemi tanárszéktől független kutatóintézetre, másrészt mely területek versenyképesek. Ezeket feltétel nélkül támogatni kell. Az első három évben a telephely-racionalizálás, a dologi és kutatási költségek minimuma, valamint a infrastruktúra javítása volt biztosítható. Ezt kell követnie majd a bérrendezésnek, közép-műszer-beruházásoknak, az utóbbi 15 évben elmaradt tematikai fejlesztéseknek.

Az elmúlt három évben a *fejlesztések* számos területen megindultak: vízgazdálkodás,

Glatz Ferenc elnöki beszámolóját tartja. Az elnökségben Keviczky László (főtitkár), Michelberger Pál és Vizi E. Szilveszter (alelnök)

környezetvédelem, informatika, területfejlesztés, nyelvtudomány, kisebbségkutatás. A Konzolidációs Bizottság értékelése szerint ezek megfelelnek az ezredforduló egyetemes és magyarországi kihívásainak.

Az Akadémiának mint tudományos műhelynek, fontos része a *könyvtár*, melynek szervesen kell illeszkednie a budapesti nagy könyvtárak rendszerébe, de rendezni kell a központi könyvtár és az intézeti könyvtárak viszonyát. (A könyvtár-konzolidáció 1998-ban megkezdődött.)

Szólni kell a *Tudomány Világkonferenciájáról* is, amelyhez hasonló nagyszabású tudományos esemény megrendezésére eddig még nem került sor. Ez lehetőséget ad arra, hogy a hazai kutatók a jelenleginél is jobban figyeljenek arra, hogy a hazai kutatói egységeknek az eddiginél még szervezesebben kell a világ kutatásszervezetébe beépülniük, az egyéni gondolkodásnak a szaktudomány világszintű gondolkodási normáit kell követnie, illetve azokat kell megújítania. A Tudomány Világkonferenciája alkalmat is nyújt majd arra, hogy újragondoljuk a már 1996-ban felvetett kérdést: hol helyezkedik el az MTA a magyar tudomány nemzetközi kapcsolatrendszerében.

Az Akadémia viszonya rendezett az országos szervezetekkel. Mind a végrehajtó hatalommal (Oktatási Minisztérium és egyéb minisztériumok), mind pedig az országos autonómiákkal (OMFB, OTKA, Rectori Konferencia). Az elmúlt három évet a jó együttműködés jellemezte. Nem került azonban le a napirendről az akadémiai kutatóhálózat és az egyetemi tanszékek kapcsolatának kérdése. E két szervezeti típus egymáshoz közelítése nem jelenti a kutatóhálózat vagy akár az egyetemi tanszéki rendszer autonómiájának feladását.

Félsiker volt az *akadémiai törvény* módosításának sürgetése (1997–98), bár bizonyos alapelvek elfogadására sor került a viták során.** Igen fontos a köztestületiség erősítése, mely fejlődött az információs szolgáltatás

Folytatás az 1. oldalról

I. AZ MTA A TUDOMÁNY MŰHELYE

A) Diszciplínaviták

Kulcsfogalmak: az új, szintetizáló látásmód; folyamatosság és megújulás biztosítása (1998–1999) (osztályok szerepe)

B) Kutatóintézet- és kutatócsoport-hálózat

a) Intézetek:

alapellátás javítása: 250 millió helyett 1800 millió fejlesztések (1997–1999)
az intézethálózat bemutatása (1999)
konfliktus: bér, műszer, könyvtár

b) Kutatócsoport:

a rendszer stabilizálódott (1995–1998)
konfliktus: dologi ellátás, bér, vidékfejlesztés

C) Könyvtár (1996–1999)

D) Tudomány Világkonferenciája (1997–99)

E) Szervezet: a magyar kutatók civil szervezete

Kulcsfogalmak: működőképesség, rendezettség, kiszámíthatóság

1. MTA és országos hatókörű tudomány-szervezetek (OM, OMFB, OTKA)

2. Költségvetés rendezése (1997–98)

3. Köztestületiség erősítése: közgyűlési doktorok bevonása (1997–98), információközvetítés: „Akadémia” folyóirat (1997), Programfüzet (1997), közgyűlési tagok katasztere (1996) (Élő Akadémia)

4. Határokon túli magyar kutatók bevonása (1996–97), Domus-program (kulturális elv a tudománypolitikában)

5. Területi bizottságok fejlesztése (1997–1998) (Regionalitás elve)

6. Doktori Tanács konzolidációja (1995–98)

7. Bolyai-ösztöndíj, az akadémiai minősítés utánpótlása (akadémikus, doktor) (1997)

8. MTA-dijrendszer reformja (1998–99)

9. Folyamatosság:

Emlékbeszédek (1998);

Az MTA 175 éve (akadémikusok életrajzi lexikona, 1825–1999; az egyes szaktudományok fejlődése a 19–20. században)

10. A rendszeresség eszköze: *Akadémiai műhely* c. könyvsorozat (Emlékbeszédek, Székfoglalók, Évkönyv, Tudomány Magyarországon, Közgyűlési előadások, Almanach, Felolvasóülések) (1999)

11. *Akadémiai Klub*: igényes szabadidőeltöltés, személyes kapcsolatrendszer, a hazai elitértelmiség találkozóhelye.

12. Osztályok erősítése; bizottságok rendezetlensége

13. Kollektív elv a vezetésben.

Folytatás az 5. oldalon

* A Tudomány Világkonferenciájáról l. folyóiratunk különszámát!

** Az akadémiai törvény módosításáról l. az 1998/1. szám 31–32. oldalain megjelent cikket!

nyitottabbá válásával (pl. Akadémia c. folyóirat). Szükséges azonban a köztestületiség fogalmának értelmezése, s ennek a törvény-módosításban is meg kell fogalmazódnia.

Az Akadémia *külső tagjaival* igen jó a kapcsolattartás az ún. Domus Hungarica-program keretében, amely 1997 áprilisában indult. A határokon túl élő akadémikusok magyarországi kutatási lehetőséghez jutnak, a Professzorok Házában nyerhetnek elhelyezést és a Domus-program keretében ösztöndíjhoz juthatnak. Kérdés: mikor tudunk határokon túli szervezeti fejlesztéseket eszközölni?

Az elmúlt három esztendőben tudatos politika volt a *vidéki bizottságok* súlyának növelése. Rendkívül fontos a területi bizottságok munkájának további erősítése, hiszen a helyi elitértelmiség nélkül nem lesz lehetőség a régió kitörési pontjainak megfogalmazására.

Az Akadémia szervezeti működésének, az *akadémiai „minősítés”*-nek fontos része a Doktori Tanács, amely sikeresen integrálódott az MTA szervezetébe, felváltva a korábbi független TMB-t.

Fontos, hogy az Akadémia nyisson a fiatalok felé. Ezt szolgálja az 1998-ban bevezetett *Bolyai-ösztöndíj* is, amely átmenet a

PhD és az Akadémia doktora cím között. 1997 óta az Akadémia saját díjai mellett külső alapítók, vállalkozók is jelentős összegekkel támogatják a nívós kutatási teljesítményeket.

Megindítottuk az *Akadémiai Műhely* sorozatát (1999), amely a tudományos műhely jellegünket kívánja erősíteni. Ezen belül felújítottuk az Emlékbeszédek szokását (1998) az Akadémián. Az elhangzott előadások megjelentek önálló füzet és kötet formájában. Ez a publikálás a továbbiakban is folyamatos lesz. Ugyanígy az elhangzott székfoglaló előadások szövegei is kiadásra kerültek. Így lehetőség nyílik arra, hogy a tagtársak egymás tudományos eredményeit megismerjék, izmosodjanak a szintetizáló szempontok gondolkodásunkban. Azt szeretnénk, ha a *publikációs rendszer a rendszerességet biztosító szervező erő* lenne az Akadémián.

Az *Akadémiai Klub* – melynek megnyitására a székház-rekonstrukció teljes befejezése után került sor (1999) – az igényes szabadidő-eltöltés és a személyes kapcsolatteremtés előmozdítója kíván lenni. A szakmaközi megbeszélés mellett lehetőség nyílik a kutatói és az üzleti, színházi, irodalmi elit találkozására.

A közgyűlés hallgatósága. Előterben Chikán Attila gazdasági miniszter, Hámori József kulturális miniszter, valamint Stefanovits Pál akadémiai aranyérmes

Az Akadémia szervezeti működése főosztályi és a tudományos osztályok szintjén jó, de nem sikerült megoldani az osztályokon belüli szakmai bizottságok működésének problémáit.

A vezető testületek működésében rendszerességet alakítottunk ki (1997). Az elmúlt három évben nemcsak az elnökség, de a Vezetői Kollégium, a Konszolidációs Bizottság, emellett az osztályelnökök értekezlete, valamint a vezetők szűkebb, ún. operatív értekezlete üzemszerűen működött. Munkájukat segítették a közgyűlések eredményes vitái, hozzászólásai, kritikái is.

• **Az Akadémia a nemzet tanácsadója.** Az Akadémiát a nemzeti akarat hívta életre, ezért kötelessége a nemzet és az állam előtt álló stratégiai kérdésekkel foglalkozni. Az Akadémián 1996-tól megindult *Stratégiai Kutatási Program* az alternatívák feltárására vállalkozik. A programok a legkülönbözőbb szaktudományágak bevonásával folynak. A kutatási eredmények publikálása tanulmánykötetek formájában és az Ezredforduló c. folyóiratban (55 000 példány) történik.

Az Akadémia a 2000. évben ünnepli alapításának 175. évfordulóját. A *kettős évforduló* alkalmából a vezetés több kötet kiadását tervezi: az akadémikusok életrajzi lexikona (1825–1999); megindul a „Magyarország leírása az ezredfordulón” c. hétkötetes sorozat; 2000-ben az államalapításról, az MTA 175 éves történelméről, valamint a „Magyarország és Magyarország jövőjéről” rendez konferenciát az Akadémia, a jövő lehetőségeit vizsgálva.

• **Az Akadémia a hazai tudományosság érdekképviselője.** Az Akadémiának, mint általában a magyar tudománynak, minden politikai párttól egyforma távolságra és közelségre kell elhelyezkednie. Mégis, a kutatói közösségnek ezen alapelv megőrzése mellett törekedniük kell, hogy maguk is beleszólhassanak a tudományról és a tudománypolitikáról szóló helyzetelemzésbe. Az Országgyűlés már 1996-ban egyetértett azzal, hogy készüljön egy háromkötetes elemzés „Tudomány, tudománypolitika az ezredfordulón” címmel.

II. AZ MTA A NEMZET TANÁCSADÓJA

A) Stratégiai Kutatások a MTA-n

1. Konferenciák (700 fő)
2. Könyvsorozat (19 kötet)
3. Ezredforduló (55 000 példány)

B) Ad hoc szakmai tanácsok

C) Magyarország – 2000 (Szerkesztőbizottság 1999)

1. Magyarország az ezredfordulón I–VII. kötet. (Szerkesztőbizottság 1998–1999)
2. A magyar állam alapítása. (Szerkesztőbizottság 1998–1999)
3. Magyarország és a magyarság a jövő Európájában. (A stratégiai kutatások zárókonferenciái)

III. AZ MTA A HAZAI TUDOMÁNYOSSÁG

ÉRDEKKÉPVISELŐJE

A) A tudomány egyetemes és hazai érdekeinek megfogalmazója

Országgyűlési jelentés, 1996, 1998. Tudomány az új politikai közegben. (Az MTA a kutatói önelvűség védelmezője)

B) Tudomány és tudománypolitikai helyzetelemzés. (A kutatók maguk is beleszólhatnak)

Tudomány és tudománypolitika Magyarországon az ezredfordulón I–III. kötet

1. A tudomány helyzete Magyarországon (1997–1999)
2. Tudománypolitika (1998–1999)
3. A hazai kutatósszervezet katasztere (1998–2000)

Európai integráció és kutatósszervezet. (Kezdeti lépések)

C) A kutatói társadalom. Az emberek érdeke

1. Akadémikusi pótlék (1996–1997)
2. Doktori pótlék (1996–1999)
3. Kutatói életpálya (fiatal kutatók arányának javítása, Bolyai-ösztöndíj, nyugdíjas doktorok) 1997–1999
4. Konfliktus: bérhelyzet

D) Tudomány és az új gazdasági közeg:

vállalkozói szféra (első lépések: adókedvezmény 1998-tól), díjrendszer (1997–1998), intézeti kapacitások közvetítése (1998-tól)

E) Tudomány és társadalom

(Tudásalapú értékrend. Tudomány érdekképviselője a társadalom felé. „Nyitott Akadémia”)

1. Médiapolitika (1997)
2. Magyar Tudomány Napja (1997)
3. Akadémiai Klub (1999) építve az Ismeretterjesztő Bizottságra, a Tudósklubra, kerekasztal-konferenciákra.

„Szabadon szolgál a szellem”

Ha a kutatói érdekvédelemről beszélünk, akkor szólni kell a kutatói bérekről. A bérhelyzet korrekciójára sajnos sem az egyetemen, sem az akadémiai kutatóintézetekben nem került sor.

Az új gazdasági körülmények, a piacgazdaság nemcsak az állam közvetlen finanszírozási kötelezettségeinek pontos meghatározását kívánja, de egyben azt is, hogy az állam megfelelő adókedvezményt és tudományfinanszírozást valósítson meg. Meg kell próbálni egyensúlyt teremteni az állami támogatás és a vállalati támogatás között. A kutatói társadalomnak kapcsolatot kell teremtenie a felhasználókkal, magával a társadalommal. Meg kell fogalmazni a vállalkozók és a kutatás közötti érdekazonosságot és érdekkülönbségeket is, hiszen más-más szempontok vezérlik mindkettőt.

A tudásalapú értékrend hirdetése, a tudomány érdekképviselője a társadalomban vezérelte az akadémiai vezetést a Magyar Tudomány Napjának elindításakor (1997). Ezt a célt szolgálják a kerekasztal-konferenciák és a szerveződő Akadémiai Klub is. A tudásalapú értékrend nemcsak a tudomány fontosságának elismerését jelenti, hanem azt is, hogy az említett versenyképesség csak egy tudásközpontú értékrend érvényre juttatásával lehetséges.

Keviczky László főtitkár előterjesztései követték az elnöki beszámolót. Az első előterjesztési anyag az MTA Műszaki Fizikai és Anyagtudományi Kutatóintézetre vonatkozott, miszerint a kutatóintézetet az OMFB-vel kötött korábbi támogatási szerződés következtében 86,8 millió Ft összegű visszafizetési kötelezettség terheli, amely összeggel az intézet, konszolidációjának befejezését követően sem rendelkezik. Az adósság egy részének kifizetésére az MTA egy síófoki ingatlanának értékesítésével nyílna lehetőség.

Keviczky László
főtitkári beszámolóját tartja

A második előterjesztés az MTA 1998. évi költségvetésének végrehajtásáról szólt. A beszámolót a Felügyelőbizottság megtárgyalta és elfogadta, ez képezte az alapját a PM felé rendszeresen (évente) történő beszámolónak is. Ennek kiegészítését (ill. részletes kifejtését) adja az a három kötet, amely évente jelenik meg, részletesen leírva az intézetek tudományos eredményeit. Előkészületben van a kutatócsoportok munkáját összefoglaló kötet is.

• **Az Akadémia pénzügyi helyzetének alakulása.** Az Akadémia mint köztestület és a felügyelete alá tartozó köztestületi költségvetési szervek, valamint a támogatott kutatóhelyek részére az 1996. évi költségvetésben – az OTKA nélkül – 7,6 milliárd forint költségvetési támogatást hagytak jóvá, amely összeg 1998 végére ténylegesen 12,9 milliárd forintra, közel 70%-kal növekedett.

Ez a rendkívüli támogatásiszint-emelkedés döntően

– a kutatóintézeti konszolidációs folyamat első két évének 1,2 milliárd forint összegű többletével,

– új központi feladatok beindításával (stratégiai kutatások, Bolyai-ösztöndíj stb.),

– valamint a közalkalmazotti illetményrendszer módosulásával hozható összefüggésbe. Ez az elért támogatási szint még inkább jelentősnek tekinthető akkor, ha figyelembe vesszük, hogy 1996–1997. években 183 millió forint bázisjellegű zárolására is sor került.

A költségvetési támogatások felhasználásával a közvetlen akadémiai kutatási célú támogatások aránya az elmúlt három évben 66% körül volt. Növekedett az országos kutatás- és tudástámogatás részaránya 16,4%-ról 17,6%-ra, melyet az akadémiai és doktori tiszteletdíjak mértékének emelése és a Bolyai-ösztöndíj bevezetése okozott. Az Akadémia egyéb feladataira a támogatás kb. 16–20%-a jutott.

• **Beruházások, felújítások.** Az MTA beruházásaira központi költségvetési keretből a következő összegek álltak rendelkezésre:

- 1996-ban 470 millió forint,
- 1997-ben 600 millió forint,
- 1998-ban 635 millió forint,
- 1999-ben 620 millió forint.

A keretek felhasználása megfelelt a rendelkezésre álló összegnek. Kutatási célú – intézeti – gép-műszer beszerzésekre 1996-ban a teljes beruházási keret 74%-át, 1997-ben 72%-át, 1998-ban 75%-át fordítottuk.

A Nemzeti Információs Infrastruktúra Fejlesztési Programhoz az Akadémia az elmúlt években évi 50 millió forinttal járult hozzá központi beruházási kerete terhére. A kormány 1135/1998. (X. 30.) határozata értelmében a program finanszírozásához 1999-ben szükséges összeg már az Oktatási Minisztérium költségvetési fejezetébe került.

Az elmúlt három évben a beruházási forrás növekedése figyelhető meg. Az 1996-ban rendelkezésre álló 470 millió forint 1998-ra 635 millió forintra, 35%-kal növekedett. Ez a növekedési folyamat az eszközök elhasználódási szintjének kismértékű javulását is eredményezte. A központi beruházási források mellett az intézmények minden évben jelentős saját forrást is bevontak a beruházások finanszírozásába. 1998-ban ez az összeg egymilliárd forint volt.

• **Felújítások.** Az akadémiai intézmények felújítási munkáihoz évente átlagosan 350 millió forint központi támogatás állt rendelkezésre, melynek jelentős részét az elmúlt évben befejeződött székház-rekonstrukció foglalta le.

Az intézményi felújítási igényeknek csak töredékét lehet a központi források terhére finanszírozni. Ezek a munkák – egy-két rendkívüli esetet kivéve – kizárólag építési jellegűek voltak.

Az akadémiai intézmények épületeinek állaga oly mértékben leromlott, hogy a rendelkezésre álló felújítási keret ezek helyreállítására, sok esetben a közvetlen élet- és balesetveszély elhárítására kellett fordítani.

Komoly problémát jelent, hogy az előregedett gép- és műszerpark felújításának finanszírozása nem megoldott.

• **Bérhelyzet.** Az akadémiai intézmények, ezen belül a meghatározó kutatóintézeti kör éves kiadásainak 48–55%-át a személyi juttatásokra és járulékaikra fordított összegek tették ki. Így a bérhelyzet alakulását az illetményrendszer módosítása jelentősen befolyásolja. Az elmúlt időszak – ezen belül az 1997. és 1998. évek – illetményfejlesztési gyakorlatában az a tendencia volt megfigyelhető, hogy az illetményrendszer alapját képező szorzószámok módosításra kerültek, az ehhez szükséges pénzügyi fedezet biztosítása azonban nem vagy csak részben történt meg.

Az Akadémia vezetésének 1997-ben és 1998-ban komoly erőfeszítések és többfordulós tárgyalások eredményeként sikerült az illetményrendszerhez szükséges pénzügyi fedezetet megteremteni és ezzel ezen a területen a törvényesség feltételét biztosítani. Jellemző a helyzetre, hogy az 1997. évi illetményfejlesztéshez a pénzügyi fedezetet az év végére sikerült előteremteni. Az illetményrendszerrel kapcsolatban megfogalmazott további komoly kritikák, hogy

- a kutatói és felsőoktatási bérrendszer között jelentős eltérés van a kutatók hátrányára. Az 1999-től biztosított 250 millió forint ezt a helyzetet csak minimális mértékben enyhíti,

- a közalkalmazotti illetményrendszer által bevezetett kötelező juttatások egy részére változatlanul nincs fedezet (pl. jubileumi jutalom).

A jelenlegi illetményhelyzetet tükrözi a kutatóintézetek 1 főre jutó átlagkeresetének alakulása is. A munkaviszonyból származó, 1 főre jutó havi bruttó keresetek 1996–1998 között átlagban 45 ezer forintról 68 ezer forintra növekedtek. A legalacsonyabb az átlagilletmény az élettudományi területen. A három év alatt elért átlagkereset-növekedés meg sem közelíti a versenyszféra jövedelemszintjét. A jövő fontos célkitűzése kell legyen az akadémiai bérhelyzet alapjaiban történő megváltoztatása.

A főtitkár bemutatta az MTA 2000. évi költségvetési irányelveit, melyet tervezetnek kell tekinteni, hiszen az Akadémia költségvetéséről az Országgyűlés határoz. Természetesen vannak bizonyos gazdasági korlá-

A 2000. ÉV KÖLTSÉGVETÉSI IRÁNYELVEI MILLIÓ FT-BAN		
Jogcím	1999. évi előirányzat	Fejlesztési igény
Kutatói bérrendezésre átlagkereset-növelésre	9469,0	2029,0
Nemzetközi kapcsolatok	273,7	300,0
Akadémikusok és doktorok tiszteletdíja	1959,6	460,0
Bolyai János Kutatási Ösztöndíj	500,0	441,0
Beruházások	670,0	250,0
Tudományos könyv- és folyóiratkiadás	107,1	53,0
MTA megalapításának 175. év-fordulójának megünneplése	–	40,0
Köztisztületi feladatok	70,0	101,7
Arany János Közalapítvány támogatása	–	40,0
Központi könyvtár könyv- és folyóirat-beszerzések támogatása	288,2	90,0
Kutatóintézeti könyvtárak működésének támogatása	347,0	200,0
Tudományos társaságok támogatásának növelése	13,6	13,4
EU-csatlakozás	20,5	500,0
AKP támogatása	166,3	380,9
Nemzetközi konzorciumokban való feladatvállalás	–	250,0
Támogatott kutatóhelyek támogatása	831,0	200,0
Stratégiai kutatások	150,0	100,0
Áremelkedések ellentételezése	–	1,000,0
Akadémiai informatikai program	–	500,0
MTA Közvetlen fejlesztési igénye	–	6949,0
OTKA-programok	2988,3	1311,7
Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia	10,3	1,0
OTKA, SZIMA együtt	–	1312,7
MTA fejezet mindösszesen	–	8261,7

tok, kormánykötelezettségek, amelyek befolyásolják az Akadémiára szánt „kötségvetési tortaszelet” nagyságát. Egy fontos tény azonban megállapítható: a jelenlegi kormány az elmúlt év alatt a korábbiakhoz képest jóval nagyobb sebességgel növelte az összeget.

A táblázat egyértelműen mutatja az igényeket. A számok pontosan leírják a problémákat. Az MTA vezetésének a javaslata az, hogy a 2000. év költségvetési tervezési irányelveit fogadja el a közgyűlés, és hatalmazza fel a jövőbeli vezetést, hogy a költségvetési tárgyalásokon szorgalmazza a K+F kiemelt kezelését, képviselje az Akadémia igényeit.

A tisztújító közgyűlések jelentőségét növeli az a tény is, hogy ilyenkor sor kerül az Akadémia „állapotfelmérésére” is. A három év alatt sikerek és sikertelenségek egyaránt jellemezték az Akadémián folyó munkát. Siker, hogy a székház rekonstrukciója befejeződött. A tiszteletdíjak körüli problémák megnyugtatóan rendeződtek, ma a nyugdíjas akadémikus kollégáknak is lehetőségük van munkájuk végzésére.

Az elmúlt három év egyik legnagyobb horderejű lépése az *intézetkonszolidáció* elindítása, első szakaszának sikeres végigvitele volt. A hosszú előkészítés után megkezdett kutatóintézeti konszolidáció folyamata 1999 végén lezárul. A konszolidáció kezdetén kitűzött célokat sikerült teljesíteni. Természetesen ezzel nem lehetett megoldani az intézethálózat valamennyi problémáját, azonban szerkezete korszerűsödött, anyagi ellátottsága javult. E folyamatot nem szabad megszakítani. Fel kell tárnai az intézethálózat következő „gyenge láncszemét”, és annak javítására, erősítésére olyan programot kell kidolgozni, amely az intézetkonszolidációhoz hasonlóan képes azon számottevő javulást elérni. E „láncszem” most egyértelműen a kutatóhelyek gép-műszer ellátottsága és az igen alacsony bérszínvonal.

Bár az elmúlt három évben lassan növekedtek az Akadémia beruházási forrásai, ez nem tette lehetővé az évtizedes lemaradás kiegyenlítését. Ugyanakkor a korszerű kutatások berendezés- és műszerigényessége tovább növekedett (és drágult). Több esetben a hazai tudományos publikációk nemzetközi elfogadtatásának legnagyobb gátja a ma már elavult eszközökön történő mérés.

A fentiek alapján az Akadémia vezetői megkezdtek egy *akadémiai gép-műszer korszerűsítési program* kidolgozását. Szakértők bevonásával elkészült egy viszonylag részletes felmérés a kutatóhelyek következő évekre vonatkozó reális műszerfejlesztési igényeiről. Ezen túlmenően kialakítottuk az akadémiai nagyberendezések (reaktor, ciklotron, számítóközpont, fitotron, csillagászati távcső stb.) karbantartására, korszerűsítésére, felújítására és esetleges cseréjére vonatkozó elképzelések első tervezetét. Természetesen ezek anyagi igénye messze meg-

A KONSZOLIDÁCIÓ EREDMÉNYE 1998-IG (MILLIÓ FT)

Intézetek	Konsz. létszám	97-es ktszv. terv	Fajlagos támogatás	Konsz.többlet bázisba kerül 1998-ban	Konsz. alapítómegatás	Fajlagos támogatás	Abszolút sorrend	98-as eredeti költségvetés	98-as KJT miatti többlet	98-as összes támogatás	Fajlagos támogatás
	1	2	3 (2/1)	4	5 (2+4)	6 (5/1)	7	8	9	10 (4+8+9)	11(10/1)
Állatorvos-tudományi Kutatóintézet	48	53,04	1,11	8,260	61,303		1,28	21	1,792	74,237	1,55
Balaton Limnológiai Kutatóintézet	80	66,48	0,83	36,450	102,927		1,29	14	3,937	121,619	1,52
Kísérleti Orvostudományi Kutatóintézet	128	108,02	0,84	57,180	165,198		1,29	13	126,841	193,490	1,51
Mezőgazdasági Kutatóintézet	220	141,16	0,64	99,000	240,163		1,09	32	158,329	257,328	1,17
Növényvédelmi Kutatóintézet	105	98,25	0,94	39,500	137,747		1,31	10	105,745	163,946	1,56
Ökológiai és Botanikai Kutatóintézet	102	73,71	0,72	49,850	123,563		1,21	26	91,627	144,905	1,42
Szegedi Biológiai Központ (SZBK)	389	346,34	0,89	165,290	511,633		1,32	8	416,969	603,721	1,55
Talajtan és Agrokémiai Kutatóintézet	84	82,60	0,98	16,380	98,976		1,18	29	99,546	118,140	1,41
Élelmiszer- és Agrokémiai Kutatóintézet	1156	969,60	0,84	471,910	1441,510		1,25	-	1144,474	1677,386	1,45
Atommagkutató Intézet	190	199,50	1,05	44,250	243,748		1,28	17	240,174	17,427	1,59
Csillagászati Kutatóintézet	61	59,99	0,98	18,360	78,352		1,28	15	72,015	3,418	1,54
Földtudományi Kutatóközpont	120	146,39	1,22	16,270	162,661		1,36	7	174,209	4,926	1,63
Műszaki Fizikai és Anyagtud. Kutatóintézet	155	263,04	1,70	67,830	195,212		1,26	22	298,770	9,764	1,55
Részecske- és Magfizikai Kutatóintézet	200	268,22	1,34	37,590	305,806		1,53	3	311,162	362,206	1,81
Szilárdtestfizikai és Optikai Kutatóintézet	145	203,87	1,41	25,580	229,445		1,58	2	234,169	9,396	1,86
KFKI Atomenergia Kutatóintézet	170	218,01	1,28	5,310	223,320		1,31	9	245,222	0,000	1,47
Kémiai Kutatóközpont	450	506,51	1,13	155,580	662,090		1,47	5	588,398	7,970	1,67
Matematikai Kutatóintézet	71	97,44	1,37	24,780	122,218		1,72	1	117,550	3,427	2,05
Számítástech. és Autom. Kutatóintézet	320	322,74	1,01	96,350	419,086		1,31	11	377,382	0,000	1,48
Természettudományi Kutatóintézet	1882	2285,70	1,21	356,240	2641,938		1,40	-	2659,051	69,782	1,64
Jogtudományi Intézet	47	44,90	0,96	5,350	50,250		1,07	33	57,681	3,210	1,41
Filozófiai Intézet	25	31,90	1,28	0,210	31,110		1,28	16	37,965	1,128	2,57
Irodalomtudományi Intézet	65	72,40	1,11	10,680	83,080		1,28	20	90,584	5,413	1,64
Közgazdaság-tudományi Kutatóközpont	80	110,80	1,39	0,830	111,630		1,40	6	135,246	2,286	1,73
Művészetelméleti Kutatóintézet	36	33,80	0,94	9,860	43,660		1,21	25	40,333	2,320	1,46
Néprajzi Kutatóintézet	40	40,40	1,01	5,720	46,120		1,15	30	50,675	2,923	1,48
Nyelvtudományi Intézet	70	103,70	1,48	0,710	104,410		1,49	4	121,616	6,451	1,84
Politikai Tudományok Intézete	49	61,10	1,25	0,530	61,630		1,26	23	74,866	0,915	1,56
Pszichológiai Intézet	63	76,20	1,21	4,610	80,810		1,28	18	91,381	2,610	1,57
Régészeti Intézet	58	55,60	0,96	10,690	66,290		1,14	31	68,256	6,180	1,47
Regionális Kutatások Központja	60	67,00	1,12	7,150	74,150		1,24	24	81,726	0,000	1,48
Szociológiai Kutató Intézet	51	64,60	1,27	0,600	65,200		1,29	19	78,764	2,452	1,60
Történettudományi Intézet	90	90,60	1,01	25,940	116,540		1,29	12	145,969	7,657	2,00
Világgaazdasági Kutatóintézet	56	58,00	1,04	9,520	67,520		1,21	27	65,566	0,934	1,36
Zenatudományi Intézet	56	58,70	1,05	8,450	67,150		1,20	28	68,272	4,391	1,45
Társadalomtudományi Kutatóintézet	846	969,70	1,15	100,850	1070,550		1,27	-	1208,900	48,870	1,61
Mindösszesen:	3884	4225,00	1,09	930,000	5153,998		1,33	-	5012,425	179,928	1,58

haladja várhatóan az Akadémia rendelkezésére álló beruházási forrásokat. Ha azonban sikerül e terveket a konszolidációhoz hasonló többéves, előre tervezhető program keretei között elfogadtatni, akkor nagyobb eséllyel lehet küzdeni a szükséges költségvetési többletforrások megszerzéséért. E program keretei már kezdenek kialakulni (Eötvös-program), megtettük az első lépéseket egy e célt szolgáló esetleges PHARE-támogatás megszerzésére is. E munka eredményességének csak akkor van esélye, ha annak támogatására – a kutatói közösségen túl – sikerül megnyerni a pénzügyi döntéshozókat is.

A már többször emlegetett kutatói bérrendezéshez a következő vezetésnek is vissza kell térnie. Ez a kutatóintézetek mellett a kutatócsoportokra is vonatkozik.

További probléma az, hogy sem a felsőoktatás, sem a kutatói hálózat nem képes lényegesen nagyobb számú PhD-fokozattal rendelkezőt fölszívni. Előbb-utóbb tehát rendezni kell a PhD, az MTA doktora cím és a habilitáció viszonyát.

Az elmúlt három évet a kemény munka, a talpon maradás, a közösen kitűzött célok felé haladás jellemezte – zárta beszámolóját a leköszönő főtítkár.

Délutáni ülészak

A vitát a délutáni ülészak levezetőelnöke, Michelberger Pál alelnök nyitotta meg. Lator László, a SZIMA ügyvezető elnöke hozzászólásában utalt a Művészeti Akadémia aktív tevékenységére, amellyel azt a célt kívánja szolgálni, hogy a művészek is fontosnak érezzék a tudomány jelenlétét munkájukban és hétköznapi életükben egyaránt. A SZIMA igyekszik majd segíteni az Akadémiai Klub programjainak kialakításában és a környező országokkal kínáló tudományos-művészeti kapcsolatteremtésben egyaránt.

Ezt követően a közgyűlési állandó bizottságok elnökeinek hozzászólásai következtek.

Benkő Samu külső tag nagyon jónak tartja az 1990 óta működő külső tagság rendszerét, de még inkább az 1996-ban hozott reformot,

amely lehetőséget ad a külföldön élő magyar tudósoknak arra, hogy az anyaországi tudományos életben, az Akadémia munkájában aktívan részt vegyenek. A külföldön élő tudósoknak nagyon sokat jelent az 1997-ben kezdett Domus Hungarica-ösztöndíjrendszer, ami nemcsak az idősebbeknek ad magyarországi tartózkodásra lehetőséget, de amely lehetővé teszi azt is, hogy a fiatal kutatók egyfajta hazai részképzésen vehessenek részt.

Gergely János rendes tag, a Bolyai-ösztöndíj kuratóriumi elnöke méltatta a Bolyai-ösztöndíj megindítását 1997-ben. De panaszkolta, hogy míg az első évben 345 ösztöndíjast tudtak felvenni, addig ebben az évben 220 helyett csak 180-at. A közgyűlési képviselőktől a közgyűlési határozatba egy olyan

pont beillesztését kéri, amely garantálja, hogy a harmadik évben annyi Bolyai-ösztöndíjas lehet, amely kiadja az eredetileg 3 évre tervezett 750–800 fős létszámot.

Lovas István rendes tag javasolta, hogy a közgyűlési határozatban szerepeljen egy olyan pont, amely kimondja: a közgyűlés nem adja át a jogot senkinek arra, hogy az Akadémiára vonatkozó törvényt módosítani lehessen.

Márta Ferenc rendes tag javaslata, hogy a közgyűlés jegyzőkönyvben fejezze ki köszönetét és elismerését az Akadémia vezetésének az intézethálózat sorsának jobbítása jegyében végzett munkájáért. Az új vezetők-től azt kéri a közgyűlés nevében, hogy hasonló szellemben folytassa a megkezdett munkát.

Berényi Dénes rendes tag szintén megerősítette, hogy a külföldi magyar tudományosság integrálódása igen komoly sikereket könyvelhet el, amelyet a jövőben is igyekezni kell megőrizni és bővíteni.

Ginsztler János doktorképviselő az 1990-ben megalakult Magyar Mérnökakadémia és az MTA közötti együttműködési megállapodás Glatz Ferenc elnök által történt megerősítéséért és a hatékony együttműködésért mondott köszönetet az Akadémia vezetésének.

Tigyi József rendes tag pozitívan értékelte, hogy a vezetés az elmúlt három évben többször fölkereste a területi bizottságokat, ahol igen aktív tudományos munka folyik. Szeretné azonban, ha a támogatás az anyagiakban is tükröződne, mert a szűkös költségvetésből nehezen tudnak működni a vidéki bizottságok.

Szendró Péter doktorképviselő a fiatalok erőteljesebb bevonását, a nemzedékváltás fontosságát emelte ki hozzászólásában.

Lipták András rendes tag felhívta tagtársai figyelmét arra, hogy nyújtsanak anyagi segítséget az árvízkarosultaknak. Lipták professzor nyolc jelenlévő tagtársával együtt egyhavi akadémikusi tiszteletdíját ajánlotta föl erre a célra.

Pálffy Péter Pál doktorképviselő hiányolta, hogy nem került a költségvetésben napirendre a Bolyai-ösztöndíj kérdése, hiszen ez a jelentős támogatáskiesés következményeinek tudható be.

Lovas Rezső igazgató fontosnak tartaná, hogy mielőbb rendeződjön az Akadémia intézeteiben a nagyműszerbeszerzés problémája.

Beck Mihály rendes tag azt javasolta, hogy az Akadémia tudományos osztályai készítsenek az önkormányzatok számára összeírást azon neves személyiségekről, akikről utcákat kellene elnevezni.

Király Zoltán rendes tag a pályázati-támogatási rendszerekkel kapcsolatban azt a javaslatot tette, hogy az MTA vezetése találjon megoldást arra a problémára, hogy kiváló, nemzetközileg elismert kutatóhelyek ne kerüljenek egy kalap alá a nem elismert kutatóhelyekkel.

Gráf László levelező tag arra hívta fel a figyelmet, hogy a magyar tudomány fejlődését az egyetemi és az akadémiai intézeti kutatás szerves kapcsolata adja, vagyis az Akadémia vezetésének igyekeznie kell erősíteni a kutatói szerepkört az egyetemeken.

Láng István rendes tag az első ízben megrendezésre kerülő Tudomány Világkonferenciája jelentőségére hívta fel a figyelmet. A rendezvényre 42 delegáció érkezése várható, amelyek közül 21-et miniszteri szintű személy, 8-at pedig a helyi tudományos akadémia elnöke vezet. Az akadémikus ezúton is kérte a tagtársak segítségét, közreműködését a rendezvény sikeres lebonyolítása érdekében.

Ritoók Zsigmond rendes tag az Akadémia közszolgálati feladatának tartja, hogy készüljön egy idegen szavak helyesírási és magyarítási jegyzéke vagy szótára, amelynek elkészítéséhez az osztályok segítségét kérte.

Székely György rendes tag szerint az Akadémia külső tagjait aktívabban be kellene vonni a szervezet munkájába (pl. meghívást kaphatnának osztályülésre stb.). Hiányolta a beszámolókból az EU-csatlakozással kapcsolatos – a tudományt és az Akadémiát érintő – feladatok ismertetését. Véleménye szerint ehhez a külföldi kapcsolatok erősítésére van szükség, a vezetésnek eredményesen kell közvetítenie a magyar tudományos életet a külföld felé. Ez a szürkeállomány marketingje, amihez komoly felkészültség kell.

Harmathy Attila rendes tag ellenezte *Lovas* javaslatának határozatba kerülését.

A hozzászólásokra elsőként *Keviczky László főtitkár* válaszolt. Elmondta, hogy a költségvetés nehéz helyzete miatt az Akadémiának végre kell hajtania a zárolási folyamatot. 150 millió forint a kutatóhelyi hálózatot, 90 millió forint a nemzetközi kapcsolatokat és 100 millió forint a Bolyai-ösztöndíjat sújtotta. Sajnos a jelenlegi költségvetési helyzet nem teszi lehetővé, hogy a regionális területek több pénzt kapjanak.

Az Akadémia kapcsolatairól jelenleg készül az összefoglaló anyag *Michelberger Pál* alelnök vezetésével, amely sok – a közgyűlésen el nem hangzott – témáról szól, kérdésre válaszol.

A műszerberuházások kérdése súlyos probléma, nem oldható meg az évente szokásos 600–700 millió forintos beruházási keretből, és sajnos belátható időn belül megfelelő anyagi keret nem is lesz erre.

A Tudomány Világkonferenciájának megrendezése rendkívül fontos dolog nemcsak az MTA, de az egész magyar tudományos élet számára, mely hidat építhet Magyarország és a nemzetközi tudományos élet között.

Ezután *Glatz Ferenc elnök* válasza következett. Az MTA külső tagjaival és általában a határokon túl élő magyarsággal a kapcsolattartás valóban fordulóponthoz érkezett 1996-ban; a modell kész, a rendszer felállt, de sok a javítani való. Reméli, hogy a területi bizottságok aktívabb szerepet kapnak majd, többek között a határokon túli ösztöndíjak odairányítása révén. A vidéki bizottságok szerepének növelése megindult, valóban nem kell féltetni az Akadémia egységét a területi bizottságok súlyának növekedésétől.

Az Akadémia kapcsolatai – ahogy azt korábban már többször jelezte – újragondolásra szorulnak. A munkához a világkonferencia megrendezése után fognak hozzá.

Az akadémiai intézetek és az egyetemi tanszékek viszonyát a kölcsönös autonómia elve alapján látja rendezhetőnek. Az oktatás és kutatás szimbiozisa a tudományos gondolkodás szempontjából általában rendkívül előnyös. Ezért a cél az, hogy a kapcsolatrendszerek erősödjének az eddigiekhez hasonló pozitív irányban.

Az Akadémia tudománypolitikai szerepének erősítése, fontos kérdésekbe történő beleszólása csakis a felsőoktatásban érdekelt tárcákkal való közös erőfeszítéssel érhető el. A pályázati rendszerben a minőség valóban a döntő szempont legyen, de tisztázni kell a pályázat szerepét. Az elsősorban projektfinanszírozásra és ne intézetfinanszírozásra irányuljon. A pályáztatás önmagában nem a tudománypolitika pótlása, nem cél, hanem módszer. És nem lehet fő finanszírozási módszer a plurális tudományfinanszírozás eszköztárában.

Valóban az Akadémia feladata és kötelessége az anyanyelv-művelés, így a magyar szaknyelv megfelelő szintű művelését is föl kell vállalnia.

Az Akadémia fontosnak tartja a fiatal kutatókkal való törődést, a nemzedékváltást. Ennek jegyében 1997–98-ban közel 30%-kal növelte a fiatal kutatói állományt az intézeten belül.

Az MTA autonómiája a köztisztület minden tagja számára egyaránt fontos, az ezt célzó hozzászólás szándékával egyetért. De azt már vitatja, hogy a törvénymódosításnak is ez volt a célja. Természetesen a belső képviselő kérdésére még számos ponton megoldásra vár, ezekkel a következő vezetésnek és a közgyűlésnek egyaránt foglalkoznia kell. Öröndetes, hogy az elmúlt három évben a különböző fórumokon, a közgyűléseken a véleménykülönbségek napvilágra kerültek, emellett a tudománypolitikai kérdések megvitatása is gyakran napirenden volt. Mindez megindította az együttgondolkodást.

A válaszokat határozathozatal követte.

A közgyűlés egyhangúlag elfogadta az 1998. évi költségvetésről szóló beszámolót, a 2000. évre vonatkozó költségvetési irányelvek javaslatát, valamint az ingatlanok jegyzékének kiegészítésére vonatkozó határozatot, ugyanígy a közgyűlési bizottságok beszámolóit.

A főtitkári beszámolót a közgyűlés két tartózkodás mellett, az elnököt egy tartózkodás mellett elfogadta a közgyűlés.

A beszámolók elfogadása után az Akadémia vezetését a közgyűlés felmentette, egyidejűleg megbízta tisztségük ellátásával az új vezetés megválasztásáig.

1994. május 4.

Tisztújítás

Az akadémikusok gyűlése zárt ülésén megválasztotta az MTA új vezető testületét. A választások előkészítő szakaszában az osztályok Jelölőbizottságot küldtek ki, amelynek elnöke Nemezc Ernő akadémikus volt.* Az ügyrendi szabályok kidolgozására a testület az elnökség hat választott tagját, a bizottság elnökének Láng István akadémikust kérte fel.

A választás akkor érvényes, ha a szavazásra jogosultak több mint fele szavazott. Eredményes a szavazás, ha a jelen lévő szavazásra jogosultaknak több mint a fele igennel szavazott az egyik jelöltre.

Az elnökválasztás eredménye: a leadott szavazatok száma: 393. Ebből 2 érvénytelen. Tartózkodott 10.

Glatz Ferenc 220 igent (-1), Vizi E. Szilveszter 161 igent (-1) szavazatot kapott.

A főtítkárválasztás eredménye: a leadott szavazatok száma 398. Ebből Kroó Norbert 249, Náray-Szabó Gábor 137 igen szavazatot kapott, egy érvénytelen és 9 nem szavazat volt.

A természettudományi alelnökválasztás eredménye: Biró Péter 102 igen, Keviczky László 172 igen, Solymosi Frigyes 114 igen. A szavazás megismétlése után (ugyanis senki nem kapta meg az 50%+1 szavazatot) összesen 359 szavazat, ebből Keviczky László 205 igen, 8 nem; Solymosi Frigyes 144 igen, 8 nem.

Az élettudományi alelnökválasztás eredménye: Gergely János 113 igen; Vizi E. Szilveszter 275 igen.

A társadalomtudományi alelnökválasztás eredménye: Enyedi György 212 igen, 8 nem; Szegedy-Maszák Mihály 175 igen, 8 nem.

Az elnökség választott akadémikus tagjai lettek: Gergely János 203 igennel, Marosi Ernő 182 igennel. Az élettelen természettudomány területén az alelnök posztjára jelöltek közül sem Michelberger Pál, sem Biró Péter nem kapta meg a szükséges 50%+1 szavazatot. Az ismételt szavazás eredményeképpen a harmadik választott akadémikus elnökségi tag 150 igen szavazattal Michelberger Pál lett.

Főtítkárhelyettes-választás eredménye: összes érvényes szavazat 361. Ebből Meskó Attila 189 igen, 10 nem; Teplán István 160 igen, 10 nem.

Az AKT új tagjának megválasztása: Pálinkás Gábor összeférhetetlenség (igazgatói kinevezés) miatt lemondott, helyette egy tartózkodás mellett Kálmán Alajos levelező tagot választotta meg a közgyűlés az AKT tagjának.

A szavazás befejezése után a közgyűlés megvitatta és elfogadta a közgyűlés határozatait.

*

A Magyar Tudományos Akadémia 164. közgyűlése a régi-új elnök Glatz Ferenc és az újonnan megválasztott főtítkár, Kroó Norbert zárszavával fejeződött be. Mindketten hangsúlyozták, hogy az Akadémia érdekeinek, autonómiájának érvényesítése fogja vezérelni vezetői tevékenységüket. Közös cél, hogy a magyar tudomány ne csak a kutatókon keresztül, hanem szervezetileg is integrálódjék a nemzetközi tudományos életbe. A tudomány fejlődéséhez komolyan kell venni a tudománypolitikát, aminek egy célja lehet csak, a kutatás feltételeinek és társadalmi hatékonyságának növelése. Ez azonban csak növekvő költségvetés mellett hozhat konkrét eredményeket. Ezek eléréséhez a közgyűlési képviselők és a köztestület minden tagjának együttes akarata és közös munkálkodása szükséges.

* A Jelölőbizottság az MTA tagjaitól és szavazati jogú doktoraitól körlevélben kért személyi javaslatokat a vezető tisztségekre. Az anonim szavazólapon beérkezett javaslatok 2. fordulójának eredményét a 14. oldalon olvashatják.

JELÖLÉSEK, JAVASLATOK

Az Akadémia 1999. tavaszi számában ismertettük az MTA tisztújító közgyűlésére kiküldött Jelölőbizottság tevékenységét.

„Az akadémiai törvény szellemében az osztályok 2-2 képviselőjéből megalakult az 1999. májusi közgyűlésen esedékes tisztújításra a Jelölőbizottság, amely elnökéül Nemecz Ernő akadémikust választotta. A Jelölőbizottság az Akadémia tagjaitól és szavazati jogú doktoraitól körlevélben kért személyi javaslatokat a vezető tisztségekre. (Az anonim szavazólapokon minden közgyűlési tag tisztségenként egy-egy nevet tüntethetett fel.) A válaszok örvendetesen nagy számban (271) érkeztek be a megadott határidőig (február eleje). Látván a teljesen nyitott, tehát bárkire érvényesíthető jelölések »alsó régiójának« erősen szórt voltát, a Jelölőbizottság egyik tagja, Lovas István azzal az újszerű javaslattal állt elő, hogy egy második postai jelölési szakasz következzen, hátha az valamelyest összetömörítheti az »alsó régiókat. (Lovas javaslata értelmében a 3-nál több szavazatot kapott személyek neveit vették fel a listára, s küldték szét a közgyűlés 500 tagjának.) Jóllehet efféle »tömörítés« eddig nem volt szokásban, elképzelhető, hogy hasznosnak bizonyul és hagyománnyá válik.”

Ezekkel a szavakkal bocsátottuk közre – az egyébként a napisajtóhoz is eljuttatott – titkos szavazás eredményét. Alább közöljük az MTA tagjaitól és szavazati jogú doktoraitól körlevélben kért anonim »előszavazás« második fordulójának eredményét. A májusi közgyűlésre a Jelölőbizottság ez alapján állította össze előterjesztését. (A jelölést vállalók nevei kerültek fel a szavazólapokra.)

Az elnöki tisztségre leadott javaslatok: megoszlása: Glatz Ferenc 211; Vizi E. Szilveszter 95; Mádl Ferenc 27; Michelberger Pál 14; Halász Béla 6; Hámori József 4; Solymosi Frigyes 4; Keviczky László 1.

A főtitkári tisztségre leadott javaslatok: Kroó Norbert 208; Náray-Szabó Gábor 79; Meskó Attila 31; Teplán István 10; Somlyódy László 7; Vizi E. Szilveszter 6; Csáki Csaba 5; Csurgay Árpád 4; Bor Zsolt 3; Lőrincz Lajos 3; Pálkás József 1.

A főtitkárhelyettesi tisztségre leadott javaslatok: Teplán István 123; Meskó Attila 88; Náray-Szabó Gábor 56; Dudits Dénes 19; Lőrincz Lajos 17; Gál Sándor 11; Somlyódy László 10; Csáki Csaba 7; Csányi Vilmos 7; Kroó Norbert 4; Marosi Ernő 4; Sajó András 4; Zalai Ernő 3.

A természettudományi alelnöki tisztségre leadott javaslatok: Keviczky László 164; Bíró Péter 58; Solymosi Frigyes 54; Bor Zsolt 16; Meskó Attila 10; Csurgay Árpád 9; Michelberger Pál 9; Markó László 5; Lipták András 4; Roska Tamás 4; Vámos Tibor 4; Beck Mihály 3; Pungor Ernő 3; Szász Domokos 3; Marx György 2; Kollár Lajos 1; Kroó Norbert 1; Mészáros Ernő 1; Nagy Károly 1; Somlyódy László 1.

Az élettudományi alelnöki tisztségre leadott javaslatok: Vizi E. Szilveszter 208; Gergely János 75; Vida Gábor 18; Horn Péter 11; Venetianer Pál 11; Láng István 8; Dudits Dénes 5; Méhes Károly 5; Király Zoltán 4; Kovács I. Ferenc 2; Stefanovits Pál 2.

A társadalomtudományi alelnöki tisztségre leadott javaslatok: Mádl Ferenc 78; Enyedi György 59; Ritoók Zsigmond 49; Szegedy-Maszák Mihály

40; Vékás Lajos 35; Szentes Tamás 19; Pataki Ferenc 16; Ormos Mária 9; Marosi Ernő 8; Kulcsár Kálmán 6; Harmath Attila 5; Glatz Ferenc 4; Poszler György 4; Róna-Tas András 4; Szakály Ferenc 4; Kornai János 2; Maróth Miklós 2.

Az elnökségi tag tisztségre leadott javaslatok: Természettudomány: Bíró Péter 85; Markó László 75; Nagy Károly 36; Michelberger Pál 27; Bor Zsolt 19; Hatvani László 18; Mészáros Ernő 15; Keviczky László 12; Solymosi Frigyes 10; Csurgay Árpád 6; Keszthelyi Lajos 6; Lipták András 6; Marosi Sándor 5; Detrekői Ákos 4; Márta Ferenc 4; Medzihradszky Kálmán 4; Zimányi József 3; Laczkovich Miklós 2; Roska Tamás 2; Somlyódy László 2; Vajna Zoltán 2; Katona Gyula 1; Pálkás József 1; Vicsek Tamás 1.

Élettudomány: Gergely János 120; Dudits Dénes 65; Vida Gábor 43; Horn Péter 31; Király Zoltán 12; Friedrich Péter 11; Kondorosi Ádám 9; Muszbek László 9; Láng István 6; Vizi E. Szilveszter 6; Lapis Károly 3; Petrányi Győző 3; Spät András 3; Stefanovits Pál 3; Papp Gyula 2; Sáringer Gyula 2; Telegdy Gyula 2; Eckhardt Sándor 1; Gráf László 1; Kovács I. Ferenc 1; Romics László 1.

Társadalomtudomány: Marosi Ernő 148; Pataki Ferenc 38; Enyedi György 29; Ritoók Zsigmond 26; Kulcsár Kálmán 18; Szegedy-Maszák Mihály 18; Pölöskei Ferenc 10; Ormos Mária 9; Palánkai Tibor 6; Vékás Lajos 6; Harmath Attila 5; Mádl Ferenc 5; Maróth Miklós 4; Poszler György 4; Engel Pál 2; Kiefer Ferenc 2; Glatz Ferenc 1; Lőrincz Lajos 1; Niederhauser Emil 1; Pléh Csaba 1; Szakály Ferenc 1.

AZ MTA CLXIV. KÖZGYŰLÉSÉNEK HATÁROZATAI

A közgyűlés

1. meghallgatta, megvitatta és elfogadta az elnök hároméves tevékenységéről szóló beszámolót;

2. meghallgatta, megvitatta és elfogadta a főtítkárszámolóját;

3. elfogadta az Akadémia 1998. évi költségvetésének végrehajtását;

4. elfogadta az Akadémia 2000. évi költségvetési irányelveit a következő kiegészítéssel:

– megerősíti az Akadémia Elnökségének 1999. február 22-i határozatát, mely szerint a Bolyai-ösztöndíjra fordítható keretet úgy kell meghatározni, hogy három évre együttesen 750 fő ösztöndíját lehessen biztosítani. Felkéri az Akadémia vezetését, hogy a költségvetés tervezése és véglegesítése során tegyen meg minden lépést ezen cél elérése érdekében. Kötelezi arra, hogy problémák esetén kizárólag a kuratóriummal előzetesen egyeztetett módon változtasson.

– a közgyűlés felhatalmazza az Akadémia vezetését, hogy a költségvetési tárgyalásokon a K+F kiemelt támogatását szorgalmazza, továbbá az ország gazdasági realitását szem előtt tartva az irányelvekben foglaltak szerint képviselje az Akadémia igényeit.

5. A közgyűlés köszönetét fejezi ki a most megbízatását lezáró elnökségnek eredményes és áldozatos munkájáért, külön kiemelve a két ciklusát lezáró főtítkárs érdemeit.

6. A közgyűlés szükségesnek tartja, hogy az új vezetés mielőbb dolgozza ki és terjessze az elnökség elé az Akadémia külkapcsolatainak koncepcióját.

7. A közgyűlés felhívja a következő akadémiai vezetés és az osztályok figyelmét a szaknyelvek magyarításának, a tudomány magyar nyelvű művelésének feladatára.

8. A közgyűlés egyetért azzal, hogy a mai hazai körülmények között a népességtudományi kutatásoknak fontos szerepe van.

9. A közgyűlés szorgalmazza, hogy minél több utca, köztér viselje a nagy magyar tudósok nevét. Felhívja az osztályokat a javaslattevésre, és az akadémiai vezetés feladatának tekinti a javaslatok továbbítását az önkormányzatoknak és a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának.

10. A közgyűlés üdvözli az akadémiai tagok egy csoportjának felajánlását az árvízkarosultak javára és javasolja a köztisztület tagjainak, hogy anyagi helyzetüktől függően csatlakozzanak ehhez a példás kezdeményezéshez.

11. A közgyűlés felhívja a megválasztott új vezetőség figyelmét, hogy a közgyűlés után mielőbb hívja össze a Vezetői Kollégiumot, a doktor képviselőknek a tudományos osztályok elnökválasztásában való részvételének tisztázására. Javasolja, hogy a Vezetői Kollégium küldjön ki bizottságot annak megállapítására, hogy a fenti kérdésben a törvény szelleme szerint hogyan kell eljárni. A bizottság javaslatát a májusi elnökségi ülés vitassa meg, és alakítson ki eljárási rendet a tudományos osztályok számára.

12. A közgyűlés a hasznosítható ingatlanok jegyzékét a Siófok, Szent László u. 149. sz. alatti vízparti telken lévő üdülővel kiegészíti.

13. A közgyűlési bizottságok írásban benyújtott beszámolóit a közgyűlés elfogadta.

14. A közgyűlés az Akadémia vezetésének a felmentést megadta.

15. A közgyűlés az Akadémia tisztségviselőjéül megválasztotta:

Glatz Ferencet elnöknek,
Vizi E. Szilvesztert,
Enyedi Györgyöt és
Keviczky Lászlót alelnököknek,
Kroó Norbertet főtítkárnak,
Meskó Attilát főtítkárhelyettesnek,
Gergely Jánost,
Michelberger Pált és
Marosi Ernőt választott akadémikus elnökségi tagoknak.

16. Az Akadémiai Kutatóhelyek Tanácsába az összeférhetetlenség miatt megüresedett helyre Kálmán Alajost választotta meg a közgyűlés.

17. A közgyűlés felhatalmazza az elnökséget, hogy a határozatot – annak tartalmának változatlansága mellett – véglegesítse.

18. A közgyűlés szükségesnek látja, hogy jogi és gazdasági szempontból kerüljön újra felülvizsgálatra az akadémiai törvény módosítási javaslatának és az állami költségvetés akadémiai fejezetének kapcsolata.

DÍJÁTADÁSOK

A Magyar Tudományos Akadémia Elnöksége az 1999. évi

AKADÉMIAI ARANYÉRMET

STEFANOVITS Pál rendes tagnak, a Gödöllői Agrártudományi Egyetem „professor emeritus” tanárának, az MTA Agrártudományok Osztálya volt osztályelnökének adományozza a talajtérképezés, a földértékelés talajtani megalapozása, a talajhasznosítás és a talajvédelem területén fél évszázadon át kifejtett, kiemelkedő jelentőségű, széles körű hazai és nemzetközi elismerést szerzett iskolateremtő tudományos munkájáért, életművéért.

Stefanovits Pál,
az Akadémiai Aranyérem kitüntetettje

AKADÉMIAI DÍJ

Az MTA Elnöksége 1999-ben *Akadémiai Díjban* részesítette:

Megosztott díjban:

EGRINÉ ABAFFY Erzsébetet, a nyelvtudomány doktorát, az ELTE nyugalmazott egyetemi tanárát és

RÁCZ Endrét (posztumusz), a nyelvtudomány doktorát, az ELTE volt egyetemi tanárát *A magyar nyelv történeti nyelvtana* című háromkötetes munkájukért.

KOVÁCS Lászlót, a történelemtudomány doktorát, az MTA Régészeti Intézetének

igazgatóhelyettesét, *A kora Árpád-kori pénzverésről* írott monográfiájáért.

CSÖRGŐ Sándort, a matematikai tudomány doktorát, a JATE Bolyai Intézetének egyetemi tanárát a *valószínűségi számítás és a matematikai statisztika határeloszlás-elméletének több különböző területén elért, nemzetközileg is kimagasló tudományos eredményeiért*.

Megosztott díjban:

WITTMANN Mihályt, a mezőgazdaságtudomány doktorát, a GATE tanszékvezető egyetemi tanárát és

GUNDEL Jánost, a mezőgazdaságtudomány kandidátusát, az Állattenyésztési és Takarmányozási Kutatóintézet igazgatóját a *sértésenyésztés területén végzett több évtizedes tudományos kutatómunkájuk eredményeiért*.

KOSZTOLÁNYI Györgyöt, az orvostudomány doktorát, a POTE Orvosi Genetikai és Gyermekegésztani Intézetének intézetvezető egyetemi tanárát a *klinikai genetikában kiemelkedő gyakorlati és kutatási eredményeiért*.

Megosztott díjban:

GORDOS Gézát, a műszaki tudomány doktorát, a BME Távközlési és Telematikai Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanárát,

NÉMETH Gézát, PhD, a BME Távközlési és Telematikai Tanszékének adjunktusát,

OLASZY Gábort, a nyelvtudomány doktorát, a BME Távközlési és Telematikai Tanszékének docensét,

TAKÁCS Györgyöt, a műszaki tudomány kandidátusát, az Ericsson Kft. üzletfejlesztő tanácsadóját,

TATAI Pétert, a BME Távközlési és Telematikai Tanszékének tudományos munkatársát és

VICSI Klárát, PhD, a BME Távközlési és Telematikai Tanszékének tudományos főmunkatársát a *beszéd mesterséges előállításában, a beszéd és a beszélő gépi felismeré-*

sében elért, nemzetközileg elismert elméleti és gyakorlati eredményeikért.

FURKA Árpádot, a kémiai tudomány doktorát, az ELTE Szerves Kémiai Tanszékének egyetemi tanárát, a kombinatorikus kémia alapjainak kidolgozása és alkalmazása területén kifejtett, nemzetközileg elismert tevékenységéért.

SZATHMÁRY Eörsöt, a biológiai tudomány doktorát, az ELTE Növényrendszertani-Ökológiai Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanárát a nemkapcsolt, szabadon szegregálódó génekből felépülő primordiális genomok információs integrációját leíró stochasztikus korrektor modell kifejlesztése során elért tudományos munkásságáért.

ZLINSZKY Jánost, az állam- és jogtudomány doktorát, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának dékánját, a jogi kultúra területén elért magas színvonalú tudományos kutatási eredményeiért, valamint oktatási, oktatásszervezői és közéleti tevékenységének elismeréseként.

HETÉNYI Magdolnát, a földtudomány doktorát, a JATE Asványtani, Geokémiai és Kőzettani Tanszékének egyetemi tanárát a fosszilis energiahordozók geokémiája, a kőolaj- és földgázképződés folyamatainak szimulálása, a hazai olajpalák, kőszén és az üledékes kőzetek diszperz szerves anyagának szénhidrogén genetikai jellemzése területén kifejtett tudományos munkásságáért.

JANSZKY Józsefet, a fizikai tudomány doktorát, az MTA Szilárdtestfizikai és Optikai Kutatóintézetének főosztályvezetőjét a hazai elméleti kvantumoptikai iskola meg-

teremtéséért és ezen a területen elért kiemelkedő tudományos eredményeiért.

AKADÉMIAI ÚJSÁGÍRÓI DÍJ

A Magyar Tudományos Akadémia Elnöksége 1999-ben Akadémiai Újságírói Díjban részesítette:

BENCZE Gyulát, a KFKI RMKI tudományos tanácsadóját, a fizikai tudomány doktorát, egyetemi tanárt az elméleti fizika aktív művelése mellett végzett jelentős tudományos szerkesztői és újságírói tevékenységéért, a tudományos gondolkodás terjesztéséért, különösen a paratudományok és az irracionális filozófiák elleni határozott és tudományosan megalapozott fellépéséért.

BÓDI Ágnest, a Magyar Távirati Iroda munkatársát, újságíró, az MTI Belpolitikai Főszerkesztőségének tagjaként a tudomány, az egészségügy és az oktatás területén végzett újságírói munkásságáért, ezen belül az Akadémia és kutatóintézeteinek munkáját, kutatási eredményeit figyelemmel kísérő, megbízható és pontos tudósításaiért, amelyek eredményeképpen számos információ jut el a kutatási eredményekről és a tudományos élet eseményeiről a televíziós csatornákhöz, a rádióhoz és jelenik meg az újságok hasábjain.

SEPRŐS Imrét, a Magyar Rádió (Falurádió) szakértőjét, a mezőgazdasági tudomány kandidátusát. Újságírói és szerkesztői tevékenysége jelentősen hozzájárult az MTA növényvédelmi és növénytermesztési kutatási eredményeinek széles körben történő megismertetéséhez, elfogadtatásához és gyakorlati bevezetéséhez.

Bencze Gyula,
az Akadémiai Újságírói Díj egyik kitüntetettje

A megosztott Akadémiai Díjat vehette át (jobbról):
Németh Géza, Olaszgy Gábor, Takács György és
Tatai Péter.

(A felvételen hiányzik: Gordos Géza és Vicsi Klára)

A TUDOMÁNYOS OSZTÁLYOK KÖZGYŰLÉSI PROGRAMJA

A közgyűlés hetében az MTA 11 osztálya nagy érdeklődéssel kísért előadássorozatot rendezett.

Alábbiakban az ülésszakon előadók nevét és előadásuk címét közöljük.

május 5. Stratégiai kihívások az ezredfordulón (az Agrártudományok Osztályának nyilvános tudományos ülése)

Sipos Aladár, Halmi Péter, Szűcs István: Az állami szerepvállalás a mezőgazdaságban; Stefanovits Pál: A termőföld szerepe az agrártermelésben; Ruzsányi László: A növénytermesztés és növénynevelés kilátásai; Papp János: Perspektívák a kertészetben; Solymos Rezső: Lehetőségek az erdészet fejlesztésében; Király Zoltán: A növényvédelem EU-harmonizációs fejlesztési feladatai; Dudits Dénes: Növényi biotechnológia a termelés szolgálatában; Dohy János: Állati biotechnológia a termelés szolgálatában; Horn Péter: Feladatok és lehetőségek az állattenyésztés fejlesztésében; Nagy Béla: Állategészségügy EU-harmonizációs fejlesztési feladatai; Láng István, Kovács Ferenc: A stratégiai program keretében végzett munka ajánlásai.

május 5. Nemzeti hagyományaink: állandóság és változás (a Nyelv- és Irodalomtudományok Osztályának és a Filozófiai és Történettudományok Osztályának együttes ülése)

Szabad György: Polytonosság és megújulás nemzeti hagyományainkban; Szegedy-Maszák Mihály: A „nemzeti hagyományok” időszerűsége; Marosi Ernő: Konzerválni, restaurálni, rekonstruálni; Kósa László: A néphagyomány és a nemzeti művelődés hatvan év múltán; Kiss Jenő: Hagyomány, nyelv és nyelvközösség; Pléh Csaba: A magyar pszichológia kétféle hagyománya: a természeti és a közösségi ember; Szendrei Janka: Ungarorum Symphonia; Báthory Zoltán: A nevelési értékek változása az iskolában: nemzet és globalizáció.

május 5. A valószínűségszámítás és a matematikai statisztika határeloszlásai (a Matematikai Tudományok Osztályának nyilvános tudományos ülése)

Csáki Endre: Határérték-tételek a lokális idő Hilbert transzformáltjára; Major Péter: A majdnem biztos invarianciával és annak mélyebb háttere; Móri Tamás: Futamokkal kapcsolatos határeloszlástételek; Tóth Bálint: Hosszú memóriájú bolyongások határeloszlása és egy bizarr sztochasztikus folyamat; Pap Gyula: Autoregressziós modellekkel kapcsolatos határeloszlástételek; Csörgő Sándor: A simítási dichotómia.

május 5. 100 éve született Békésy György Nobel-díjas fizikus (a Műszaki Tudományok Osztályának, az Orvosi Tudományok Osztályának és a

Fizikai Tudományok Osztályának együttes tudományos emlékülése)

Takács György: Békésy feladata az internet korában; Gordos Géza: Újabb megoldások a beszéd gépi kezelésében; Michelberger Pál: A szubjektív kockázati tényezők csökkentése; Kiss József Géza: A lézer mint „összekötő”; Marx György: Békésy magyar kulturális gyökerei és interdiszciplinaritása; Palló Gábor: A tudomány és a művészet találkozási pontján; Békésy György vándorlásai; Keszthelyi Lajos: Békésy György, a fizikus; Tarnóczy Tamás: Békésy György teremakusztikai kutatásai; Cornides István: Békésy György, az egyetem fizikaprofesszora; Pytel József: Otoakusztikus emisszió; Ribári Ottó: Békésy szerepe a legújabb hallásjavító műtétek kidolgozásában; Sziklai István: Békésy hullámmélete és mai felfogásunk az emlősök perifériás hallási mechanizmusáról; Vécsei László: Újabb adatok a neurodegeneratív kórképek pathomechanismusához; Tóth Miklós: A csontos csiga anatómiája.

május 5. Anyagtudomány '99 (az Anyagtudományi és Technológiai Komplex Bizottság nyilvános tudományos ülése)

Berkó András, Solymosi Frigyes: Nem fém nanoklaszterek katalitikus 2D oxidfelületen: ígéretes modellrendszer és technológia; Kálmán Erika: Nanoszerkezetű anyagok vizsgálata pásztázó tűszondás módszerekkel; Verő Balázs, Réger Miklós, Zsámbók Dénes, Králik Gyula: Virtuális Vaskohászati Üzem; Bársony István, Vázsonyi Éva, Dücső Csaba, Lohner Tivadar: Pórusos szilícium és mikrotechnikai alkalmazásai; Harmat Péter: Termomechanikai alakítás hatása a diszperz fázis morfológiájára; Sáfrány Ágnes: Funkcionális polimerek előállítása és gyógyászati alkalmazása.

május 5. A XX. század főbb tanulságai és a jövő alternatívái (a Gazdaság- és Jogtudományok Osztályának nyilvános tudományos ülése)

Simai Mihály: A világgazdasági átalakulás és Magyarország a XXI. század küszöbén; Bayer József: A globalizáció politikai visszahatásai; Csaba László: A magyar közgazdaságtan a világáramban; Horváth Gyula: Decentralizáció és regionalizmus a XX. századi Európában.

május 5–6. Sugárvédelem és izotóptechnika (a Fizikai Tudományok Osztálya Sugárvédelmi és Környezetfizikai Bizottságának és a Kémiai Tudományok Osztálya Radiokémiai Bizottságának együttes tudományos ülése)

Gadó János: A Paksi Atomerőmű biztonságaért; Marx György, Nagy Béla: Az atomerőművek nukleáris hulladékainak végleges elhelyezéséről; Süveges Miklós, Horváth István, Deák József, Tóth György: Földalatti vizek kormeghatározása ^3H , ^{14}C , ^{18}O izotópokkal (különös tekintettel Tolna megyére); Vajda Nóra: Radioizotópok terjedésének nyomonkövetése talajban; Tigyi József: A radioaktivitás pozitív élet-tani hatása; Köteles György, Tóth Eszter: Ionizáló sugárzás kis dózisaainak hatása; Salma Imre: Légkör-kémiai kutatások Budapesten nukleáris analitikai módszerekkel; Hertelendi Ede: Légköri nukleáris fegyverkísérletek által termelt T, ^{14}C , ^{137}Cs radioizotópok segítségével végzett analitikai vizsgálatok.

május 6. Szilárdtestfizika és fizikai anyagtudomány '99 (a Fizikai Tudományok Osztályának nyilvános tudományos ülése)

Gránássy László: Nukleáció: a víruskristályoktól a világegyetem szerkezetéig; Lendvai János: Plasztikus instabilitások; Bíró László Péter: Nanocsövek, szilárdtestek és nagy energiájú ionok; Kemény Tamás: Nanomágnesség; Pusztai László: Inverz Monte-Carlo-módszer szilárdtestfizikai alkalmazásai; Kajcsos Zsolt: Hol képződhet s mit lát a felületekből a hosszú élettartamú ortopozitronium?

május 6. A statisztikus fizika újabb eredményei (a Fizikai Tudományok Osztályának ülése)

Tél Tamás: Füstkarikák, sodródás és reakciók kaotikus áramlásokban; Szabó György: Evolúciós játékelmélet rácson; Csordás András: Egy új kvantumközeg: Bose-Einstein kondenzált gázok; Jánosi Imre: Egzotikus eloszlásfüggvények gazdasági és természeti jelenségekben; Vattay Gábor: Periodikus-rendezett átmenet mezoszkopikus rendszerekben; Czírók András: Kollektív viselkedés biológiai mozgásokban.

május 6. Élelmiszerek a humán és állatorvosi patológiában (az Agrártudományok Osztályának és az Orvosi Tudományok Osztályának együttes tudományos ülése)

Mózsik Gyula: Felszívódást befolyásoló anyagok, tényezők; Pigler Mária: A testösszetétel változása különböző kóros állapotokban; Gálffy Péter: Rövidláncú monocarbonsavak hatása a bél mikroflórájára, az emésztőkészülék állapotára és egyes tumoros sejtekre; Cserhádi Endre: Ételallergia, intolerancia, idioszinkrázia; Rafai Pál, Zomborszky-né Kovács Melinda: Egyes mikotoxinok patofiziológiai hatása; Szűcs Péter: Gabonapénészek gyermekgyógyászati hatásai; dr. Nagy Attila, dr. Mikola István: A zoonózisok jelentősége az Európai Unióhoz történő csatlakozás előkészítésének időszakában.

május 6. Mechanikaelmélet és gyakorlati alkalmazások (a Műszaki Tudományok Osztályának nyilvános tudományos ülése)

Mechanika és gépszerkezetek

Páczelt István: A numerikus mechanika szerepe a gépészetben; Stépán Gábor: Számítógéppel szabá-

lyozott gépek dinamikája; Nyíri András: Hidromechanika a gépészeti áramlástechnikában.

Mechanika és tartószerkezetek

Tarnai Tibor: Hajtogatott szerkezetek; Kurutz-né Kovács Márta: A nem lineáritás szerepe és vizsgálata a mechanikában; Kollár László: Kompozit anyagok mechanikája – kihívások és meglepetések.

Mechanika és anyagtudomány

Prohászka János: Alakváltozások nem mechanikai terhelésre; Ginsztler János: Az erőművi főberendezések megbízhatósága; Bojtár Imre: Laza szemcsés anyagok mechanikája.

Mechanika és élettudomány

Monos Emil: Az érrendszer biomechanikája; Krakovits Gábor: A csont biomechanikája; Sitkei György: Mechanika a mezőgazdasági tudományokban.

május 6. A kémia százada (a Kémiai Tudományok Osztályának nyilvános tudományos ülése)

Lipták András: A kémia hozzájárulása a molekuláris biológia mai eredményeihez; Náray-Szabó Gábor: Számítási kémia; Furka Árpád: Kombinatorikus kémia.

Kerekasztal-beszélgetés

Vitaindító előadás: J. P. Kennedy: A szellemi tulajdon védelmének stratégiája: szabadalmaztatási alapelvek természettudósok számára.

május 6. Az ökológia helyzete és perspektívái a felsőoktatásban (a Biológiai Tudományok Osztályának nyilvános tudományos ülése)

Majer József: Az ökológia oktatás „diverzitása”; Dévai György, Lakatos Gyula, Varga Zoltán: A szünbiológia oktatásának stratégiai kérdései debreceni perspektívából; Török János, Szentesi Árpád, Oborny Beáta: A szünbiológia szintje az ELTE-n; Bakonyi Gábor, Tuba Zoltán: Az ökológia-szünbiológia oktatása: agráregyetemi szempontból; Gallé László: Ökológiai oktatás infrastruktúra nélkül; Gyurácz József, Izsák János: A Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskolán oktatott szupraindividuális organizációkkal (SIO) kapcsolatos tantárgyak helyzete; Kárász Imre: Az ökológiai képzés helyzete és feladatai a tanárképzésben (az egri főiskola példáján); Tóthmérész Béla: Az ökológia oktatása a 21. század közepén.

május 7. Földtudományi kutatások a hazai környezet megismerése és megóvása érdekében (a Földtudományok Osztályának nyilvános tudományos ülése)

Bárdossy György: Radioaktív hulladék-elhelyezés külföldi és hazai tapasztalatai; Kovács Ferenc, Somosvári Zsolt: Hulladék elhelyezésre szolgáló föld alatti térségek kialakítása, biztosítása; Horváth István, Odor László: Elemeloszlás és környezeti állapot a geokémiai térképezés tükrében; Mészáros Ernő, Molnár Ágnes: Az üvegházhatású gázok légköri körforgalma Magyarországon; Meskó Attila: A földtani veszélyeztetettség forrásai; Verő László: Árvíz-védelmi gátak geofizikai vizsgálata.

PROGRAMOK

DOKUMENTUM

Az alábbiakban közzétesszük az elnöki és a főtitkári koncepciókat. A Jelölőbizottság, miután levélben kérte az akadémikusok és a közgyűlési doktorküldöttek szavazatait, felkérte a legtöbb szavazatot kapott jelölteket a jelöltség vállalására. Az elnök- és a főtitkárjelöltektől programjavaslatokat is kért. Ezeket előzetesen megküldte a választóknak, azaz az akadémikusoknak és a közgyűlési doktorküldötteknek. Ezek alapján – is – alakíthatták ki véleményüket a szavazók.

I. ELNÖKI PROGRAMOK

GLATZ FERENC: Elképzelések a jövőről

Három esztendővel elnökké választásom után az a megtiszteltetés ért, hogy a Jelölőbizottság az akadémiai közgyűlés tagjainak előzetes véleményére támaszkodva felkért az elnöki tisztség újbóli megpályázására. Felkért egyszersmind arra, hogy röviden vázoljam elképzeléseimet a következő esztendők tervezett teendőire. Átgondolva az elmúlt évek történéseit, a jövő évek lehetőségeit, három fogalom köré szeretném csoportosítani mondandómat: *folytatás, befejezés, újat kezdés*. „Folytatás” számomra azt jelenti: több olyan kezdeményezés indult meg az elmúlt években, amelyek intézményesítése csak hosszabb távon – szándékaim szerint a következő vezetési periódusban – valósítható meg (intézet-konszolidáció, belső szervezeti reform stb.). És a „folytatás” jelenti azt: minden, az elmúlt másfél száz esztendőben beváltak bizonyult tudomány-szervezeti elemet tovább kell éltetni. „Befejezés” számomra azt jelenti: bizonyos tervezett – vagy a helyrehozási kényszer által diktált – rövid távú akciókat le kell zárni (tudománypolitikai alapelvek, bizonyos stratégiai kutatások, illetve Akadémiai Kiadó, Lexikon stb.). „Újat kezdés” számomra azt jelenti: a már a mostani periódusban is felismert, de idő- és eszközhiány miatt meg nem kezdett, de tervezett változtatásokat meg kell tenni (nemzetközi kapcsolatrendszer, határokon túli területi bizottságok stb.). És az „újat kezdés” jelenti: reagálni az előre nem látható új körülmények kínálta vagy diktálta változásokra.

I.

AUTONÓM AKADÉMIA, ÁLLAM, TÁRSADALOM

A Magyar Tudományos Akadémia a magyar kutatók köztestülete. A kutatás önelvűségének védelmezője. Ezért is kötelessége megfogalmazni a tudományos kutatás egyetemes érdekeit és képviselni ezen érdekeket a magyar államon belül. Köteles gondoskodni a kutatói gondolkodás autonómiáját biztosító intézmények működtetéséről és képviselni a tudományt művelők szellemi és anyagi érdekeit.

A kutatás önelvűsége azonban nem jelent öncélúságot. A magyar kutatói társadalom szerves része a magyar társadalomnak. Egyetemesen gondolkodó kutatók és nemzetileg elkötelezett egyének vagyunk. Úgy is, mint állampolgárok, és úgy is, mint a magyar nemzet tagjai. A Magyar Tudományos Akadémia kötelessége az is, hogy a nemzet szellemi központja legyen, és segítse elő, hogy az ezredfordulón egy tudásalapú értékrend alakuljon ki a nemzeti kultúrán belül. Gondoskodjék arról, hogy a világ élenjáró tudományos eredményei – mind az elméleti megállapítások, mind az új kutatási módszerek, mind pedig az alkalmazási eljárások – jelen legyenek a magyarországi kutatói és fejlesztői műhelyekben. Mert a globalizálódó világban a helyi társadalom csakis ilyen tudás alapú értékrend alapján lehet versenyképes.

1. Tudománypolitika. Az MTA továbbra is tekintse feladatának olyan tudománypolitikai koncepció kialakulásának segítését Magyarországon, amely a tudományművelésben biztosítja az összhangot a *kutatói gondolkodás önelvűsége* és a *társadalmi elvárások*, valamint a *kutató nemzeti elkötelezettsége* között. A Magyar Tudományos Akadémia ezért továbbra is megfelelő helyet igényel az állam legfelsőbb szintű, tudományszervezést koordináló testületében, a Tudomány- és Technológiapolitikai Kollégiumban. Ugyanakkor törekedni kell arra, hogy tudományszervezetünk – benne a magyarországi kutatói társadalom, az emberek – az államtól megfelelő támogatásban részesüljön, folytatódjék az a megkezdett pozitív irányú tendencia, amelynek eredménye lehet az európai szintű költségvetési részesedés (a GDP megfelelő százaléka) elérése a 2003. évre. Az Akadémiának eminens feladata, hogy sürgesse – noha tisztában vagyunk az alap- és alkalmazott kutatások szétválaszthatatlanságával – az alapkutatások megfelelő szintű állami támogatását. Ezzel egy időben mindent el kell követni azért, hogy tanszékeinket és kutatóintézeteket hozzásegítsük a vállalati szféra megrendeléseire. Akadémiánknak e téren indítványozó szerepet kell vállalnia, részben a *politikai elit*, részben a *vállalkozói társadalom* irányába.

A „Tudomány és tudománypolitika az ezredforduló Magyarországon” c. projektet be kell fejezni, a tervezett háromkötetes összegezést 2000 nyarára meg kell jelentetni. Az I. kötet (Tudománypolitika, benne a Tudománypolitikai alapelvek javaslatával) kéziratát 1999 nyarára, a Tudomány- és Technológiapolitikai Kollégium asztalára kell helyezni, a II. kötet (Tudomány, benne az ún. Diszciplinavitákkal) és a III. kötet kéziratát (A magyarországi kutatóbázis katasztere, benne a tanszékek és intézetek annotált leírásával) 2000 márciusig nyomdakész állapotba kell hozni. Az Akadémia e kötetekben megfogalmazza a kutatói társadalom véleményét a magyar tudomány jövőjéről, egyben döntési alternatívákat is vázol a politikai elit számára. Tudománypolitikai projektünk így 2000-re befejeződhet, amelynek eredményeként megújulva rögzülhet az Akadémiának mint kutatói köztestületnek az 1994. évi törvényben is megfogalmazott viszonya a kormányzati és civil szervezetekhez, partnerintézményekhez.

Ugyanakkor az Akadémiának mind aktívabbnak kell lennie a társadalmi-termelési kihívások közvetítésében a kutatás felé. Kihasználva és továbbfejlesztve a már 1998–99-ben kialakult fórumok lehetőségeit, tudományszervezési esz-

közökkel közelíteni kell a fentebbi kihívásokat megfogalmazó vállalkozói (termelői, oktatói, kiadói) szférát az alapkutatásokat végző intézményeinkhez. (A vállalatok és minisztériumok megrendeléseinek kanalizálása alkotóműhelyeinkhez, a megkezdett „közös díjrendszer”, az Akadémiai Klub mint a kutatók, vállalkozók, kulturális-közéleti személyiségek fórumának továbbfejlesztése.)

2. Nemzeti stratégiai kutatások. Az MTA, mint a kutatók köztestülete, 1997-től részt vállalt az állam és a nemzet előtt álló hosszú távú alternatívák megfogalmazásában. A stratégiai kutatások bizonyos irányait le kell zárni már ebben vagy a következő évben, a hosszú távon szükségesnek látszó programok (pl. vízgazdálkodás, magyar nyelv, informatika, ökológia) intézményesítésére javaslatot kell tenni. Az Akadémia „nemzeti tanácsadó” funkciója tovább érvényesülhet, amelynek egyik szervezeti feltétele, hogy változatlanul biztosítsuk az Akadémia pártokfelettségét, azon fel fogás erősítését, amely szerint: „az Akadémia egyforma távolságra és egyforma közelségre van minden politikai erőhöz”. A stratégiai kutatásokon belül hangsúlyt kell váltani: 2000–2002 között a súlypont a „Magyarország az ezredfordulón I–VII. kötet” létrehozására essék, amely hétszer 60 éves kötetekben a magyar föld, az élővilág, a társadalom, a termelés és a kultúra leírását adja.

3. Tudomány és társadalom. Az akadémiai vezetésnek minden eszközzel szolgálnia kell a tudásalapú értékrend pozícióinak erősítését a társadalomban. Egyszerre kell fellépni a tudományellenes nézetekkel szemben és megtanulni *együtt gondolkodni* a tudományos kutatástól távol álló társadalmi rétegekkel. A „nyitott Akadémia” és a „látható Akadémia” elősegítheti a tudomány – és mint szervezet, az Akadémia – tekintélyének növelését, és elősegítheti a társadalomban a tudományos nézetek elfogadását. E folytatandó törekvésekhez jó fórumokat kínálnak az 1997-ben kialakított Magyar Tudomány Napja, az Ismeretterjesztő Bizottság rendezvényei, az új, most megindult Akadémiai Klub. Erősíteni kell az Akadémia médiapolitikáját, mert máris bebizonyosodott, hogy legjobb kutatóink igenis jó „tudásközvetítő” képességekkel rendelkeznek (tv, rádió, napilapok).

Újra kell gondolni az Akadémia és a tudományos társaságok viszonyát. Az osztályok mellett egyes szaktudományokban különleges szerepet kaphatnak az akadémiai kutatóintézetek a tudományos társaságok működtetésében.

4. A 2000. év. A Magyar Tudományos Akadémia vegyen aktívan részt a 2000. év állami-nemzeti ünnepségein. Törekedjünk arra, hogy a mintegy két évig elhúzódó rendezvénysorozaton erősödjének a közgondolkodás tudományosan megalapozott elemei. Az Akadémia vezetőinek és a magyar tudományosság köztestületébe tömörült kutatóknak kiemelt alkalma lesz terveink szerint ezt a szemléletet képviselni nemcsak a 2000. év májusi közgyűlésén és a 2000 decemberére tervezett kétnapos tudományos ülésszakon, de a fent jelzett hétkötetes Magyarország-leírás elkészítése során is, valamint számtalan más fórumon. A vezetésként folyamatosan gondoskodnia kell a tudományos felfogások következetes megjelenítéséről.

5. Tudomány Világkonferenciája. A tény, hogy mi adunk otthont az első ízben megrendezésre kerülő Tudomány Világkonferenciájának, erősítheti a magyar tudomány pozícióját a világban és egyben az államon belül is. Folytatni kell az előkészítő munkát. Ugyanakkor alakuljon ki elképzelés arra: hogyan lehet és mely kutatási területeken nemzetközi pozícióinkat erősíteni.

II.

TUDOMÁNYOS MŰHELYEK

A Magyar Tudományos Akadémia a magyar kutatók szellemi központja. E „központ” szerepet csak akkor képes az Akadémia a jövőben is betölteni, ha tovább izmosodik *tudományos műhely* jellege. Ennek a tudományos műhelynek szervezeti keretei: 1. az osztályok; 2. a kutatóintézetek (intézetek és támogatott kutatóhelyek); 3. a központi és az intézeti könyvtárhálózat és infrastruktúra.

E „szellemi központ” jellegünk erősítése, megítélésünk szerint, korparancs. Az ezredforduló termelési-technikai-kulturális forradalma új közelítést kíván a kutatóktól. Folytonosan szintetizáló látásmódot vár el a különböző tudományágak művelőitől, ugyanakkor kimozdulni kényszerít bennünket, kutatókat, a hagyományos diszciplínahatárok mögül. A magyar tudományosságunk óriási „történelmi szerencséje”, hogy van olyan nemzeti szervezete, amelyben egymás mellett megtalálhatóak a különböző tudományágak. Az egyetlen olyan intézmény, amelyben együtt élnek a természet-, az élet- és a társadalomtudományok. Ezt az egymás mellett élést *együttéléssé* kell szervezni. Az Akadémia mint nemzeti autonómia ezért kínál nagyobb lehetőségeket az új

kutatói szemlélet kialakításához, mint bármilyen más szakmai tudományos társulat. Ezért (lehet) egyedülálló, a 21. század igényeinek megfelelő tudományos műhely.

1. Az osztályok. Az osztályok az Akadémia szakmai és közéleti alapegységei. Tevékenységük az Akadémia tudományos és tudáspolitikai működésének tükre. Támogatni kell a jövőben az osztályok hagyományos rendezvényeit (székfoglalók, közgyűlési előadások, felolvasóülések) és bátorítani a kezdeményezéseket (diszciplínáviták, Emlékbeszédék, kerekasztal-fórumok és osztályviták). Tovább kell erősíteni az osztályok működésében a rendszerességet, amelyhez a már kialakított eszközrendszert (kiadványok) intézményesíteni kell. 2002-re a tervek szerint biztosítható az, hogy minden 1995 óta elhangzott székfoglaló – visszamenőleg is – leírásra és publikálásra kerül, ugyanígy visszamenőleg biztosítani kívánjuk az elhunyt tagtársainkat méltató Emlékbeszédék megjelentetését. A következő három esztendőben ezek a fórumok szervesen beilleszkedhetnek Akadémiánk működésébe.

Biztosítani kell azt, hogy Akadémiánk külső tagjai, vagyis a külföldön élő magyar kutatók az osztályok szakmai rendezvényein mind nagyobb számban vehessenek részt.

2. Akadémiai kutatóhelyek. Bebizonyosodott: a független kutatóhálózat korszerű kutatásszervezeti egység. És bebizonyosodott: az Akadémia mint autonóm köztestület, megfelelő védettséget jelenthet a tudományon kívüli, metaföntikus erők benyomulásával szemben. De az is bebizonyosodott: az akadémiai vezetésnek hatalmas erőfeszítéseket kell tenni azért, hogy a politikai elit egésze elismerje: a kutatóhálózat „állami szempontból is” a legjobb kézben, a köztestület kezében van, és finanszírozása kiemelt közérdek. Mint ahogy az is bebizonyosodott az elmúlt tíz esztendőben: a kutatóhálózat – autonómiájának megtartásával, az ott folyó alapkutatások megőrzésével – tovább közelítendő az oktatói és alkalmazói szférához.

Az akadémiai intézethálózat és a támogatott kutatóhelyek nem fedik le a Magyarországon művelt kutatási területek teljességét. De különleges lehetőséget kínálnak arra, hogy a természet-, az élet- és társadalomtudományok kutatóinak gondolkodása közeledjék egymáshoz. Ezért is interdiszciplináris alapon szervezett kutatói találkozásokat kell létrehozni, amelyekre az „intézetkonszolidációs program” keretében már jó példák adódtak.

Az akadémiai kutatóintézetek szellemi erejének kisugárzása növelhető. Ahol erre lehetőség van, segíteni kell, hogy az intézet és az általa művelt szaktudomány tudományos társaságának kapcsolata rendszeres legyen. Ugyanakkor segíteni kell az intézeteket abban, hogy a külföldön élő magyar kutatók az intézetekben folyó kutató- és publikációs munkában mind aktívabban vegyenek részt.

a) Intézethálózat

Az intézethálózat alapellátásának konszolidációja részben fejeződött be. 2000-től elkerülhetetlenül sort kell keríteni a bérrendszer reformjára. Tovább kell folytatni az Európai Unió 5. keretprogramjához kapcsolódás szervezetének építését. El kell érni, hogy minden kutatóintézet képes legyen pontosan bemutatni mind a nemzetközi kutatásszervezet, mind a hazai „felhasználó” társadalom számára az intézetben folyó kutatásokat.

A bérrendszer reformja mellett fejleszteni kell a műszerezettség színvonalát (megvizsgálni az ún. nagy- és középműszerek fejlesztését, a megindított Eötvös-programot befejezni).

A megkezdett fejlesztési programok további sorsáról 2000–2001-ben kell dönteni.

b) Tanszéki kutatóhelyek

Az 1999. év folyamán a tervek szerint koncepció készül a tanszéki kutatócsoportok elhelyezkedéséről az ország kutatószervezetében. Az előző periódus tapasztalataira építve törekedni kell ezen hálózat – mint a magyar kutatószervezet „mobil egysége” – súlyának növelésére. Ez az oktatási, a környezetvédelmi, a földművelési, az egészségügyi és a gazdasági tárcával (OMFB) együttesen oldható meg.

c) Fiatal kutatók helyzete

Az 1998-ban indított akadémiai Bolyai-ösztöndíjrendszer 2001-re feltöltődik. A 2000. évben tervezett költségvetési ráfordítás lehetővé teheti, hogy a kívánt 750–800 fős létszámot elérjük. Így a PhD-képzés (hozzávetőlegesen 2000 fő) után intézményesedhet az akadémiai doktori disszertáció előkészítője, a Bolyai-ösztöndíj (750–800 fő) és feltehetően rögzülhet az akadémiai doktorok (2200–2400 fő), valamint az akadémikusok (hozzávetőlegesen 300 fő) létszáma. Így a tudományos életpálya egyes szakaszainak egymásra épülése elvben biztosítható. (A következő években törekedni kell arra, hogy a fiatal kutatók és a PhD-ösztöndíjasok anyagi helyzete javuljon.)

Az akadémiai kutatóhálózatban a fiatal kutatók arányát tovább kell növelni. Erre mindenképp a fejlesztési programokat kell felhasználni.

Gyarapítani kell a vállalatoktól elnyert fiatal kutatói ösztöndíjak számát, mind a fiataloknak felajánlott korosztálydíjakat, mind pedig a hosszabb távú kutatói ösztöndíjakat.

Különös figyelmet kell fordítani a fiatal kutatók nemzetközi szereplési és kutatási lehetőségeire.

3. Könyvtárhálózat és infrastruktúra. A tudományos könyvtár és dokumentációs rendszer az informatikai-technikai forradalom következtében az egész világon átalakulóban van. Ennek kihatását a kis nemzeti kultúrákra és a megoldások nemzetközi tapasztalatait tovább kell vizsgálni. Tisztázni kell az Akadémiai Könyvtár viszonyát a főváros nagy közkönyvtáraihoz és a központi könyvtár viszonyát az intézeti könyvtárhálózathoz. 2002-re befejeződhet a könyvtárhálózat megkezdett konszolidációja.

a) Akadémiai Könyvtár

A központi könyvtár szolgáltatásában a tudományos és a közkönyvtári funkciók súlyát rögzíteni kell, ismételt kísérletet kell tenni arra, hogy a felsőoktatási intézményeket üzemeltető tárcák a központi finanszírozásnál is elismerjék az Akadémiai Könyvtár budapesti közkönyvtári funkcióit. Még ebben az esztendőben felelős főigazgatót kell kinevezni és a már ez évben rendelkezésre álló emelt költségvetés alapján programot kell kidolgozni az új elképzelések megvalósítására és nem utolsósorban az új informatikai eszköztár használatára.

b) Intézeti könyvtárak

Az intézetkonszolidáció folytatásaként sort kell keríteni a „műhelykönyvtárak” jellegének meghatározására. Állást kell foglalni – könyv- és folyóirat-megrendelésekben, a szolgáltatásokban – a központi és az intézeti műhelykönyvtárak egymáshoz való viszonyáról. Ki kell alakítani az „akadémiai virtuális könyvtár” szervezetét, amely az informatikai eszközökkel a jelenlegi értelmetlen átfedéseket feloldhatja, ugyanakkor egy egységes akadémiai könyv- és folyóirat-dokumentációt tesz lehetővé.

III.

MŰKÖDŐKÉPES SZERVEZET

Mint minden tudományszervezetnek, Akadémiáknak is első számú célja: a kutatómunka és a tudományos programok segítése. Az ezredforduló új, szintetizáló – fentebb már tárgyalt – gondolkodásának és az Akadémia nemzeti szerepvállalásának a segítése.

1. Rendezettség a működésben. Osztályainknak köszönhetően elfogadottá vált, hogy a székfoglalókat, a közgyűlési előadásokat, felolvasóulések szövegét kollégáink leírják. Elfogadottá vált az elhunyt tagokról tartott emlékbeszéd sorozata. És eredményesnek mutatkozik ehhez az eszköz: Akadémiai Műhely címmel központi kiadványsorozat indítása. 2000-re „utolérhetjük” magunkat az 1995 óta tartott székfoglalók kiadásában, és rendszeresíthetjük azt, hogy az elhunyt tagokról a haláluk után három éven belül emlékbeszédet tartsunk. A rendezett működés nem öncél: lehetővé teszi, hogy fokozódjék az Akadémiába tömörült, különböző tudományágakat képviselő kutatók érdeklődése a „másik szakterület” iránt, hogy az annyiszor kívánt interdiszciplináris gondolkodás erősödjék. Mint ahogy az Emlékbeszéd sorozatnak is szaktudományos a végső célja: ösztönözzön a folytonos számvetésre, a tudománytörténeti értékelésre.

Szükséges megindítani az Évkönyvet, amely az Akadémia évi eseményeinek legfontosabb dokumentumait közli, kiterjeszkedve a vezető szerveken túl a nemzetközi kapcsolatokra, a területi bizottságokra, az osztályokra, valamint az intézethálózatra. Rendszeresíteni kell az 1997-ben újraindított Almanach megjelentetését, valamint – részben elektronikus rögzítéssel, részben nyomdai kiadásban – a köztestületi jegyzéket. A tudományról készített Országgyűlési jelentést szintén rendszeresen meg kell jelentetni a központi könyvsorozatban. A szervezeti működést bemutató kötetek célja: *ösztönözni a rendszeres működésre és tájékoztatni* a köztestületet az Akadémián folyó tudományos programokról.

Ki kell adni rendszeresen az Akadémia idegen nyelvű ismertetőjét.

Mindehhez a tevékenységhez 2000–2001-ben meg kell teremteni a jelenleg még hiányzó szerkesztői-szervezői apparátust. Ebben az osztályok, illetve a tudományági főosztályok mellett a KSZI-re vár jelentős szerep.

A rendszeres működés első számú biztosítói az osztályok. Ezért tovább kell segíteni tudománypolitikai eszközökkel az osztályokat: az osztályok költségvetését, önálló díjrendszerét és tudományos vállalkozásait központi erővel kell támogatni.

2. A nemzetközi kapcsolatok új szervezete. Az elnökség állásfoglalása szerint a Tudomány Világkonferenciája után lásson neki az Akadémia nemzetközi kapcsolatainak felülvizsgálatához. E felülvizsgálat és a szervezet újragondolásának alapelvei: a) a kutatók *egyéni* külkapcsolatainak segíté-

se; b) az intézetek, illetve bizottságok nemzetközi betagozódásának támogatása; c) az Akadémiának mint a hazai kutatók köztestületének nemzetközi kapcsolatrendszerének kiszélesítése. (Folyamatosan fenn kell tartani tagságunkat a nagy nemzetközi szakmai szervezetekben: NsF, EsF, CERN, EMBO stb.) A külföldi akadémiaikkal kapcsolatrendszerünket „modernizálni” kell.

3. A kultúrnemzeti elv kiteljesítése. A Magyar Tudományos Akadémia mindinkább a magyar nemzeti kultúrához kötődő, minden kutató köztestülete. Még akkor is, ha a kutatásszervezés súlypontja természetesen a magyarországi kutatótársadalom. 1989-ben létrejött a külső tag intézménye, 1997-ben megindult a Domus Hungarica-program, amely lehetővé tette a határon túli fiatal és idősebb kutatók rendszeres magyarországi munkáját. A határokon túl élő magyarság körében az anyanyelvi tudományosság támogatását újabb eszközökkel kell folytatni. 2000–2001-ben meg kell kísérelni – a területi bizottságok szervezeteinek mintáját követve – az Akadémia határokon túli területi szervezeteinek kiépítését. Így kiteljesedhet a tudománypolitikában a kultúrnemzeti elv.

4. Területi bizottságok. A területi bizottságok a köztestület kiteljesítői. Működésüket további anyagi és technikai eszközökkel kell segíteni, szoros együttműködve a területi egyetemi központokkal. (Különös figyelmet kell fordítani a vidéki egyetemi és kutatóközpontok infrastrukturális ellátottságának – információs rendszer, könyv, folyóirat stb. – javítására.) A cél: a vidéken élő kutatók munkájának és közösségi-kulturális életének szinten tartása és esélyegyenlőség biztosítása a fővárosban dolgozókkal.

A regionális tudománypolitika támogatását kívánja tőlünk az ország érdeke is, az európai integrációban a régiók szerepének növekedése.

5. Törvény és alapszabály. Az 1994. évi törvény óriási előrelépést hozott autonómiánk biztosításában. Az elmúlt években a törvénymódosítás – mindeneke előtt az Akadémia autonómiájának erősítését és a köztestületiség kibontását segítő – az ismert formában elkészült. Ezt tovább kell finomítani, hozzáigazítva az Alapszabályt is. Rendezni kell a közgyűlési doktorképviselők részvételét az Akadémia minden szakmai egységében (osztályok, bizottságok) és biztosítani képviselőket a vezetésben. Alapszabályban kell rögzíteni az 1997–98-ban a gyakorlatban már kialakult kollektív vezetési formákat. Hatékonyabbá kell tenni az akadémiai intézetek képviselőtétének rendszerét (Kutatói Fórum, AKT, AKVT).

6. Az MTA alapításának 175. évfordulója. 2000-ben ünnepli Akadémiánk fennállásának 175. évfordulóját. Ebből az alkalomból a tudományos osztályok tudománytörténeti kollokviumokat rendezzenek, készüljön el a 175 év akadémikusainak életrajzi lexikona, illetve az intézethálózat reprezentatív történeti adattára.

E programvázlat kialakulása az első elnöki periódusom eredménye. Így annak részesei közvetve mindazok, akikkel együtt dolgoztam. És részesei az elmúlt három esztendő jó hangulatú közgyűlései.

Budapest, 1999. április 11.

UIZI E. SZILVESZTER: Quo vadis Academia?

Megtiszteltetés, hogy akadémikus és köztestületi tudóstársaim bizalmából, oly sok kiváló előd után, nagy múltú nemzeti akadémiánk elnökjelöltje lehetek. Az elmúlt három évben, amennyire alelnökként módom lehetett, részt vettem az Akadémia életének formálásában: örömmel vállalom részem az elért sikerekben, és kevésbé örömmel, de magától értetődően részt válllok az esetleg felróható hiányosságokért. Többéves angliai, németországi és amerikai tapasztalataim meggyőztek arról, hogy az akadémia minden nemzet életében fontos és jelentős szerepet tölt be. E három oldalon szeretném a teljesség igénye nélkül röviden felvázolni, hogyan is képezem el az Akadémia feladatát és szerepét az ezredfordulón.

A tudomány korszakát éljük. Meggyőződésem, hogy csak a tudást igénylő, a tudományok iránt fogékony, az innovációra is érzékeny társadalom lesz versenyképes a 21. század Európájában, amelyben a tudomány a formáló erő. Manapság már sokkal inkább, mint valaha a történelemben, mindennek a társadalmi piaci értékét döntő mértékben a hozzáadott szellemi érték szabja meg. Az *információs forradalom* eredménye, hogy egy-egy nemzet helyét és szerepét a globalizálódott világban az szabja meg, hogy milyen mértékben használja az *információt* és *tudást* társadalmi és gazdasági *tőke*ként. Ez dönti el, hogy egy nemzet olcsó fizikai munkaerejével vagy komoly szellemi hozzáadott értékkel vesz részt a nemzetközi munkamegosztásban, illetve hogy milyen mértékben részesedik a profitból. A 20. század végére a gazdasági élet fejlődése exponenciális szakaszba lépett, és egyre nagyobb lett az igény az alkotó értelmiség munkájára, az újszerűsége, a kutatásra. A tudásra épülő Európában méltó helyet csak úgy foglalhatunk el, ha itthon is jelentősen *felértékelődik* a jól képzett magyar szürkeállomány, és megnő a *magyar tudós társadalom*, az alkotó értelmiségiek szerepe. Nemcsak

azért van szükségünk kutatásra, hogy világra szóló felfedezések szülessenek, hanem azért is, hogy alkalmasak legyünk a más országokban elért kutatások eredményeinek befogadására és arra, hogy a társadalomban fellépő szociológiai, közgazdasági, közegészségügyi, környezetvédelmi stb. problémákra rámutathassunk és megoldást javasolhassunk. A tudomány jelentőségét csak tovább fokozza, hogy nemzetközi jellegénél fogva Európában egyértelműen az integráció irányába ható erő. A *magyar tudomány* a reformkor óta mindig is a nemzeti teljesítmény, a nemzeti hagyomány és *kultúra szerves része* volt, és döntően meghatározta az ország külföldi megítélését.

– Egy gazdaságilag és politikailag változó közegben az Akadémiának a folytonosságot és állandóságot kell képviselnie, amelynek lényege a minőségen alapuló, a *társadalmi tudatot is formáló szakmai és morális értékrend felmutatása és a tudomány fejlődésének támogatása*. Hatást a társadalomra az Akadémia csak a valódi teljesítmény támogatásának morális igazságával gyakorolhat, és hitem szerint kell hogy gyakoroljon.

– A Magyar Tudományos Akadémiának azokban a kérdésekben, amelyekben megkérdezik vagy amelyekben megnyilatkozik az ország stratégiai érdekei megkívánják, véleményét a különböző nézetek ütköztetése után, a nemzetközileg elfogadott tudományos érvek és morális megfontolások alapján az aktuális *hatalmi-politikai erőterétől függetlenül* kell kialakítani.

– Meg kell győzni a politikai döntéshozókat, a többi országos szervekkel, illetékes minisztériumokkal (*OM, OMFB, METESZ* stb.) együttműködve, hogy az ország stratégiai érdeke a *K+F 1%-ról való további emelése* (pl. nem állami hozzájárulás adókedvezményekkel való elősegítése).

– Az Akadémia belső *működését az osztályokra kell alapozni*, mivel itt jelennek meg az egyes tudományterületek sajátosságai, a köztestületi jelleg itt tud a leghatékonyabban működni.

Az elmúlt időszakban is az osztályok alakítottak ki hatékony kapcsolatokat az egyetemi, akadémiai intézetekkel, a politikai, és gazdasági elittel. Ennek megfelelően meg kell javítani az osztályok működési feltételeit. Az eddig is jól működő területi bizottságoknak további jogosítványokat, lehetőségeket kell adni. Évente 2-3 *elnökségi ülést vidéken* kell tartani, foglalkozva a régió problémáival.

- A magyar tudomány az elmúlt időszak indokolatlan pénzügyi megszorításai ellenére megőrizte nemzetközileg elfoglalt helyét. A Science 1999. január 1-jei számában közölt tanulmány szerint *Közép- és Kelet-Európa tudományos érdekeit soroló lista vezetői* vagyunk. A világ és Európa tudományos eredményeihez jóval nagyobb mértékben járulunk hozzá, mint a gazdasági sikerekhez, vagy mint ami az ország lakosságának részarányából vagy a tudományra fordított anyagi eszközökből következne. Így megfelelő tudományos közélet kialakításával az MTA-nak a *regió tudományos központjává kell válnia*.

- Az emberek közötti kommunikáció, az információáramlás alapanyaga a gondolat, az eszköze a beszéd, az írás, az elektromos média, de a gondolat keletkezésétől a megértésig egyetlen közvetítő anyag létezik, a nyelv. Ezért a *magyar nyelv* és ezen belül is a *szaknyelvek* művelése, ápolása és formálása Akadémiánk fontos feladata. A tudományos közösség érdekeinek megfelelően kell a *folyóirat- és könyvkiadás* politikáját átalakítani.

- A tudományos ismeret *köztulajdon*, s annak széles körű és erkölcsileg elfogadható *alkalmazása közérdek*. A *Tudomány Napja* sikeres rendezvényeinek tapasztalatait is felhasználva többet kell tenni az Akadémiának azért, hogy a magyar és a nemzetközi tudomány eredményeit, hasznosságát közérthető nyelven bemutassuk, de felhívjuk a figyelmet helytelen alkalmazásuk esetén az alkalmazókra háruló morális felelősségre is. A közeljövő egyik legfontosabb feladata, hogy a *millenniumi ünnepségeken* Akadémiánk láttassa, hogy a magyar tudomány hogyan járult hozzá az ország, illetve a világ fejlődéséhez.

- Mint a szociális ügyekért felelős alelnök személyesen győződtem meg arról, milyen méltatlanul nehéz helyzetbe kerültek a régen elhunyt akadémikusok özvegyei, ezért fontosnak tartom egy szociális támogatási rendszer kidolgozását. Ez látszólag apró és nem tudományos ügy, de része annak a morális felelősségnek, amit egymásért (is) viselünk.

- A *közigazgatási doktorképviselők helyzetét*, amely a törvényi szabályozás hiányosságából

fakad, *rendezni kell*. Biztosítani kell számukra a képviselői jogok hatékonyabb gyakorlását (bizottságokban, osztályok munkájában és saját választóik felé, pl. iroda és e-mail kapcsolattal). Sürgősen ki kell dolgozni a doktorok gyűlésének részletes ügyrendjét és működési szabályzatát.

- A magyar tudományosság Európa és a világ tudományosságával szerves összefüggésben él. Ezt a *nemzetközi kapcsolatok* alapozzák meg, ezért fejlesztésük nagyon fontos feladat. Kötelességünket teljesítjük, amikor integráljuk a kisebbségi sorban, illetve a világ bármely részén élő és dolgozó magyar tudósokat (pl. Domus Hungarica stb.), amelyet nemcsak sajátos helyzetünk, hanem a tudomány nemzetek feletti jellege is indokol.

- A méltánytalanul alacsony bérek a legtehetségesebb kutatók, a magyar szellemi tőke elvesztését eredményezik, amely az Európai Unióhoz való csatlakozásunk minőségét is befolyásoló tényező, rendezése tehát *nemzeti stratégiai érdek*. Az akadémiai intézethálózat alapellátásának konszolidációja után az Oktatási Minisztériummal közösen kezdeményezni kell a felsőoktatásban és az akadémiai és egyéb intézetekben dolgozó *kutatók bérezésének rendezését*.

- Hasonlóan érdekünk, hogy még alkotó erejükben levő, de nyugdíjazási rendszerünk merev, korfüggő és a teljesítményt figyelmen kívül hagyó gyakorlata miatt cselekvőképtelenségre ítélt *nyugdíjas akadémikus* társaink szakmai tapasztalatát ne hagyjuk elveszni. Számukra egy-egy projekt megvalósítására, monográfia megírására stb. anyagi támogatási rendszert (*„Senior grant”*) javasolnék bevezetni. Meggyőződésem, hogy segítségével a magyar tudományosság sok-sok egyébként elkallódó értéke menthető meg.

- Közéleti emberként évek óta szót emelek a magyar alkotó értelmiség itthon tartása érdekében. Úgy érzem, hogy ennek intézményi szintű képvisellete az MTA senkire át nem ruházható feladata.

- A kutatás során keletkező szellemi értékek védelme érdekében létre kell hozni az *intellectual property rights* kérdésével foglalkozó szabadalmi tanácsadó csoportot.

*

Egyet kell értenünk Széchenyivel, amikor azt mondja: „Nem nézek én, megvallom annyit hátra, mint sok hazánkfia, hanem inkább előre; nincs annyi gondom tudni »valaha mik voltunk«, de inkább átnézni, »idővel mik lehetünk«, s mik leendünk: európaiak és magyarok.” Vallom, hogy gondolatainkban és cselekedeteinkben egyidejűleg kell a nemzetit és a nemzetközit, a hagyományt és az újdonságot kifejeznünk.

II. FŐTITKÁRI PROGRAMOK

KROÓ NORBERT: Elgondolások a főtitkár tevékenységének súlyponti feladatairól

A XXI. század magyarországi tudományosságában a Magyar Tudományos Akadémiának és ezen belül kutatóhálózatának (kutatóintézeteknek és támogatott kutatócsoportjainak) fontos szerepet kell vállalnia. Tudományos eredményeink jelentős mértékben járulnak hozzá a hazánkról kialakított országhéphez, kutatási együttműködéseink integrációs törekvéseink első, meghatározó lépcsőjét jelentik.

A magyar tudomány nagy érték, amelynek jelentős hányadát alkotja az MTA kutatóhálózata és az ehhez kötődő tudományos eredmények, de hozzájárul ezen értékekhez a hálózat nemzetközi kapcsolatrendszere és nemzetközi szinten is elismert pályázóképesége is.

Átmeneti visszaesés után a fejlett országokban a tudomány társadalmi elismertsége és anyagi támogatottsága növekvőben van és ennek nyomai már hazánkban is látszanak. E folyamat felerősítése érdekében is szükséges, hogy az MTA országos problémák megoldása érdekében is

növekvő mértékben vállaljon szerepet mind a természet- és élettudományok, mind a társadalomtudományok területén. Ez azért is fontos, mert a nemzetbiztonsági szempontok által motivált tudományos prioritásokat világszerte a gazdaság igényeinek elsődlegessége váltotta fel. Versenyképességünk növekedése pedig nagyrészt színvonalas és jól végiggondolt, a gazdaság által is motivált kutatómunkánkon alapulhat.

A fejlett gazdaságokban már tapasztalható, hogy az alkalmazott technológiák lehetőségei kimerülőben vannak, a további gazdasági fejlődéshez új technológiákra van szükség. Ezek nagy részének új ötleteken kell alapulniuk, amelyek zöme a kutatások, alapvetően az alapkutatások területén fog megszületni. Az alapkutatások szerepe ezért növekedni fog.

Hazánkban az alapkutatások koordinátora és jelentős mértékben gondozója az MTA. Ezért indokolt az a célkitűzés, hogy az Akadémia szerepe mind a hazai tudánypolitika alakításában,

Az MTA új vezetői: Meskó Attila (főtitkárhelyettes), Glatz Ferenc (elnök), Enyedi György (alelnök), Kroó Norbert (főtitkár), Vizi E. Szilveszter (alelnök). (A felvételen hiányzik Keviczky László alelnök.)

mind annak megvalósításában, elsősorban az alaputatások területén, erősödjék.

Természetesen mindez nem jelenti, sőt nem is jelentheti azt, hogy az MTA kutatóhálózata csak alaputatásokkal foglalkozzék. A már eddig is kialakult gyakorlathoz hasonlóan szerepet kell vállalnia az alkalmazott kutatásokban, sőt esetenként a megszületett eredményeknek az iparba való átvezetéséhez kötődő fejlesztésekben is. Így az is előfordulhat, hogy ezen eredményekben gyökerező kisvállalkozások létrehozásakor is szakmai segítséget nyújthatunk. Természetesen nem az MTA feladata az anyagi segítségnyújtás. Erre más intézményeknek van jogosítványa, ill. anyagi ereje.

A jövőben még a jelenleginél is fontosabb feladatunk az oktatásban és képzésben – ezen belül különösen a felsőfokú oktatásban és a diploma utáni különböző képzési formákban való – részvétel. E munka hatékonyságának és koordináltságának növelése érdekében tovább kell erősíteni a funkcionális együttműködést a felsőfokú intézményekkel. Fenn kell tartani, sőt erősíteni kell a két szféra közötti kutatási együttműködést is például a kutatóhálózat unikális eszközeinek közös kutatási programok érdekében való kihasználásával. Az együttműködés erősítésében a felsőfokú intézményekben működtetett támogatott kutatócsoportoknak hídszerepet kell játszaniuk.

Fentiekből az is következik, hogy az MTA-nak több, a kutatásban érdekelt kormányzati szervvel, ill. a gazdasági élet szereplőivel össze kell hangolnia tevékenységét. Különösen fontos az Oktatási Minisztériummal és az OMFB-vel kialakítható együttműködés.

A kutatás területén további ésszerűsítést jelent, ha az MTA kutatóintézteiben növekszik azon programok, témák súlya, amelyek nagyobb csoportok interdiszciplináris együttműködését igénylik, amelyek unikális eszközökhöz kötődnek vagy nagyobb nemzetközi programok részét képezik. A most zajló ún. diszciplinaviták eredményeként kirajzolódnak azok a területek, amelyekre a jövőben koncentrálni érdemes. Ahhoz azonban, hogy a modern kutatások multidiszciplináris jellege ne sikkadjon el, szükség lesz az eredmények szintézisére. Ennek keretében még több „nemzeti” feladat megoldására is vállalkoznunk kell. Számon kérhető eredményekre kell jutnunk, és akkor joggal várhatjuk el a rendelkezésünkre bocsátott források jelentős növekedését is.

Mindezek mellett a tudományos kutatásban különösen fontos a kiemelkedő egyéniségek szerepe. Ezért a kutatóhálózat működési feltételeinek javítása mellett, ill. azon belül igen fontos a kutatók

egyéni lehetőségeinek jobbítása is. Ehhez természetesen szükség van nemcsak a kutatóhálózat nagyobb egységeivel, hanem lehetőség szerint az egyénnel való kapcsolattartásra, információcserére is. De szükséges az is, hogy a kutatók anyagi boldogulása alapvetően csak saját tudományos eredményeiktől és ne munkahelyük jellegétől függjön.

A kutatóintézeti konszolidáció programja pozitív eredménnyel zárult. A korábbinál egészségesebb szerkezetűvé, ütőképebbé vált a hálózat. A létszámcsökkenés az elviselhetőség határát nem lépte túl és lehetőséget teremtett a minőség javítására. További létszámcsökkenés azonban már veszélyes lenne, mert beindíthatna egy csökkenési spirált, amit már nehezen lehetne leállítani. A feladat tehát az alapjaiban már kialakult, konszolidált kutatóhálózat normális működtetése, sőt erősítése, a nyugodt kutatások feltételeinek biztosítása. Erre a K+F ráfordítások tervezett növekedése jó esélyt teremthet.

A modern kutatásban szinte minden területen fontos szerepet játszanak a szó tágabb értelmében vett nagyberendezések. Ilyenekkel az európai országok minden területen rendelkeznek, és az 5. keretprogramon keresztül számunkra is elérhetők. Szükség van azonban arra is, hogy erősen korlátozott mértékben mi is rendelkezünk ilyenekkel. Az MTA kutatóhálózata elvileg alkalmas ezek üzemeltetésére. El kell kezdeni annak végiggondolását, hogy mely területeken és milyen berendezéseket kell hosszú távon itthon létrehozunk vagy korszerűsíteniünk, és ezután meg kell teremteni ennek anyagi háttérét is. Talán elsősorban ez az a terület, ahol újra elkezdhetünk a jelenlegi realitásokat nem túlságosan meghaladó mértékben „álmodozni” is.

Az Európai Unió tudománypolitikájában növekvő figyelmet fordít ún. kiválósági központok létrehozására. Erre Magyarországon is szükség van és az MTA és kutatóhálózata alkalmas ilyenek megszervezésére, ill. működtetésére. Ugyancsak az unió tudománypolitikájában tapasztalható a társadalomtudományok fokozott bevonása a feladatok megoldásában. Így épül fel az 5. keretprogram is. Ezt a körülményt nekünk is figyelembe kell vennünk, szem előtt tartva e terület specifikumait.

Az MTA a nemzetközi tudományos kapcsolatok ápolása területén igen jó hagyományokkal rendelkezik. A változó világ azonban itt is igényel változtatásokat. Az ország európai integrációs törekvései kiemelt prioritást élveznek. Ebben a folyamatban a tudománynak és ezen belül az MTA-nak és kutatóhálózatának úttörő szerepet

kell vállalnia. Az 5. keretprogramban való tagságunk erre jó lehetőséget teremt. Nemzetközi kapcsolataink jó szolgálatot tettek az elmúlt évek átmeneti nehézségeink áthidalásában. Most inkább arra kellene koncentrálni, hogy e kapcsolatok által teremtett lehetőségeket nemzeti céljaink megvalósítása szolgálatába állítsuk, hogy tudománypolitikánkba mint egyik fontos erőforrást beépítsük. Tehát sem az európai programokban való részvétel, sem a többi kapcsolat nem lehet a hazai tudományosság célja, viszont céltudatos munkával annak fontos eszközévé válhat.

Az akadémiai törvény és az alapszabály kétségtelen hibái ellenére biztosíthatja a köztestületi működés és a kutatóhálózat irányításának zavartalanágát. A Kutatói Fórum lehetőséget teremt a köztestületi tagok és a vezetés közötti párbeszédre, a tudományos osztályok a szakmai munka letéteményesei, a kutatóegységek vezetői rendelkeznek az őket összefogó szervezettel, ill. az Akadémia vezetésében a megfelelő képviselettel. Mindezen fórumok működésének javítására bőven van lehetőség. Az osztályoknak például a kutatóhálózat szakmai felügyeletében juthat a jelenleginél nagyobb szerep. Fontos, hogy szakmai döntések az osztályok megkerülésével ne történhessenek. Továbbá pontosítani kell és egyértelművé kell tenni az akadémiai vezetés különböző fórumai közötti kapcsolatrendszerét is. A kutatóhálózat felügyeletében kulcsszerepet játszik az

Akadémiai Kutatóhelyek Tanácsa, ill. a három kuratórium. Ezek jól szolgálták a hálózat átalakítását. A jövőben működésükben erősödni kellene az ellenőrző és koncepcióalkotó tevékenységnek az érdekérvényesítő szerep rovására.

Az MTA különböző fórumai, például a bizottságok hálózata, az elmúlt években az ország társadalmi és gazdasági átalakulásának előkészítő, megalapozó fórumaivá váltak. Most a stabilizációs folyamatok erősítésére van szükség. Ezek a fórumok alkalmasak arra is, hogy befolyásolják, szakmailag megalapozzák a stabilizációs folyamatok által igényelt teendőket.

Az MTA vezetésében erősödni kell a csapatmunkának, ill. az ebből fakadó konszenzusnak. A tudomány társadalmi megbecsülésének növekedéséhez is hozzájárulhat, ha az állásfoglalásokban, az egyes testületek vagy vezető személyek döntéseiben ez az egységes gondolkodásmód kitapintható.

Az MTA tevékenysége természetesen sokkal szerteágazóbb, mint hogy egy rövid koncepcióban akár a munka minden elemére, akár azok részleteire ki lehetne térni.

Célom inkább az volt, hogy olyan problémaköröket érintsek, melyek – véleményem szerint – az MTA főtítkára tevékenységének középpontjában kell, hogy álljanak. Megválasztásom esetén munkámat a megfogalmazott gondolatok szellemében kívánám végezni.

NÁRAY-SZABÓ GÁBOR: Főtítkári koncepció

A Magyar Tudományos Akadémia jelentős hatással van a közvéleményre, ezért nagy a felelőssége az ország jövőjének alakításában. Az Akadémia a róla szóló törvény szerint hármaskörű funkciót lát el: betölti a tudományos műhely és a nemzet tanácsadója szerepét, ugyanakkor képviseli a tudomány érdekeit. Ez a szerepvállalás támogatást élvez a köztestületben, de megoszlanak az álláspontok a súlyozás tekintetében. A különböző funkciók maradéktalan ellátása esetenként feszültségekhez vezethet, ugyanakkor törvényben biztosított autonómiánk nem lehet teljes, ha csak a parlament által megszavazott anyagi támogatásra számíthatunk. A vezetés tehát törekedjen a jó kapcsolatok kialakítására az Országgyűléssel és a kormánnyal, de egyidejűleg tartsa távol magát a pártpolitikától, mert a tudós testület akarata ellenére rövid távú érdekektől

vezérelt politikai erők játékszerévé válhat, ezáltal elveszítheti tudományos hitelét és a hagyományosan élvezett közbizalmat.

Az Akadémia előtt álló feladatok megoldásához, a nagy társadalmi felelősség következtében, különösen fontos, hogy a vezetőség hatékony és kiszámítható legyen. Ez akkor teljesül, ha világosak az alá- és fölérendeltségi viszonyok. Ezért támogatom azt az elképzelést, hogy a legszűkebb döntéshozó testület a vezetőség legyen, melynek elnöke az MTA elnöke, helyettese a főtítkár, tagjai az alelnökök, a főtítkárhelyettes és a három tudományterület közgyűlés által delegált képviselője. A vezetőség a tisztségviselők mozgásterét kijelölő határozatait többségi szavazással hozza, és működéséről beszámol a közgyűlésnek. A vezetésen belül gondoskodni kell az akadémiai intézetek és a közgyűlés doktor tagjainak megfelelő és

intézményes képviseléről. Igen fontos, hogy biztosítsuk a vezetés egységét, a széles körű akadémiai közvélemény figyelembevételét.

A főtitkár feladata az Akadémia működőképességének, a testületi döntések végrehajtásának biztosítása, a költségvetési fejezet felügyelete. Kezdeményező szerepe van a döntések előkészítésében, melyek megalapozásához fontos a vezető testületek széles körű tájékoztatása, a javaslatok megismertetése. Törekedjék arra, hogy a rendelkezésre álló forrásokat testületi döntés alapján ítélik oda, ugyanakkor gondoskodjék ezek lehető legjobb felhasználásáról.

Az Akadémia tudományos műhely funkcióját elsősorban intézetein és támogatott kutatóhelyein keresztül tölti be. A főtitkár, mint az Akadémiai Kutatóintézetek Tanácsa (AKT) elnöke, fontos, de nem kizárólagos szerepet játszik az intézeti politika kialakításában, ugyanakkor ő biztosítja a kutatóhálózat működésének feltételeit. Összeegyezteti az AKT demokratikus működési rendjét a minőség prioritásával, ennek érdekében szorgalmazni kell az intézetek folyamatos értékelését, melynek irányelveit az egyes szakterületek sajátosságait figyelembe véve az AKT kuratóriumi alakítják ki. Elősegíti az egyetemek és az intézetek közeledését, miközben támogatja további közös kutatási és oktatási programok kidolgozását. Különös figyelmet érdemelnek a magyar kultúra fontos részét képező nemzeti tudományok, melyek értékelését speciális szempontok szerint kell elvégezni. A nemzeti tudományok művelésénél is meghatározó a minőség, de az értékelést elsősorban a hazai tudományos közvéleményre kell alapozni. Az elmúlt ciklusban sikeresen lezajlott konszolidáció eredményeire építve rendezendő az intézeti dolgozók bére, felújítandó a műszerpark, és biztosítandó az intézeti könyvtárak és a velük együttműködő Akadémiai Könyvtár kielégítő finanszírozása. Az ehhez szükséges költségvetési forrástöbblet megszerzése érdekében meggyőző, világos érveket kell felhozni, bizonyítva, hogy a támogatás jó helyre kerül. A főtitkár kapcsolatot tart az Akadémiai Kutatóintézetek Vezetőinek Tanácsával és a Kutatói Fórummal. Ezek a testületek fontos tanácsadó szerepet töltenek be, állásfoglalásaiknak el kell jutni az AKT-hez, különös jelentőségű ügyekben a közgyűléshez is. A főtitkár dolga, hogy közvetítsen, így segítve az elképzelések megvitatását, a döntések előkészítését.

A támogatott kutatóhelyek jó működtetése jelentős feladat. Fontosnak tartom az optimális 3 és 10 fő közötti kutatócsoportok finanszírozásának bővítését, működésük segítését az egyeteme-

ken és közgyűjteményekben, de nem az intézetek rovására, hanem a költségvetési források növelésével. Véleményem szerint a kutatócsoportok esetében is a minőség, esetleg néhány különleges esetben a kutatni kívánt terület újszerűsége a támogatás meghatározó szempontja. Fontos, hogy a támogatás irányelveit a lehető legkevesebb feszültség árán érvényesítsük.

Kezdeményező szerepet kell vállalnunk az Európa Unióhoz való csatlakozás stratégiájának kialakításában, segítenünk kell a kutatóhelyek sikeres részvételét az V. keretprogramban és más európai pályázatokon. Az Akadémia kiterjedt nemzetközi kapcsolatrendszerével sokat tehet azért, hogy megteremtjük, illetve továbbfejlesztjük az együttműködést az európai kutatóhelyekkel, ügyes diplomáciával elismertessük a magyar tudomány értékeit, hogy ezáltal fokozottan ide tudjuk vonzani az európai kutatási forrásokat. Itthon szorgalmazni kell a külföldi pályázatokhoz szükséges saját erő biztosítását költségvetési forrásokból.

Az AKT delegálja az OTKA egyik alelnökét, az eddigi gyakorlat szerint ezt a tisztséget a főtitkár töltötte be. Ebben a szerepkörében mindent meg kell tennie az OTKA költségvetési támogatásának növelése érdekében úgy, hogy biztosítsa a megfelelő arányokat az Akadémia költségvetési fejezetén belül. Megválasztásom esetén, ha az AKT delegál az OTKA alelnökének, ebben a tisztségemben is következetesen képviselném a minőségi szempontot, és szorgalmaznám az egy pályázatnak odaítélt összeg növelését, a források elaprózódásának megakadályozását.

Tisztázandó, milyen jogok illetik meg a köztestület különböző csoportjait, és biztosítani kell, hogy ezek a csoportok megfogalmazhassák és megfelelően képviselhessék álláspontjukat a közgyűlésben. Az Akadémia vezetőinek, így a főtitkárnak is erősítenie kell a bizalmat az egyes köztestületi szereplők között. Fontos, hogy egységes fellépéssel vessük latba minden befolyásunkat a tudomány társadalmi megbecsülése, a kutatásra fordított költségvetési források növelése, a tudományellenes nézetek visszaszorítása érdekében.

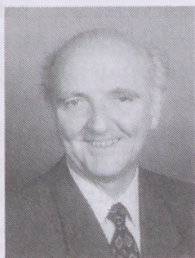
A főtitkár tagja a nemrég alakult Tudomány- és Technológiapolitikai Kollégium Tanácsadó Testületének, ottani tevékenységét gondosan összehangolja az elnökével, aki a Kollégium tagjaként képviseli a köztestület érdekeit. Itt is szükségesnek tartom szélesebb akadémiai körök véleményének megismerését és továbbítását.

Amennyiben a közgyűlés többsége támogatja a fenti programot, örömmel vállalom a főtitkári megbízatást.

ÚJ ARCOK

AZ AKADÉMIA VEZETŐSÉGÉBEN

KROÓ NORBERT főtitkár: Nagy várakozásokkal vágok bele új feladataim elvégzésébe. Kutatói tevékenységemet, igaz, nem szüneteltetem, de épp a mai napon, szeptember 1-jén „szereltem le” az Oktatási Minisztériumtól. Hogy miért vágok szívesen a főtitkári teendőkhöz? Fantasztikus feladatnak érzem, hiszen itt, az Akadémia köreiből nőttem fel, itt tevékenykedtem süldőkorom óta, csak most nagyobb közösség előtt, nagyobb közösség számára lehetek hasznos.

Négy terület tartozik hozzám. A kutatóhálózat általános felügyelete, ha szabad így mondani, a szívem csücske. Már azért is első helyen említem, mert itt, az Akadémia vezetésében voltaképp valamennyien azért vagyunk, hogy ez a hálózat jól működjék. E terület áttekintéséhez nincs is szükségem tanuló periódusra, mint ahogy a hozzám tartozó második területen, a nemzetközi kapcsolatokban is eléggé otthonosan mozgok: az utóbbi évtizedekben szinte nem is tettem mást, mint nemzetközi kutatóközösségekben forgolódtam.

Sokkal több a tanulnivalóm a harmadik területen: az Akadémia költségvetésének kimunkálásában. A jelen pillanatban nem is az okoz fejfájást, hogy egyelőre kissé idegen számomra a pénzügy, a számvitel, hanem inkább az, hogy számos ok miatt várhatóan igen szűkös költségvetésből kell 2000-ben gazdálkodnunk.

Negyedik feladatomban az Akadémia hivatali apparátusa fölötti munkáltatói jogok gyakorlása. Itt egyelőre a tanuló folyamat kezdetén tartok, de szilárd szándékom, hogy céljainkat a meglévő stábbal érjük el. Támogatni

kívánom mindazokat, akikkel együtt tudok működni; és nagyon bízom abban, hogy mindenki ebbe a kategóriába fog tartozni.

Hogy tartok-e kissé a velem kapcsolatos várakozásoktól? Nem tagadom, nagyon szeretnék eleget tenni nekik. Akik túl sokat várnak tőlem, számíthatnak rá, hogy őket is bevonom feladataim kivitelezésébe. Egyáltalán nem tartok a megfáradástól. Eddig is így volt, ezután sem lesz másként: amit bele tudok suvasztani a nap 24 órájába, azt maradéktalanul el is végzem.

Az elmúlt évek nagy projektje, az intézetkonszolidáció lényegében lezajlott. De hátravan még az eredmények stabilizálása. Általában szólva, ahelyett hogy ködképeket kergetnénk, talán az a legfőbb, hogy még a realitásokat is szívós munkával építgessük. Mert maguktól nem válnak realitásokká.

MESKÓ ATTILA főtitkárhelyettes:

Már azért sem szakítok kutatómunkámmal, a Geofizikai és Környezetfizikai Kutatócsoport vezetésével, mert ha ezt tenném, az valószínűleg a csoport megszűnését jelentené. Lecsökkentettem viszont oktató munkámat, csupán egy graduális és egy doktori kurzust tartok meg, és természetesen nem vállaltam a tanszékvezetői teendőket.

Hogy mi húzott az Akadémia vezetésébe? A kollégák bizalma, sok-sok javaslat, támogatása az Akadémia X. osztályán és másutt. Éppúgy voltak támogatóim közt fizikusok, mint matematikusok, közgazdászok. Nem, nem vagyok elégedetlen a főtitkárhelyettesi beosztással, hiszen mihelyt megtudtam, hogy Kroó Norbert várható a főtit-

kári székbe, nagy várakozással tekintettem együttmunkálkodásunk elé. Az ő nagy nemzetközi kitekintése, tapasztaltsága, általánosan nagyrabecsült kutatói munkássága mind azt ígérte: roppant kellemes páros lehetünk, ha ő engem el tud fogadni.

A kutatóintézetek és -csoportok felügyeletéből nekem inkább az élő tudományok és a társadalomtudományok jutnak. Nagy ez a teher, hiszen 50 intézetről, 150 kutatócsoportról van összesen szó. Természetesen a három alelnök is kiveszi a részét az 5000-es kutatóhálózat adminisztrálásából. Kutatói közkíváncsiakra megpróbáljuk közelíteni a fizetéseket a kutatói, illetve az egyetemi gárda között. Én külön figyelemmel vagyok a fiatal kutatókra és az akadémiai pályázatokra.

A nemzetközi kapcsolatok bonyolításában főtitkárunk teljesen szuverén, de a fontosabb vendégeket ketten fogadjuk. Teljesen egyetértek Kroó Norberttel abban, hogy sokat kell tennünk Akadémiánk idegen nyelveken való megjelenésének előmozdításáért. A mostani költségvetési csatározásokból én sem maradhatok ki; talán nem mellékes, hogy meglehetősen tapasztalataim vannak a pályázati pénzek elnyerésében, különös tekintettel a brüsszeli pályázatokra. Élen kell járniuk a természettudományoknak, hiszen ezekben a projekteken a technikát nem lehet megúszni – szemben sok társadalomtudományi kutatással.

FNYEDI GYÖRGY alelnök: Társadalomtudományi alelnökként igen „egyszerű” célt tűztem magam elé: az elnökségtől érkező feladataimat megpróbálom jól, csapatban, s remélhetőleg sikeresen elvégezni. Mégpedig három területen, amelyeken szerencsére eddig is meglehetősen sokat mozogtam.

A vidék Magyarországnak tudományos életét, meggyőződésemet, állhatatosan tovább kell erősíteni. Az eddigénél sokkal nagyobb lehetőséget kell kapniuk a területi bizottságoknak a kezdeményezésekre és azok kivitelezésére, hogy Magyarország régióinak,

tudományos élete föllendüljön. Ez nem csak egy-egy régió „magánérdeke”! Közös magyar érdek, hogy a tudáscentrumok az eddigénél egyenletesebben oszoljanak el.

Ami a nemzetközi kapcsolatokat illeti, úgy vélem, ezekben a társadalomtudományoknak az eddigénél sokkal nagyobb szerepet kell kapniuk, annál is inkább, mert tapasztalataim szerint több nemzetközi szervezetben határozottan növekszik az érdeklődés a társadalomtudományok iránt. Hogy miért? A gyorsan fejlődő technológia és a hasonlóan felívelő élettudományok eredményeinek alkalmazását – csak most kezdjük tapasztalni – egész sor társadalmi konfliktus nehezíti. A „kemény” tudományok csak úgy használhatnak, ha igénybe veszik a „puha” társadalomtudományok segítségét.

Elhatározásom az is, hogy a tudományok hagyományos diszciplináris rendszerét át kell alakítani. És ezt nemcsak tudományon belüli megfontolások ajánlják! El kell érni, hogy az éppen soros égető problémákban (ilyen például a környezetvédelem vagy a regionális fejlesztések problémája) hivatalosan is elismertessük az interdiszciplináris megközelítések szükségességét. Az, hogy a dolgok jelenlegi állása szerint az interdiszciplináris megközelítések még kívül esnek a hivatalos elismertetésen, magukat a kutatókat nem zavarja, de számos ok miatt, amelyek mind egy-egy hátrány forrásai, megnehezül az illető kutatások utánpótlásának fölnevelése.

A társadalomtudományok a pénzosztásnál rendszerint a sor végére kerülnek azzal a felkiáltással, hogy nem eszközigényesek, csak papír meg plajbász kell művelésükhöz. Igen fontosnak tartom, hogy a *bölcsészeti* tudományokat, amelyek többnyire egyéni, elmélyült kutatásokon alapulnak, és csakugyan nem túl eszközigényesek, még véletlenül se keverjük össze a törülmetszett *társadalomtudományokkal*, amelyek bizony nagyon is eszközigényesek, hiszen nagy adatfelvételeken, bonyolult gépi adatfeldolgozáson, csapatmunkán alapulnak.

Lejegyezte:
Hernádi Miklós

A VEZETŐSÉG NAPIRENDJÉN

ELNÖKSÉG

1999. május 25.

1. Az elnökség a közgyűlés felhatalmazása alapján véglegesítette az 1999. májusi közgyűlés határozatait.

Ezzel egy időben értékelte a közgyűlés munkáját és áttekintette a határozatból adódó feladatokat.

2. Az elnök javaslatára a VK Kulcsár Kálmán vezetésével Törvényértelmező és Jogszabályelőkészítő Bizottságot küldött ki. A bizottság áttekintette a tudományos osztályok elnökválasztásának jogi kérdéseit. Kulcsár Kálmán előterjesztését követően az elnökség állást foglalt, hogy a doktorképviselők a választásban közvetlenül ne vegyenek részt. Ezt az alapszabály több pontja is kimondja.

Az MTA vezetése fontosnak tartja a doktorok minél aktívabb bevonását az akadémiai életbe, ezért javasolták, hogy az osztályok által jónak látott módon kérjék ki a doktorok véleményét az osztályelnök megválasztásáról.

3. Az elnökség tájékoztatót hallgatott meg a Tudomány Világkonferenciájának előkészítéséről.

4. Az elnökség Czelnai Rudolf akadémikust a Magyar Tudomány főszerkesztőjévé történő kinevezésre javasolja.

5. Az elnök bejelentette, hogy a Vezetői Kollégium három meghívott tagja – Kulcsár Kálmán, Láng István, Vámos Tibor – mandátuma lejárt, mivel két cikluson át töltötték be ezt a posztot. A továbbiakban a VK munkájában az elnökség három akadémikus tagja, Gergely János, Marosi Ernő és Michelberger Pál vesz részt.

VEZETŐI PROGRAM*

(1999. május 1–augusztus 31.)

GLATZ Ferenc elnök

május 3. Közgyűlés. Beszámoló az elmúlt három évről.

május 4. Részt vesz az Akadémiáról szóló Mélyvíz c. műsorban (Kroó Norbert társaságában).

május 5. „Közéletiség és Akadémia” címmel előadás az Agrárosztály 50. évfordulóján. — Fogadást ad az MTA külső tagjai részére.

május 9. Heller Ágnes 70. születésnapján köszöntő. — A HÉT c. műsorban a tudományról és az Akadémia stratégiai szerepéről interjú.

május 10. A Tudósklubban (MTV 2.) Bibó Istvánról szóló kerekasztal-beszélgetés.

május 11. Bevezető előadás a „Környezetvédelem és Európai Unió” stratégiai témazáró konferencián.

május 12. Megbeszélés Göncz Árpád köztársasági elnökkel.

május 13. „Koráramok az európai történelemben.” Előadás a pápai református Nagytemplomban.

május 19. Az Országgyűlés Környezetvédelmi Bizottsága előtt a magyar tudományról szóló beszámoló bemutatása. — „A természettudományok fejlődése és a független kutatóintézetek.” Előadás a Csillagászati Kutatóintézet 100. évfordulóján.

május 20. A Tudomány Világkonferenciája Magyar Szervező Bizottságának ülése.

május 26. A német és az osztrák nagykövettel tárgyal javaslatáról, mely szerint a Tudomány Világkonferenciáján a német nyelvet hivatalos nyelvként ismerjék el.

május 27. „Magyarország szerepe a közép-kelet-európai térség európai felkészítésében.” Előadás a Corvinus-díj átadása alkalmából Göncz Árpád, Martonyi János és a kitüntetett, Andrei Plesu román külügyminiszter társaságában.

május 31. Az Akadémia alapításának 175. évfordulójával kapcsolatos rendezvények és kiadványok szerkesztőségi értekezlete.

június 1. Fejtő Ferenc 90. születésnapján köszöntő.

* Az elnök programja nem tartalmazza a vezetésével rendszeresen tartott akadémiai fórumok időpontjait (hetente apparátusértekezlet, kéthetente Vezetői Kollégium, havonta elnökségi ülés és az osztályelnökök konzultációja, a Konszolidációs Bizottság és az osztálytitkárok ülése).

1999. június 22.

1. Az elnökség megvitatta az 1999. évi Eötvös József-koszorú odaítélésére előterjesztett javaslatot.

Az ülésen vita bontakozott ki a díjaknak a három nagy tudományterület (társadalomtudomány, élettudomány, természettudomány) közötti megosztásáról. Korábbi elnökségi határozat szerint 1999. évben 6 fő részesülhet Eötvös József-koszorú kitüntetésben. Az előterjesztés, az elnökség megítélése szerint, a tudományterületi arányokat nem kellően tükrözte, ezért azt újabb tárgyalásra az előkészítő bizottságnak visszaadta azzal a kéréssel, hogy a javaslat kialakításába az elnökség három választott tagját is vonják be.

2. Az Akadémia alelnökei tájékoztattak az elnökségnek az osztályelnökök választásáról. Az elnökség megállapította, hogy a választások szabályaink szerint rendben megtörténtek, illetve június 30-án az utolsó választás előkészítése is kifogástalan.

3. Láng István a Tudomány Világkonferenciája előkészítésének felelős vezetője részletesen, forgatókönyv szerint ismertette a konferencia tervezett lefolytatását.

4. Az Akadémia elnöke fogadást adott a leköszönő osztályelnökök részére, egyben ünnepélyesen köszöntötte a megválasztott új tisztségviselőket és osztályelnököket.

VEZETŐI KOLLÉGIUM**1999. május 11.**

A közgyűlés határozata szerint a Vezetői Kollégium megtárgyalta a közgyűlési doktorképviselőknek a tudományos osztályok elnökválasztásában való részvételét.

A következő időszakban a tudományos osztályok közel felénél új osztályelnök megválasztására kerül sor. A vezető testületek alapvetően megújulnak.

Kérdés: a tudományos osztály elnökét csak az akadémikusok választhatják, vagy az osztály doktorképviselői is részt vehetnek a szavazásban.

Egységes álláspont alakult ki a Vezetői Kollégiumon arról, hogy az akadémikusok választásában kizárólag akadémikusok vehetnek részt.

Az osztályelnökök választásában a doktorok szavazati jogát illetően megoszlottak a

június 2. „Az agrárium kihívásai és a tudományos kutatás válaszai az elmúlt évtizedekben.” Nyitó-előadás (Göncz Árpád társaságában) a martonvásári Mezőgazdasági Kutatóintézet fennállásának 50. évfordulóján.

június 8. A Jelenkortörténeti Bizottság ülése. — Torgyán József miniszterrel és a Kertészeti Egyetem rektorával vacsora és megbeszélés.

június 9. A tudomány a Magyar Televízióban. Tárgyalás Szabó László Zsolttal, az MTV ügyvezető elnökével.

június 10. „Rendszerváltás Magyarországon.” Nemzetközi konferencia bevezetője. — Megbeszélés a miniszterelnökségen a stratégiai kutatásokról.

június 17. Debrecen. Megnyitó a környező országok Magyar Tudományos Műhelyeinek 4. Fórumán.

június 18. A Tudomány Világkonferenciájának sajtótájékoztatója, majd a Magyar Szervező Bizottság ülése.

június 21. Megbeszélés Pokorni Zoltán miniszterrel, Pálincás József államtitkárral, Kroó Norbert főtitkár társaságában a tárcát és az Akadémiát érintő közös problémákról. — Szerződést ír alá a Paksi Atomerőművel díjalapítására.

június 23. A Tudomány Világkonferenciájával kapcsolatban megbeszélés a hazai vezető nagyvállalatok képviselőivel.

június 24–25. Részt vesz korreferátummalVarsóban az „V. európai csúcson. A lengyel, az ukrán, a lett, a litván, a norvég államelnökök és Weizsäcker volt német államelnök társaságában.

június 26–július 3. Megnyitó-előadás a Tudomány Világkonferenciája nyitóünnepségén. Többek között fogadja a Max Planck Gesellschaft elnökét, az ukrán és a kínai akadémia elnökét, vacsorát ad a világkonferencia akadémiai meghívottjainak (28-án). Ebédet ad Kneuckernek.

július 2. „A millennium – Magyarország és Ausztria” címmel kerekasztal-megbeszélés Nemeskürty István kormánybiztos és osztrák professzorok részvételével.

július 3. „Rendszerváltozás és történettudomány Közép-Kelet-Európában.” Nemzetközi konferencián megnyitó-előadás és elnöklés.

július 6. Magyar Tudomány Napja Rendezvénytanács ülése. — A Stratégiai Kutatások Programbizottságának ülése.

július 7. Tárgyalás a Szlovák Tudományos Akadémia vezetőivel, Luby elnökkel és Kovács főtitkárral.

július 12. „Magyar tudomány és a külföldi magyar intézetek.” Megnyitó-előadás a Külföldi Magyar Intézetek igazgatóinak értekezletén (Hámori József miniszter és Pálincás József államtitkár társaságában). — Tárgyalás Orbán Viktor

vélemények. Az egyik álláspont szerint az egész akadémiai reform alapelve az volt, hogy az akadémiai jelleget meg kell tartani, kiegészítve a minősítettekkel. A doktor-képviselők (minősítettek) a törvény szelleme alapján az osztályon folyó vitákban részt vehetnek, szavazati joguk azonban korlátozott. Az osztályelnök választásakor ezért a doktorok szavazati joggal ne rendelkezzenek.

A másik álláspont abból indul ki, hogy amennyiben a doktorok a közgyűlésen elnököt, főtítkárt (tisztviselőket) választhatnak, nincs ok arra, hogy az osztályelnök választásában ne vegyenek részt.

Külön problémát jelent, hogy egyes osztályokon a doktorok száma eléri az akadémikusok számát, és a jelenléttől függően olyan helyzet alakulhat ki, hogy a szavazásban a doktorok részvétele nagyobb lehet az akadémikusokénál.

Az Akadémia elnökének javaslatára a VK törvényt és alapszabályt értelmező bizottságot küldött ki. A bizottság 10 napon belül ajánlást készít a május 25-i elnökségi ülés számára. A bizottság elnöke Kulcsár Kálmán akadémikus, tagja Meskó Attila főtítkár-

helyettes, valamint 1-1 fő jogász akadémikus, illetve doktor.

1999. június 1.

1. Glatz Ferenc, az Akadémia elnöke tájékoztatta a Vezetői Kollégiumot, hogy a közgyűlésen megválasztott tisztviselők közötti munkamegosztásról a megbeszélések megkezdődtek. Röviden ismertette az eddigi megbeszéléseken kialakult, személyekre szóló feladatokat. A feladatok megosztásának alapelve, hogy az alelnökök ne hierarchikus rendszerben tevékenykedjenek.

A javaslatokkal a VK egyetértett.

2. A VK áttekintette a tudományos osztályok osztályelnök-választásának előkészítését. A kiküldött ütemterv szerint az Agrártudományok Osztálya szeptemberben, a Matematikai Tudományok Osztálya június 30-án kívánt választási osztályülést tartani.

A VK felhívta az osztályok figyelmét arra, hogy a Tudomány Világkonferenciájának kezdetéig bonyolítsák le a választásokat. Ezeket az ügyrend szerint a tudományterületileg illetékes alelnök vezeti le. A választást követő első osztályülésen az osztályok vizs-

miniszterelnökkel a millenniumi ünnepek koncepcionális kérdéseiről. — Az Akadémia 175. éve; szerkesztőbizottsági megbeszélés.

július 14. Millenniumi megbeszélés Göncz Árpád, Orbán Viktor, Hámori József, Nemeskürty István társaságában Tihanyban.

július 15. Az Akadémiai Klub konszolidációs problémái.

július 30. A tudomány 2000. évi költségvetése. Konzultáció Stumpf István miniszterrel.

augusztus 3. Az Atlantic Research and Publication Center új szerkesztőbizottsága (társelnök). Megbeszélés Király Bélával.

augusztus 19. Ünnepi beszéd Székesfehérváron István király napján.

augusztus 20. Részvétel a Parlamentben átadott kitüntetések ünnepségén.

augusztus 23. Tárgyalás Habsburg Ottóval a közép-európai kulturális együttműködés kérdéseiről.

augusztus 23–26. Tárgyalások Ausztriában a millennium közép-európai vonatkozású kulturális rendezvényeiről.

augusztus 28. „A történelmi családok valódi szerepe és lehetséges mai szolgálatait” címmel előadás az MTA-n. — „Magyarország és Európa”. Előadás és pódiumbeszélgetés Göncz Árpád társaságában Nagykanizsán.

KROÓ Norbert főtítkár

május 11. Előadás a Lézerfizikai Bizottság ülésén. — Tárgyalás az OMFB Nemzetközi Kapcsolatok Főosztályának vezetőjével.

május 18. UNESCO-ICSU delegáció fogadása az MTA-székházban.

május 19. Parlamenti beszámoló vitája az Országgyűlés Környezetvédelmi Bizottságánál. — Látogatás a Szociológiai Kutatóintézetben és a Politikai Tudományok Intézetében.

május 20. Látogatás a Csillagászati Kutatóintézetben — A Tudomány Világkonferenciája Magyar Szervező Bizottságának ülése.

május 26. Tárgyalás Stumpf István miniszterrel a Miniszterelnöki Hivatalban.

május 27–28. Belgiumi tartózkodás.

május 31. Tárgyalás az Akadémiai Kiadó képviselőjével az MTA-székházban.

június 1. Tárgyalás a PM képviselőjével az MTA-székházban. — Látogatás az MTA KOKI-nál.

június 2–4. Dubnában tartózkodik.

június 10. Megbeszélés a KFKI intézetigazgatóival az MTA-székházban.

június 15. Látogatás az MTA KOKI-ban.

június 17. Látogatás a DAB-nál.

június 18. A Tudomány Világkonferenciája Magyar Szervező Bizottságának ülése.

gálják felül a tudományos bizottságok tevékenységét. A felülvizsgálat készítse elő az őszi bizottságválasztásokat.

3. Kroó Norbert főtitkár tájékoztatta a VK-t, hogy készül az Akadémia 1998. évi tevékenységét bemutató jelentés a kormány számára. Amennyiben az anyag készültsége megfelelő lesz, azt elnökségi ülésen előterjeszti.

4. Az MTA-székház egységes működésének, valamint az Akadémia külső megjelenésének kellő színvonalú biztosítására az Akadémia elnöke székházigazgatói feladatkör alakításáról határozott. A székházigazgató felügyeleti joga a székházban folyó valamennyi tevékenységre kiterjed. Munkája kapcsán támaszkodik a Székházbizottság javaslataira. (A Székházbizottság elnöke Tigyí József akadémikus, tagja Meskó Attila főtitkárhelyettes.)

A székházigazgató a Klub Egyesület titkárainak egyike. Kísérje figyelemmel az egyesület gazdálkodását, pénzügyeinek alakulását. Munkájában az ALFA mint szolgáltató vállalat minden segítséget adjon meg.

A VK a székházigazgatói feladatkör fentiek szerinti létesítésével egyetértett, azt 4 hónapos próbaidőre jóváhagyta.

5. Az Akadémia elnöke bejelentette, hogy a művészeti gyűjtemény, könyvtár, levéltár, modern képtár létesítése, a feladatkör ellátására *akadémiai gyűjteményi főigazgatói* munkakört létesít. Felkérte Marosi Ernő akadémikust, a VK tagját az új konstrukció tervének elkészítésére.

A javaslatot a VK tudomásul vette. Az új feladatkör tartalmi kérdéseiről tájékoztatást fog kapni. Felelős Enyedi György, Marosi Ernő.

6. Glatz Ferenc tájékoztatta a VK-t a Somody Imre és társai által alapított Bolyai János Alkotói Díj körüli problémákról. Somody Imre új javaslata szerint a díjbizottság elnöke, az eredeti elképzeléstől eltérően, a köztársasági elnök lenne, nem az Akadémia mindenkori elnöke. A díj ilyen tervezett átalakítása Kulcsár Kálmán írásos véleménye szerint a díj államosítását jelentené. Emiatt már néhányan lemondtak bizottsági tagságukról. Amennyiben a köztársasági elnök a díjbizottság elnöke, az Akadémia részvétele csupán formális lehet.

A VK egyetértett azzal, hogy az Akadémia az eredeti terv megvalósulása — az alapítók

június 20. Előadás a LEES '99 konferencián az MTA PAB-székházban.

június 21. „A ma geológiája a holnapért” c. konferencia megnyitása a Bara Szállóban.

június 24. Nemzetközi Békésy-centenárium konferencia az MTA-székházban.

június 25. Az oktatási miniszterek konferenciáján előadást tart az MTA-székházban.

június 28. Találkozó és megállapodás aláírása Mu Shik Jhon-nal, a KAST elnökével az MTA-székházban.

június 29. Találkozó Mohamed Yoursi M. Moursy úrral, az Egyiptomi Akadémia elnökével — „Európa Napok”-on előadást tart Hatvanban.

július 2. Tudományos Újságírók II. Világkonferenciája megnyitása a BME-n.

július 6. „Magyar Tudomány Napja” Rendezvénytanács ülése.

július 7. Találkozó a Szlovák Akadémia vezetőivel.

július 12. Megbeszélés Pokorni Zoltán miniszterrel Glatz elnök úr kíséretében. — Megbeszélés Entz Gézával (OMH) és Kulcsár Lászlóval (GATE) az MTA-székházban.

július 14. Látogatás az MTA Növényvédelmi Kutatóintézetében. — Látogatás az MTA Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézetében. — Látogatás az MTA Irodalomtudományi Intézetében.

július 15. Látogatás az MTA Zenetudományi Intézetében. — Látogatás a Közgazdaság-tudományi Kutatóközpontban.

július 18–20. Dublinban tartózkodik.

VIZI E. Szilveszter

május 20–23. Marosvásárhelyen tiszteletbeli doktortrá avatásán vett részt.

május 27–28. Pármában tartózkodik.

május 31. Gerontológiai Konferencia megnyitása a HIETE-n.

június 1. — Év Gyógyszere Díj átadása az MTA-székház koncerttermében.

június 3. Európai Integráció és Felsőoktatás c. konferencia a Kereskedelmi és Vendéglátóipari Főiskolán — Magyar Atlanti Tanács közgyűlése az MTA-székházban.

június 10. Sajtótájékoztató a II. Európai Farmakológiai Kongresszusról az MTA-székházban.

június 18. A Tudomány Világkonferenciája Magyar Szervező Bizottságának ülése — Előadás az EACTA '99 kongresszuson a Kempinsky Szállóban.

június 23. TUKEV tanácskozás az Egészségügyi Minisztériumban.

június 24. Nemzetközi Békésy-centenárium konferencia az MTA-székházban.

a díj odaítélését az MTA-ra bízták — esetén vállaljon szerepet a Bolyai-díjban.

7. Kroó Norbert főtitkár tájékoztatta a Vezetői Kollégiumot, hogy a laxenburgi IIASA-intézet munkájában való magyar közreműködést az osztrák fél nagyon fontosnak, presztízsértékű jelzésnek tartja. Az IIASA-val kapcsolatos akadémiai koncepció megvitatását a külügyek tárgyalásakor tűzi napirendre a VK. A VK felkéri Michelberger Pált és Kroó Norbertet, hogy erre az ülésre alkítsanak ki koncepciót. A IIASA Bizottság ülését június 14. utáni időben össze kell hívni.

1999. június 22.

1. A Vezetői Kollégium jóváhagyta a Titkárság Szervezeti és Működési Szabályzatának a biztosítási és a köztestületi szervek kormányzati, felügyeleti, valamint belső költségvetési ellenőrzésekről szóló 15/1999. (II. 5.) korm. rendelet 5. §-a szerinti módosítását.

2. A Magyar Tudomány Napja előkészítéséről Meskó Attila főtitkárhelyettes tájékoztatta a Vezetői Kollégiumot. A rendezvény előkészítésének menetrendje elkészült. A

Rendezvénytanács a felkérés után július 5-én ül össze. Ezt követi az Operatív Bizottság ülése.

A Vezetői Kollégium állást foglalt, hogy

- a rendezvény ünnepi megnyitóülése 1999. november 1-jén 10.00 órakor az Akadémián lesz,
- az előkészítő munkába a területi bizottságokat bevonják,
- november 1-jén a múzeumok legyenek nyitva (NEKÖM),
- a nyitóünnepség dátumáról értesíteni kell a következőket OM, NKÖM, MTESZ, MOTESZ, TIT, területi bizottságok elnökei,
- a rendezvény szervezéséről írásos anyag szeptember 15-ig elkészül.

3. A Tudomány Világkonferenciájának szervezéséről Láng István adott részletes tájékoztatást. Beszámolójából kitűnt, hogy a konferencia előkészítése rendben zajlott, a rendezők mindent megtettek a siker érdekében.

4. Enyedi György, Keviczky László, Vizi E. Szilveszter alelnökök tájékoztatták a Vezetői Kollégiumot az osztályelnökök választásának lefolytatásáról.

Pannonhalmi Kálmán

június 26. „A modern biológia szerepvállalása az emberiség jövőjének formálásában” címmel előadást tart az ICRO konferenciáján.

június 29. Találkozó a Lengyel Akadémia elnökével az MTA-székházban. – Találkozó a szudáni főherceggel az MTA-székházban. – Találkozó a szíriai oktatási miniszterrel az MTA-székházban.

június 30. Tudóstalálkozó a MTESZ-székházban.

július 6. „Magyar Tudomány Napja” Rendezvénytanács ülése. – Megbeszélés a Magyarország az ezredfordulón III. kötetéről.

KEVICZKY László alelnök

május 17. Vezetői tárgyalás az Akadémia 1999–2000. évi költségvetési helyzetéről.

május 18. A Motorola cég elnökével megbeszélés az MTA-székházban.

május 20. A Tudomány Világkonferenciája Magyar Szervező Bizottságának ülése.

május 26–30. Bledben, az ISF Végrehajtó Bizottsága ülésén vesz részt.

június 1–7. Az USA-ban tartózkodik.

június 15. Innovációs Díjak átadása a Gellért Szállóban.

június 17. Látogatás a DAB-nál.

június 23. Fiatal kutatók nemzetközi konferenciája az MTA-székház dísztermében.

június 24. Nemzetközi Békésy-centenárium konferencia az MTA-székházban.

ENYEDI György

május 11. Magyar UNESCO Bizottság ülése.

május 14–21. Portugáliában tartózkodik.

június 1. Füst Milán-könyvbemutató az MTA-székházban.

június 2. Az MTA Statisztikai Tudományos Bizottság ülése a KSH-ban.

június 3. A Magyar Atlanti Tanács közgyűlése az MTA-székházban.

június 4. Az MTA és az Akadémiai Kiadó közötti szerződés aláírása az MTA-székházban.

június 16. OMFB TEP-program megbeszélése az OMFB-székházban.

június 28. I. Budapesti Nemzetközi Filmfesztivál megnyitása a Puskin moziban.

július 6. Megbeszélés a „Magyarország az ezredfordulón” III. kötetéről. – „Magyar Tudomány Napja” Rendezvénytanács ülése. – Stratégiai Kutatások Programbizottság ülése.

július 8. Előadás a CEU-n.

július 14. „Magyarország és a régió lehetőségei az EU-csatlakozásig és azt követően” c. konferencián előadás Szombathelyen.

SZEMÉLYI HÍREK

KITÜNTETÉSEK

Aminiszterelnök előterjesztésére Göncz Árpád köztársasági elnök az államalapító Szent István király ünnepe alkalmából a következő kitüntéseket adományozta:

MAGYAR KÖZTÁRSASÁGI ÉRDEMREND NAGYKERESZTJE (polgári tagozat)

dr. SÓLYOM Lászlónak, az állam- és jogtudomány doktorának, az Alkotmánybíróság volt elnökének fiatal demokráciánk első alkotmánybírói testületének vezetéséért, a magyar alkotmányos rend rendszerváltoztatás utáni kialakításában és megszilárdításában játszott kiemelkedő szerepéért; az Alkotmánybíróság közmegebecsültségének és tekintélyének megteremtéséért.

MAGYAR KÖZTÁRSASÁGI ÉRDEMREND KÖZÉPKERESZTJE CSILLAGGAL (polgári tagozat)

dr. ÁDÁM Antalnak, az állam- és jogtudomány kandidátusának, az Alkotmánybíróság volt tagjának,

dr. LÁBADY Tamásnak, az állam- és jogtudomány doktorának, az Alkotmánybíróság volt tagjának,

dr. KILÉNYI Géának, az állam- és jogtudomány doktorának, az Alkotmánybíróság volt tagjának,

dr. TERSZTYÁNSZKY Ödönnek, az Alkotmánybíróság volt tagjának,

dr. VÖRÖS Imrének, az állam- és jogtudomány doktorának, az Alkotmánybíróság volt tagjának

fiatal demokráciánk első alkotmánybírói testületében a magyar alkotmányos rend kialakításáért és megszilárdításáért végzett munkájukért.

MAGYAR KÖZTÁRSASÁGI ÉRDEMREND KÖZÉPKERESZTJE (polgári tagozat)

prof. dr. DOBOZY Attila akadémikusnak, a Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetem Bőrgyógyászati Klinika igazgatójának, tanszékvezető egyetemi tanárnak, rektornak a dermatológia területén végzett, nemzetközileg is elismert munkásságáért, a funkcionális dermatológia bevezetéséért és továbbfejlesztéséért, valamint tudományos szervező és iskolateremtő munkájáért,

GYIRES Béla akadémikusnak, állami díjas matematikusnak kiemelkedően sokrétű tudományos és

oktatásszervezői munkájáért, fiatal matematikus tudósnemzedékek felneveléséért, életműve elismeréseként.

MAGYAR KÖZTÁRSASÁGI ÉRDEMREND TISZTIKERESZTJE (polgári tagozat)

dr. h. c. SOLYMOS Rezsőnek, a mezőgazdasági tudomány doktorának, az Erdészeti Tudományos Intézet ny. főigazgatójának hazai és nemzetközi viszonylatban egyaránt jelentős erdészeti kutatási eredményeiért, tudományos szervezési, oktatási és közéleti tevékenységéért, életműve elismeréseként.

dr. BÁCSKAI Tamás közgazdásznak, a közgazdaság-tudomány kandidátusának, a Budapesti Közgazdaság-tudományi Egyetem oktatójának, ny. egyetemi tanárnak a modern magyar bankrendszer kialakításában és megszilárdításában szerzett elévülhetetlen érdemeiért, eredményes munkássága elismeréseként.

dr. CSIZMAZIA Darab József szőlőnemesítőnek, a mezőgazdasági tudomány kandidátusának, a Szőlészeti és Borászati Kutatóintézet ny. osztályvezetőjének sok évtizedes szőlőnemesítő munkásságáért, a világhírű egri szőlőfajták hazai és nemzetközi terjesztéséért.

dr. GÁL Györgynek, az orvostudomány doktorának, a Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetem ny. egyetemi tanárának a Vértranszfúziós Állomás több évtizedes vezetéséért, alkotó és szervező életművéért.

MAGYAR KÖZTÁRSASÁGI ÉRDEMREND KISKERESZTJE (polgári tagozat)

dr. ANTAL Józsefnek, a mezőgazdasági tudomány doktorának, ny. egyetemi tanárnak példaértékű tudományos pályafutásáért, sokrétű növénytermesztési tevékenységéért, kiemelkedő pedagógiai munkásságáért, életműve elismeréséül.

dr. KOVÁTS Zoltánnak, a mezőgazdasági tudományok doktorának, c. egyetemi tanárnak, az Érdi Gyümölcs- és Dísznövénytermesztési Kutató-Fejlesztő Kft. tudományos főtanácsadójának több évtizedes gazdag és sokrétű nemesítői tevékenységéért, oktatói és tudományos munkássága elismeréseként.

dr. FÉSÜS Lászlónak, az állatorvos-tudomány doktorának, a herceghalmi Állattenyésztési és

Takarmányozási Kutatóintézet főigazgatójának tudományos munkássága és tudományszervezési tevékenysége elismeréseként.

dr. KOLLÁNYI Lászlónak, a mezőgazdasági tudomány kandidátusának, a Fertődi Gyümölcsstermesztési Kutató-Fejlesztő Kht. ügyvezető igazgatójának szakmai munkásságáért, nemzetközi szakmai kapcsolataiért és széles körű hazai kutatómunkájáért.

dr. TRINGER Lászlónak, az orvostudomány kandidátusának, a SOTE Pszichiátriai és Pszichoterápiás Klinika igazgatójának, egyetemi tanárnak több évtizedes magas színvonalú tudományos, oktatói és közéleti munkásságáért, életművéért.

Az oktatási miniszter előterjesztésére az államalapító Szent István király ünnepe alkalmából Göncz Árpád köztársasági elnök a következő kitüntetést adományozta:

**MAGYAR KÖZTÁRSASÁGI ARANY
ÉRDEMKERESZT
(polgári tagozat)**

dr. SÓVÁGÓ Imrénnek, a kémiai tudomány doktorának, a Kossuth Lajos Tudományegyetem egyetemi tanárának,

dr. TÓTH Sándornak, a biológiai tudomány kandidátusának, a Gödöllői Agrártudományi Egyetem tudományos munkatársának.

Uizi E. Szilveszter orvosprofesszornak, az MTA alelnökének, az agy működésében fontos szerepet játszó kémiai ingerületátvivő anyagok az idegsejtek közötti kapcsolatrendszerben játszott, új típusú szerepének a nemzetközi tudományos közéletben elismerést kiváltott felismeréséért, valamint az egyetem tudományos és oktatói tevékenységét közel 10 éve támogató munkásságáért a Marosvásárhelyi (Tirgu Mures) Orvos- és Gyógyaszertudományi Egyetem Szenátusa Doctor Honoris Causa címet adományozta. Az ünnepélyes átadásra a marosvásárhelyi egyetem dísztermében 1999. május 21-én került sor.

Dohy János akadémikust az Állattenyésztők Európai Szövetsége (BAAP) 50., jubileumi tudományos konferenciáján (Zürich, 1999. augusztus 21-26.) a szervezet *Distinguished Service Award* érdmével tüntették ki.

A DOKTORI TANÁCS HÍREI

AZ MTA DOKTORAI LETTEK (1999. május 1–1999. augusztus 31.)

ANGELUSZ Róbert: Optikai csalódások. Bíráló b.: Pataki Ferenc, S. Molnár Edit, Cseh-Szombathy László, Kolosi Tamás, Némédi Dénes, Lengyel György, Varga Károly; opponensek: Csepeli György, Vitányi Iván, Horányi Özséb; 100%.

BOJTÁR Endre: Bevezetés a baltisztikába. (A balti kultúra a régiségben.) Bíráló b.: Niederhauser Emil, Masát András, Engel Pál, Bereczki Gábor, Domokos Péter, Vajda György Mihály, Péter Mihály; opponensek: H. Tóth Imre, Voigt Vilmos, Pusztay János; 100%.

BARTFAI György: Paradigmaváltás a kardiokográfiában. Bíráló b.: Gáti István, Berbik István, Doszpod József, Gardó Sándor, Lampé László, Szigetvári Iván, Than Gábor; opponensek: Cseh Imre, Paulin Ferenc, Csapó Zsolt; 90%.

CSIBA László: Megfigyeléseink új kísérletes és klinikai vizsgálómódszerekkel cerebrovascularis körfolyamatokban. Bíráló b.: Pásztor Emil, Hüttl Kálmán, Czopf József, Dóczy Tamás Péter, Endrőczy Elemér, Szirmai Imre, Sándor Péter, Janka Zoltán; opponensek: Bodosi Mihály, Monos Emil, Nagy Zoltán; 100%.

D. MOLNÁR István: Vallási kisebbség és kisebbségi vallás. Görög katolikusok a régi és mai Lengyelországban. Bíráló b.: Niederhauser Emil, Szokolay Katalin, Banczerowski Janusz, Balázs

Mihály, Dankó Imre, Gergely Jenő, Lökös István, Török József; opponensek: Rónay László, Udvari István, Bojtár Endre; 87%.

DECSI Tamás: Az esszenciális zsírsavak metabolizmusa egészséges és beteg gyermekekben. Bíráló b.: Eckhardt Sándor, Bodánszky Hedvig, Balla György, Cserháti Endre, Sólyom János, Szollár Lajos, Temesvári Péter; opponensek: Maródi László, Fekete György, Arató András; 89%.

GADÓ János: Reaktorfizikai és reaktorbiztonsági kutatási és alkalmazási eredmények. Bíráló b.: Vajda György, Bujdosó Ernő, Pál Lénárd, Szabó Ferenc, Tétényi Pál, Vértess Attila, Kanyár Béla, Vöröss Lajos; opponensek: Csikai Gyula, Marx György, Büki Gergely; 100%.

GOMBOS Zoltán: Lipidek telítetlenségének szerepe a fotoszintetizáló szervezetek hőmérséklet-tűrésében. Bíráló b.: Király Zoltán, Mészáros Ilona, Barna Balázs, Barnabás Beáta, Biacs Péter, Zsoldos Ferenc, Vöröss Lajos; opponensek: Erdei László, Láng Ferenc, Lehoczi Endre; 100%.

HABLY Lilla: Flóra- és klímaváltozások, valamint a vegetáció fejlődése a magyarországi terciérben az alsó oligocéntől a pliocénnel bezáróan. Bíráló b.: Géczy Barnabás, Nagymarosy András, Czelnai Rudolf, Hámor Géza, Kordos László, Nagy Lászlóné, Müller Pál, Kedves Miklós; opponensek: Borhidi Attila, Jámor Áron, Monostori Miklós; 91%.

KERTÉSZ István: Hellénisztikus történelem. Bíráló b.: Székely György, Gaál Ernő, Szabó Árpád, Bolók János, Maróti Egon, Varga Edith; opponensek: Kákósy László, Sarkady János, Várady László; 100%.

KISS György Botond: A lucerna szimbiotikus nitrogénkötési génjeinek vizsgálata, genetikai térképének megszerkesztése és alkalmazása. Bíráló b.: Vida Gábor, Bíró Sándor, Barnabás Beáta, Hadlaczky Gyula, Horváth Gábor, Nagy Ferenc, Orosz László, Szabad János, Szegi József, Fehér Attila, Maroy Péter; opponensek: Sík Tibor, Sipiczki Mátyás, Sutka József; 100%.

KISS Péter: Lineáris rekurzív sorozatok. Bíráló b.: T. Sós Vera, Pintz János, Halász Gábor, Laczkovich Miklós, Ruzsa Imre, Dömösi Pál Béla, Pálffy Péter Pál, Balog Antal; opponensek: Kátai Imre, Beck József, Pethő Attila; 83%.

KOMOLY Sámuel: Új lehetőség a demyelinisatíóval járó betegségek kezelésére. Bíráló b.: Magyar Kálmán, Szűcs Attila, Gaszner Péter, Falus András, Nagy Zoltán; opponensek: Czopf József, Hajós Ferenc, Vécsey László; 93%.

KOPP Mária: A szorongásos és a depressziós tünetegyüttes epidemiológiai, pszichofiziológiai és klinikai összefüggései. Bíráló b.: Illyés Sándor, Molnár Márk, Ádám György, Cseh-Szombathy László, Kulcsár Zsuzsanna, Ozsváth Károly, Rihmer Zoltán; opponensek: Kertai Pál, Marton Lajosné, Szádóczy Erika; 90%.

LÉVAI Péter: A kvarkanyag megjelenése relativisztikus nehézion ütközésekben. Bíráló b.: Nagy Károly, Trócsányi Zoltán, Horváth Zsolt, Kiss Árpád Zoltán, Koltayné Gyarmati Borbála, Lovas Rezső, Patkós András; opponensek: Lovas István, Dörnyei Németh Judit, Pócsik György; 81%.

MELEGH Béla: Mitokondriális folyamatok, mitokondriális fehérjék és a mitokondriális DNS klinikai pathobiokémiája. Bíráló b.: Muszbek László, Balla György, Oláh Éva, Temesvári Péter, Machay Tamás, Maródi László; opponensek: Fekete György, Fésüs László, Raskó István; 100%.

MIHÁLYI Péter: Privatizáció Magyarországon, 1989–1996. Bíráló b.: Zalai Ernő, Bélyácz Iván, Ehr-

lich Éva, Sárközy Tamás, Szabó Katalin, Veress József, Csáki György; opponensek: Szelényi Iván, Csaba László, Falusné Szikra Katalin; 85%.

NÁNÁSI Péter Pál: Az emlős és humán szívizom fiziológiai és farmakológiai sajátosságai. Bíráló b.: Magyar Kálmán, Kecskeméti Valéria, Koltai Mária Zsófia, Monos Emil, Naszlady Attila, Fenyvesi Tamás, Farsang Csaba; opponensek: Fazekas Tamás Lajos, Préda István, Hadházy Pál; 95%.

PAJOR Attila: Anyai és magzati kockázat hematológiai betegség esetén. Bíráló b.: Gáti István, Egyed Jenő, Gardó Sándor, Varga Gyula, Csapó Zsolt; opponensek: Herczeg János, Rák Kálmán, Rákóczi István; 100%.

SZABADOS László: Új aspektusok a klasszikus cefeidák időbeli változásainak vizsgálatában. Bíráló b.: Balázs Béla, Érdi Bálint, Meskó Attila, Cserepes László, Perjés Zoltán, Szegő Károly; opponensek: Marx György, Fejes István, Ill Márton; 100%.

SZABÓ László: Rugalmas-képlékeny testek anyagi instabilitása. Bíráló b.: Kaliszky Sándor, Széidl György, Szabó János, Füzy Jenő, Kurutz Károlyné, Plaththy Pál, Bertóti Edgár; opponensek: Kozák Imre, Tarnai Tibor, Bosznay Ádám; 95%.

SZALAY Péter: Nyílt héjú rendszerek kvantum-kémiai leírására alkalmas módszerek fejlesztése és alkalmazása. Bíráló b.: Veszprémi Tamás, Ferenczy György, Náray-Szabó Gábor, Mezey Pál, Bán Miklós, Keresztury Gábor, Kozmutza Kornélia, Nyulászi László, Pipek János; opponensek: Billes Ferenc, Mayer István, Mink János; 100%.

SZŰCS András: Global Properties of Smooth Maps. Bíráló b.: Tamássy Lajos, Bárány Imre, Bognár Mátyás, Krámlí András, Major Péter, Simányi Nándor, Kincses János; opponensek: Kollár János, Makai Endre, Szenthe János; 100%.

VISEGRÁDY Antal: A jog hatékonysága. Bíráló b.: Samu Mihály, Bragyova András, Varga Csaba, Bihari Mihály, Gáspárdy László, Tamás András, Irk Ferenc; opponensek: Kulcsár Kálmán, Peschka Vilmos, Csiky Ottó; 95%.

HALOTTUNK

1999. július 6-án, életének 57. évében váratlanul elhunyt SZAKÁLY Ferenc levelező tag, az MTA Filozófiai és Történettudományok Osztályának osztályelnök-helyettese, az MTA Történettudományi Intézetének tudományos osztályvezetője, a Magyar Történelmi Társulat ügyvezető alelnöke, az Akadémiai Kutatóhelyek Tanácsa, a Nemzetközi Kapcsolatok Bizottsága, a Magyar–Olasz Történész Vegyesbizottság, a Magyar–Török Történész Vegyesbizottság, a Magyar–Szlovák Történész Vegyesbizottság

tagja, a Forráskiadási Munkabizottság alelnöke, a História szerkesztőségének tagja, a Történelmi Szemle főszerkesztője, a Magyar Köztársasági Érdemrend tisztí fokozata és a Soros Alapítvány Szűcs Jenő-díjának kitüntetettje.

Halála a magyar szellemi élet pótolhatatlan vesztesége: a tudományos közélet és a történettudomány kimagasló egyénisége távozott körünkől.

Emlékét megőrizzük.

HÍREK*

A TERÜLETI BIZOTTSÁGOK HÍREI

DEBRECENI AKADÉMIAI BIZOTTSÁG

május 4. Chikán Attila gazdasági miniszter – a KLTE Közgazdasági és Üzleti Tudományok Intézete, a DAB Közgazdasági Munkabizottsága és a Magyar Közgazdasági Társaság Hajdú-Bihar Megyei Szervezete meghívására – előadást tartott a magyar gazdasági stratégiáról a DAB-székházban.

május 28–29. 3. Debreceni Nemzetközi Pajzsmirigy Symposium a DAB-székházban. A tanácskozáson a pajzsmirigybetegek kialakulását, modern diagnosztikáját és kezelését, a pajzsmirigybetegekhez társuló szemelváltozások, valamint a pajzsmirigydaganatok kialakulását, diagnosztikáját és kezelését tárgyalták meg. A több mint száz hazai, illetve környező országokból érkezett thyreodologus résztvevő számára a vitaindító előadásokat neves európai szakemberek tartották. A Henning-Berlin cég támogatásával szervezett szimpóziumot – az idén első alkalommal – hivatalos posztgraduális továbbképző tanfolyammá nyilvánította az Európai Pajzsmirigy Társaság.

június 7. A XXVII. Környezetvédelmi Világnap debreceni rendezvénye a DAB-székházban. Az ünnepi ülés előkészítésében a DAB, Hajdú-Bihar Megye Önkormányzata, Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata, a Tiszántúli Környezetvédelmi Felügyelőség és a KLTE Környezet-tudományi Központja vállalt szerepet. Az ülésen megjelenteket Láyér József, a Hajdú-Bihar Megyei Kögyűlés elnöke és Pajna Zoltán, Debrecen város alpolgármestere köszöntötte. A két önkormányzati vezető rövid értékelést is adott a „megye” és a „város” környezeti állapotáról. Az ülés levezetőelnöki tisztét Kerényi Attila, a KLTE tanszékevezető egyetemi tanára látta el, aki a „Környezet állapota és védelme Európában – magyar szemmel” címmel előadást is tartott. Berényi Dénes akadémikus, a DAB elnöke „Gondolatok a

világunkat fenyegető veszélyekről”, Pápai Pál, a Tiszántúli Környezetvédelmi Felügyelőség igazgatója „Környezeti állapot és aktuális feladatok a Tiszántúli Környezetvédelmi Felügyelőség illetékességi területén”, Podmaniczky Gábor, a Hajdú-Bihar Megyei Növényegészségügyi és Talajvédelmi Állomás igazgatóhelyettese „A termőföld védelme hazánkban”, Kozák Miklós, a KLTE docense „Debrecen környezeti stratégiájának geopolenciál alapja” címmel tartott előadást.

június 17–18. A Környező Országok Magyar Tudományos Műhelyeinek 4. Fórumára került sor a DAB-székházban, melyen hét országból több mint százán vettek részt.

Megnyitóbeszédében Glatz Ferenc, az MTA elnöke kidomborította, hogy Magyarországnak a határainkon kívüli magyar tudományos élettel kapcsolatban is ki kell alakítania a maga koncepcióját, ennek alapfeltételeit viszont csak az 1990-es fordulat teremthette meg. A szorosabb tudományos kapcsolatok rendszerének a herderi „kultúr-nemzet-felfogás” jegyében, de az államnemzeti viszonyokat is erőteljesen figyelembe véve kell alakulnia, erősödnie. Kroó Norbert, az MTA új főtákará a Kárpát-medence központi fekvésének és a magyar kutatók alkati sajátosságainak együttes figyelembevétele alapján főként azt emelte ki, hogy ezek a tényezők a különböző országok tudományos élete közti hídverés szerepének betöltésére készíthetnek.

A találkozó fontos tapasztalata, hogy a külföldi magyarság megmaradásának és anyanyelvhasználatának fő zálogaként még mindig az iskola és a templom tekinthető. A felsőfokú oktatási intézmények képviselőin túl meglepő volt az egyháziak aktív részvétele, akik más-más szintű „műhelyt” képviseltek ugyan, de közösségükben a magyarság fennmaradásának ma is fontos tényezői.

július 2–6. A Tudomány Világkonferenciája csatolt rendezvényeként, az Eötvös Loránd Fizikai Társulat az Orosz Tudományos Akadémia Lebegyev Intézetével közösen konferenciát rendezett, melynek témája az „Univerzum, a Föld és az emberi civilizáció jövője”. A rendezvény rangját jelzi, hogy a nyitóelőadást a fizikai Nobel-díjas

* E számunkban a területi bizottságok, a tudományos osztályok és a kutatóintézetek 1999. május 1–augusztus 31. közötti hírlanyagát ismertettük.

Leon Lederman tartotta, és még számos vezető külföldi előadó is jelen volt, akiknek nevéhez alapvető részecskefizikai vagy kozmológiai modellek fogalmak kötődnek. Az utolsó nap rendezvényeinek helyszíne a debreceni DAB-székház volt. A szervező munkát magyar részről Marx György és Berényi Dénes, orosz részről Vladimir Burdjuza professzor fogta össze. A debreceni előadások elsősorban a társadalom és a tudomány viszonyával foglalkoztak, azzal hogy a gyorsuló világban milyen ismereteket oktassunk és hogyan tanítsuk a természettudományos tárgyakat.

MISKOLCI TERÜLETI BIZOTTSÁG

május 6. Az idén a magyar sebészeti iskola megteremtőjéről elnevezett Balassa János- emlékérmét Kiss János István sebészprofesszor, a MAB Manuális Munkabizottságának elnöke vehette át, majd „Az általános sebészet és a mellkassebészet művelése egy nagy sebészeti osztályon”, illetve „A magyar sebészek helyzete Balassa után 130 évvel” címmel tartotta meg emlékelőadását az immár 77. alkalommal a SOTE-n megrendezett emlékülésen.

május 11. A fennállásának 100. évfordulóját ünneplő Herman Ottó Múzeum baráti találkozót rendezett a MAB-székházban egykori és mai munkatársai számára.

május 11. A MAB-klub vendége volt Hideg János ny. orvos-vezérőrnagy, az orvostudomány doktora, aki „Kozmikus orvosbiológiai kutatások. Múlt, jelen, jövő” címmel tartott előadást.

május 12. Az MTA Regionális Kutatások Központja és a Földművelési és Vidékfejlesztési Minisztérium megbízásából „A fizikai környezet és a társadalom kölcsönhatásai az északkelet-magyarországi régióban” címmel a területi tervezés társadalomtudományi megalapozását szolgáló kutatásokat végzett. E témakörben az MTA RKK Észak-magyarországi Osztálya és a MAB Regionális Munkabizottsága „Ember – környezet – tervezés” címmel tanácskozást tartott a MAB-székházban.

május 13. A MAB „A magyar honvédsereg dicsőséges hadviselése 1849-ben” címmel tudományos ülést rendezett a MAB-székházban. A tudományos ülést Kozák Imre MAB-elnök nyitotta meg, majd Katona Tamás professzor tartott előadást, aki a tavaszi hadjárat politikai és katonai hátterét világította meg. A '49-es személyiségekről és tetteikről Hermann Róbert hadtörténész, a székegyházi harcokról Kónya Ádám sepsiszentgyörgyi történész, egy gómori huszár visszaemlékezéseiről Veres László, a Herman Ottó Múzeum igazgatója, Palóczy Lászlóról pedig Fazekas Csaba, a ME adjunktusa beszélt.

május 26. A MAB megtartotta 40. ülését Gyöngyösön, a GATE Mezőgazdasági Főiskolai Karán. Az ülésen Kozák Imre MAB-elnök beszámolt az MTA 164. rendes közgyűléséről, majd megvitatták az évi Tudomány Napjával, illetve az őszi tisztújítással kapcsolatos teendőket. Az ülés további részében Magda Sándor főigazgató bemutatta a főiskolát, Szabó Lajos tudományos főigazgató-helyettes pedig beszámolt a főiskola tudományos tevékenységéről. A MAB-ülés a Tanegazdaságon és a Kertészeti Tanszéken tett látogatással zárult.

június 3. A Környezetvédelmi Világnap és a Zsóri Fürdő 60. évfordulója alkalmából a MAB Bányászati, illetve Orvosi és Egészségügyi Szakbizottsága „Mélységi vizek balneológiai hasznosítása” címmel tudományos ülést rendezett a MAB-székházban.

június 4. Az Észak-magyarországi Környezetvédelmi Felügyelőség, a MAB Vegyészeti Szakbizottságának Környezetvédelmi Munkabizottsága és a Miskolci Egyetem a Környezetvédelmi Világnap alkalmából „A környezeti tudat formálása” címmel tudományos ankétot rendezett a MAB-székházban.

június 17. A MAB-klub vendége volt Katona Tamás történész, aki Erzsébet királynéről tartott előadást a klubtagoknak és vendégeiknek.

június 28. A Semmelweis-nap alkalmából Újszászy László, a MAB tudományos titkára, a Semmelweis Kórház osztályvezető főorvosa, valamint Juhász László, a MAB Gasztroenterológiai Munkabizottságának elnöke, a Megyei Kórház főorvosa vehette át Gögl Árpád minisztertől az egészségügyben adományozható legmagasabb kitüntetést, a Batthyány-Strattmann László-díjat Budapesten, a Népjóléti Minisztériumban.

augusztus 27. A MAB és a Miskolci Egyetem Gépgyártás-technológiai Tanszéke Bálint Lajos professzor emlékére rendezett tudományos emlékülést a MAB-székházban.

PÉCSI TERÜLETI BIZOTTSÁG

május 14–15. A PAB Gyógyszerészeti Munkabizottsága a Magyar Gyógyszerész Kamara Kórházi Tagozatával és a POTE Intézeti Gyógyszertárával közösen kétnapos konferenciát szervezett „Kórházi gyógyszerészeti informatikai rendszerek” címmel. A rendezvény célja, hogy áttekinthető képet nyújtson a részt vevő szakemberek számára a kórházi gyógyszerigazgatói, gyógyszerinformációs és integrált kórházi informatikai rendszerekről.

június 2. A PAB, a Dialóg Campus Kiadó és az MTA Regionális Kutatások Központja (RKK) a Studia Regionum könyvsorozat két kötetének

bemutatóját tartotta: *Horváth Gyula*: Európai regionális politika és *Rechnitzer János*: Területi stratégiák.

június 3. A PAB Biológiai Szakbizottsága szimpóziumot rendezett, melyen rövid előadással bemutatkoztak a régió élettudományi témakörben dolgozó fiatal kutatói közül azok, akik 1998-ban Bolyai-ösztöndíjat nyertek.

július 1–3. A Tudomány Világkonferenciájához kapcsolódó „A környezetvédelem regionális fejlesztésének főbb kérdései” című nemzetközi konferenciát a PAB az MTA RKK-val és a Janus Pannonius Tudományegyetemmel közösen rendezte. A nemzetközi környezetvédelmi konferencia 29. külföldi és magyar előadója a társadalmi-gazdasági élet számos környezetvédelmi problémáját, illetve megoldási módját boncolgatta. Központi témakörök: a regionalitás és a környezetvédelem kapcsolata, a területfejlesztés problémái és ésszerű lehetőségei, a környezetvédelem intézmény- és szabályozórendszere, a környezetfüggő egészség és fenntarthatóság voltak. A sokszínű megközelítés lehetőséget adott a gazdasági élet szereplőinek hozzászólására. A konferencia tanulságaként az egyes részterületek integrációjának szükségességét lehet kiemelni.

SZEGEDI AKADÉMIAI BIZOTTSÁG

május 5. A Föld- és Környezettudományi Szakbizottság Földrajzi Munkabizottsága a XXIV. OTDK földrajzi szekción díjnyertes dolgozatokat bemutató minikonferenciát rendezett.

május 11. A Filozófiai és Történettudományi Szakbizottság Egyház és Művelődéstörténeti Munkabizottsága felolvasülésén *Kollár Tibor*: „A Drávántúl középkori egyházi műemlékei” címmel tartott előadást.

május 13. A Neveléstudományi és Pszichológiai Szakbizottság Pályalélektani Munkabizottsága kerekasztal-beszélgetést tartott a „Szociálisan hátrányos helyzetű fiatalok az európai országokban” címmel, német, francia, olasz és luxemburgi vendégek részvételével.

május 14. A SZAB Tudósklub összejövetelén Csirik Jánosnak, a Tudósklub titkárának moderálásával *Demszky Gábor*, Budapest főpolgármestere exponálta „Budapest városfejlesztési koncepciója” témakörben nézeteit, elképzeléseit.

május 20. A Kémiai Szakbizottság Analitikai és Környezetvédelmi Munkabizottsága ötödik szimpóziumát rendezte, amelyen referátumok és poszterek – többek között Szeged zöldterületi talajainak nehézfém-terheltségéről – felhasználásával folytattak eszmecserét a résztvevők.

május 21. A SZAB Orvostudományi Szakbizottsága, a SZAOE Tudományos Ülések Bizott-

sága, a SZAB Matematikai és Fizikai Szakbizottsága, a Biológiai Szakbizottsága, valamint az Eötvös Loránd Fizikai Társulat kilenc előadás felvontatásával a Nobel-díjas Békésy György születésének 100. évfordulójára rendezett tudományos ülést.

május 27. A Neveléstudományi és Pszichológiai Szakbizottság Mentálhigiénés Munkabizottsága szervezésében került sor „Az ember mint érték az ezredfordulón” c. konferenciára, amelyen hat előadás volt hallható, többek között az emberi lét korrumpálódásáról, az értékorientáló pedagógusról.

június 11. A Biológiai Szakbizottság Neurobiológiai Munkabizottsága Joó Ferenc emlékére tartott tudományos ülést.

június 17. A Kémiai Szakbizottság, a Magyar Kémikusok Csongrád Megyei Csoportja ülésén *Prof. Paul G. Mezey* (Saskatchewan Egyetem) „A holografikus elektronsűrűség-tétel és alkalmazásai a gyógyszertervezésben és a toxikológiai kockázat megbecsülésében” című előadása hangzott el.

június 22–25. A SZAB és a JATE négynapos konferenciát rendezett, amelyen a 21. század természettudományos oktatásának, nevelésének aktuális kérdéseivel foglalkoztak a plenáris előadásokon, szekcióüléseken szereplő hazai és külföldi kutatók.

augusztus 2–6. Az MTA Matematikai Osztálya, a SZAB, a JATE, a KLTE és a szegedi OTP Bank szervezésében Szőkefalvi-Nagy Béla – aki 15 éven át 1970–1985 között a SZAB elnökeként is munkálkodott – tudományos alkotói és szervezői tevékenysége előtt tisztelegtek az emlékkonferencia külföldi és hazai résztvevői.

augusztus 10–14. A SZAB és a JATE Bolyai Intézete közösen ötnapos *Nemzetközi Matematikai Konferenciát* szervezett. A konferencia résztvevői a matematikai kutatások kurrens eredményeiről tájékozódhattak.

VESZPRÉMI TERÜLETI BIZOTTSÁG

június 10–11. Veszprémben rendezték az MTA területi bizottságai elnökeinek és tudományos titkárainak évi találkozóját. A találkozó vendége volt Enyedi György akadémikus, az MTA illetékes alelnöke is. A baráti hangulatú eszmecserén beszámolók hangzottak el az egyes területi bizottságokban folyó munkáról. A résztvevők javaslatokat fogalmaztak meg az Akadémia vezetése felé a vidéki tudományosság támogatása érdekében.

június 17. Szombathelyen a Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskolán tartotta meg a VEAB soron következő ülést. Gál László főigazgató tájékoz-

tatta a bizottságot a főiskolán folyó oktatási és tudományos tevékenységről. Elbírálták az évi Év Kutatója pályázati kiírásra beérkezett pályázatokat. Pályadíjat nyert az élettudomány területén *Vonderviszt Ferenc* fizikus, a természettudomány és matematika területén *Varga Kálmán* vegyészmérnök, a társadalomtudomány területén *Hudi József* történész. A VEAB elnöke tájékoztatta a megjelenteket az MTA májusi közgyűléséről. Áttekintették az ősszel esedékes tisztújítással

kapcsolatos teendőket, és elfogadták a jelölőbizottság összetételét. A bizottság elfogadott néhány új munkabizottság megalakulásáról szóló tájékoztatót.

június 18. Veszprémben rendezték meg a szak- és munkabizottsági elnökök és titkárok értekezletét, ahol az elnök az MTA májusi közgyűléséről, a tudományos titkár a VEAB és bizottságai első félévi tevékenységéről számolt be. A tájékoztatókat élénk eszmecsere követte.

OSZTÁLYOK HÍREI

Nyelv- és Irodalomtudományi Osztály

május 17. *Honti László* külső tag „Hol és milyen uráli/finnugor »ősnyelvet« beszéltek távoli eleink? (Hipotézisek és téveszmék az uráli nyelvtudományban)” címmel tartotta meg székfoglaló előadását.

május 28. Az osztály – az Ókortudományi Társasággal közös rendezésben – felolvasóúlése hallgatta meg *Oliver Taplin* professzor (University Oxford) „The Spread of Tragedy from Athens to the Rest of the Greek World” címmel tartott előadását.

június 14. Az osztály ülésén – a doktori ügyek mellett – a tudományos bizottságok újjászervezésének elvi és gyakorlati kérdéseivel foglalkozott, jóváhagyta az *Acta Ethnographica Hungarica* új szerkesztőbizottságát, majd meghallgatta az osztályelnök elmúlt ciklusról szóló beszámolóját. A testület a leköszönő Ritoók Zsigmond osztályelnöknek és Poszler György osztályelnök-helyettesnek elismerő méltatásokban köszöntö meg elmúlt ciklusbeli áldozatos munkáját. Az osztály új elnöknek Kiefer Ferenc rendes tagot, helyettesének pedig Maróth Miklós levelező tagot választotta meg.

*

Filozófiai és Történettudományok Osztálya

május 10–11. Az osztály támogatásával a KLTE és a DAB „Állam és társadalom Magyarországon 1848–49-ben” címmel tudományos konferenciát rendezett Debrecenben.

május 15. A Pedagógiai Bizottság nevelésméleti konferenciát rendezett Miskolcon.

május 11–16. A Régészeti Bizottság támogatásával a BTM Aquincumi Múzeum Budapesten megszervezte a 6. nemzetközi kollokviumot a provinciális római művészet problémáiról, majd ehhez kapcsolódott a „Római kori falfestmények

technikai kérdései” c. konferencia Veszprémben május 17–18-án.

május 20. *Varga János* rendes tag székfoglaló előadása „Földeskü. (Határviták bírói lezárása a XII–XV. században)” címmel.

május 27. Az osztály megtárgyalta a filozófia helyzetéről készült vitaanyagot és meghatározta a szükséges átdolgozás szempontjait. Előzetes eszmecserét folytatott az osztályhoz tartozó tudományos bizottságok újjaválasztásáról, valamint állást foglalt doktori pályázatokkal kapcsolatban.

június 9. A Magyar Filozófiai Társaság felolvasóülésén *Prof. Adolf Grünbaum* (Pittsburgh-i Egyetem) „A Century of Psychoanalysis: Critical Retrospect and Prospect” címmel tartott előadást.

június 17. Az osztály újjaválasztotta az 1999–2000. évi akadémiai ciklusra tisztségviselőit, továbbá köszöntötte Garas Klárát és Heller Ágnes születésnapjuk alkalmából.

augusztus 4. Az osztály elnöke köszöntötte Szabad Györgyöt 75. születésnapja alkalmából.

*

Matematikai Tudományok Osztálya

május 19. *Horváth János* külső tag „Disztribúciók és topologikus vektorterek” címmel tartotta meg székfoglaló előadását.

július 4–11. „Erdős Pál és matematikai munkássága” címmel emlékkonferencia megrendezésére került sor.

június 16. *Győry Kálmán* rendes tag „Széteső forma egyenletek és alkalmazásai” címmel tartotta meg székfoglaló előadását.

július 14. *Frankl Péter* külső tag „Halmazok halmazása” címmel tartotta meg székfoglaló előadását.

augusztus 2–6. „Funkcionálanalízis és alkalmazásai” címmel Szőkefalvi-Nagy Béla-emlékkonferenciát rendeztek.

Agrártudományok Osztálya

április 7. Nagy Béla levelező tag székfoglaló előadása „A háziállatok enterialis colibacillosai” címmel.

április 8. Tomcsányi Pál rendes tag felolvasó-ülésen „Általános kutatómódszertan – egy új diszciplína körvonalai” címmel tartott előadást.

április 19. Prof. Eric Oswald vendégelőadása hangzott el „CNF and CDT: Two Bacterial Toxins that Interfere with Encaryotic Cellcycle Progression” címmel.

május 5. Közgyűlési nyilvános osztályülés zajlott „Az MTA Agrártudományok Osztálya 50 éves. – Stratégiai kutatások az ezredfordulón” címmel.

május 6. Közös osztályülés az MTA Orvostudományok Osztályával „Élelmiszerek a humán- és állatorvosi pathológiában” címmel.

június 7. Az osztály és a Növényvédelmi Kutatóintézet növényvirológiai konferenciát rendezett az MTA-székházban.

*

Műszaki Tudományok Osztálya

május 6. Mechanika tudományos ülés.

május 27. M. H. Van der Woorde, a CIRP vezetőjének, előadása hangzott el.

*

Kémiai Tudományok Osztálya

május 6. A Veszprémi Egyetem 50 éves jubileumi ünnepségének nyitányaként a Szilikát-kémiai Munkabizottság, a VEAB Szilikástechnológiai Munkabizottsága, a Veszprémi Egyetem Doktori Tanácsa tudományos ülést rendezett Veszprémbe, melynek Prof. E. Schlegel (Freiberg) és Prof. C. Rüssel (Jena) voltak vendégelőadói.

május 12. Az Automatikus Elemzés Munkabizottság tudományos ülést tartott a SZAB-székházban, ahol a Szegeden folyó kemometriai kutatásokkal és alkalmazásokkal ismerkedtek meg.

május 13. Az Elméleti Fizikai-kémiai Munkabizottság előadóülésén – az MTA Kémiai Kutatóközpontjában – Prof. K. H. Heinzinger (Mainz) tartott előadást.

május 20. A Pécsi Orvostudományi Egyetem és a Szerves- és Biomolekuláris Kémiai Bizottság Cholnoky László akadémikus születésének 100. évfordulója alkalmából a POTE központi épületében emlékülést rendezett, melynek programján megemlékezések, a Cholnoky-emléklakett leleplezése és intézetlátogatás szerepeltek.

május 20. „Szuperkritikus oldószerek analitikai és műveleti alkalmazása” címmel konferenciát rendeztek a BME Oktatói Klubjában. A konferencia megszervezésében közreműködött a Vegyipari

Műveleti és az Elvlasztástudományi Munkabizottság.

május 26–27. A Szénhidrátkémiai Munkabizottság Mátrafüreden tartotta tavaszi tudományos ülésszakát, melyen többek között P. Sinay professzor (Franciaország) és G. Buchanan professzor (Anglia) tartottak előadást.

május 26–27. A Gyógyszerkémiai és Gyógyszer technológiai Munkabizottság és a Magyar Biokémikusok Egyesülete Gyógyszerbiokémiai Szakosztálya Balatonöszödön rendezte meg „Gyógyszerkutatás és -fejlesztés a '90-es években Magyarországon” c. konferenciáját.

május 27. Az Élelmiszer-mikrobiológiai Munkabizottság tudományos ülést tartott, melyet laboratóriumlátogatás követett az Országos Húsipari Kutatóintézetben.

május 31–június 2. A Peptidkémiai Munkabizottság a Richter Gedeon Vegyészeti Gyár Rt. balatonszemesi üdülőjében tartotta tavaszi tudományos ülésszakát a peptidek, fehérjék izolálása, szintézise, tisztítása, szerkezetvizsgálata és biológiai aktivitása témakörben elért legfrissebb eredményekről.

június 1. Az Élelmiszerfehérje-kémiai Munkabizottság Lásztity Radomir professzor 70. születésnapja alkalmából tartott ünnepi ülést a BME Oktatási Klubjában. A tudományos program témája a búzakémiai kutatások volt.

június 3. Az Antibiotikum-kémiai Munkabizottság tudományos ülését a Magyar Kemoterápiai Társaság XIV. konferenciájához kapcsolódva tartotta meg Hajdúszoboszlón.

június 4. A Termoanalitikai Munkabizottság angol nyelvű tudományos ülésén prof. Tooru Atake (Japán) tartott előadást a BME Oktatói Klubjában.

június 22. Az Automatikus Elemzés Munkabizottsága a Magyar Kémikusok Egyesületében tartott ülésének vendégelőadója prof. Pretsch Ernő (ETH, Zürich) volt.

június 28. Az Élelmiszer-tudományi Komplex Bizottság az MTA KK Kémiai Intézetében tartott ülésének napirendjén „A magyarországi élelmiszer- és táplálkozáspolitika irányelvei” c. tanulmány ismertetése, a bizottság munkabizottságai elnökeinek és titkárainak beszámolója az 1995–1998-as időszakban végzett munkáról, valamint a bizottsági-munkabizottsági hálózat 1999. évi újjáválasztásának előkészítése szerepeltek.

június 28–30. A 42. Magyar Spektrokémiai Vándorgyűlés zajlott a Veszprémi Egyetemen, melynek szervezői a Spektrokémiai Munkabizottság, a Magyar Kémikusok Egyesülete és a Veszprémi Egyetem voltak.

Biológiai Tudományok Osztálya

május 6. „Az ökológia helyzete és perspektívái a felsőoktatásban” címmel az MTA közgyűléséhez kapcsolódó előadólést tartottak a Biológiai Tudományok Osztálya és Ökológiai Bizottsága, valamint a JPTE Ökológiai Tanszékének közös rendezésében.

május 13–15. A Magyar Biokémikusok Egyesületének Molekuláris Biológiai Szakosztálya vándorgyűlésére került sor a Molekuláris Biológiai Bizottság és a szakosztály közös rendezésében.

május 26–28. I. magyar mikológiai konferenciára került sor az Általános Mikrobiológiai Bizottság, az ELTE Biológiai Tanszékcsoport és a Magyar Mikológiai Társaság szervezésében.

*

Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya

május 5. „A XX. század főbb tanulságai és a jövő alternatívái” címmel tudományos ülésszakra került sor. Elnökölt és bevezetőt mondott Kulcsár Kálmán, az MTA rendes tagja, osztályelnök.

Előadások: *Simai Mihály*: A világgazdasági átalakulás és Magyarország a XXI. század küszöbén; *Bayer József*: A globalizáció politikai visszahatásai; *Csaba László*: A magyar közgazdaságtan a vilááramban; *Horváth Gyula*: Decentralizáció és regionalizmus a XX. századi Európában.

június 15. Osztályelnököt és osztályelnök-helyettest választottak az osztályülésen. Osztályelnök *Szentes Tamás* rendes tag, osztályelnök-helyettes *Lőrincz Lajos* rendes tag lett.

*

Földtudományok Osztálya

június 8. Prof. dr. Martin Frey, az MTA meghívott vendége (a Mineralogisch-Petrographisches Institut für Universität Basel) „The New Metamorphic Map of the Alps” címmel előadást tartott.

*

Fizikai Tudományok Osztálya

május 14. Kürti Miklós tiszteletére emlékülést rendeztek. Előadók:

Lovas István: Emlékezés Kürti Miklósrá; *prof. Roger A. Cowley* (Oxford University): Nicolas Kürti and the Clarendon Laboratory; *Palló Gábor*: Kürti Miklós, az ember és a tudós.

május 20. Az osztály a Biológiai Tudományok, a Kémiai Tudományok, a Műszaki Tudományok és az Orvosi Tudományok Osztályával, valamint a Magyar Szinkrotron Bizottsággal közösen tudományos ülést rendezett „A sokoldalú sugárforrás: a szinkrotron” címmel.

június 24. M. Konuma tiszteleti tag „Neutrinós, Pugwash and Giants (fifty years with physics)” címmel székfoglaló előadást tartott.

INTÉZETEK HÍREI

Atommagkutató Intézet

május 6. A Szalay Sándor Fizikai Centrum szemináriumsorozata keretében *Ryuko S. Hayano* (Tokiói Egyetem) „Mélyen kötött plónállapotok a Pb-atommagokban” címmel tartott előadást.

május 12. „Beszélgetés a magspektroszkópiáról” címmel az intézet dolgozói rendhagyó szemináriumon köszöntötték *Fényes Tibort*, a fizikai tudomány doktorát, 70. születésnapja alkalmából.

május 20. Intézeti szemináriumon *Roelof Bijker* (Mexico) „Kölcsönhatóbozon-modell háromtest-rendszerekre” címmel tartott előadást.

május 25–28. Az intézet ciklotronján végzett májusi kísérletben – amely hiperdeformált magállapotok tömegeloszlásának vizsgálatára irányult – részt vettek *M. Harakeh* és *S. van der Werf* Groningeni (Hollandia) és *D. Gassmann* garchingi (Németország) együttműködő kutatók.

május 27. Intézeti szemináriumon *Thomas Lindblad* és *Karina Waldemark* (Stockholm) elő-

adása hangzott el „HUGIN – egy kisméretű intelligens műhold” címmel.

június 22. *Naoyuki Itagaki* (RIKEN, Japán) „Klaszterfejlődés neutrongazdag atommagokban” címmel tartott intézeti szemináriumot.

*

Állatorvos-tudományi Kutatóintézet

augusztus 29–szeptember 1. Az ELTE Természettudományi Karán rendezték meg a Magyar Mikrobiológiai Társaság 13. nemzetközi konferenciáját, melyet az intézet, valamint a Magyar Biokémikusok Társasága és a Magyar Immunológiai Társaság közösen szervezett.

A konferencián mintegy 300 hazai és külföldi résztvevő az orvosi, állatorvosi, ipari és mezőgazdasági, valamint az általános mikrobiológia és immunológia egyes kérdéseit 4 párhuzamos szekcióban vitatta meg, angol nyelvű előadások és poszterek alapján. A konferenciát Ivánovics György akadémikus emlékének szentelték, aki-

nek a mikrobiológia terén végzett munkásságát külön emlékülésen méltatták.

*

Balatoni Limnológiai Kutatóintézet

július 1–5. „9th Symposium of the International Society for Invertebrate Neurobiology (ISIN)” címmel konferenciát rendeztek. (A rendezvényen 14 ország 55 kutatója vett részt. Elhangzott 29 előadás, bemutatásra került 24 poszter.)

*

Csillagászati Kutatóintézet

május 19. Az intézet alapításának 100. évfordulója alkalmából a Fizikai Tudományok Osztályával közösen tudományos emlékülést rendeztek az MTA-székházban. Másnap emléktábla avatására került sor az intézetben.

*

Filozófiai Intézet

június 3. Nicola Grahek, a belgrádi egyetem professzora, „On the Intelligibility of Psychophysical Connections” címmel tartott előadást.

június 10. „Mauritain tomizmus ma” címmel konferenciát rendezett az intézet. Előadók voltak: Dabóci Mária, Frenyó Zoltán, Horváth Pál és Turgyoni Zoltán.

június 21. „Modellek, autonómiák, integrációk. (Az európai egyetem funkcióváltozásai)” címmel konferenciát rendeztek.

*

Geodéziai és Geofizikai Kutatóintézet

augusztus 3–16. A fukuoki Kyushu Egyetem csoportja a napfogyatkozással kapcsolatban geomágneses regisztrálást végzett az intézet nagy-cenki geofizikai obszervatóriumában. Yumoto professzor, az ottani Űrfizikai Intézet vezetője megállapodott a magyar intézettel, hogy a dél-afrikai, kongói, angliai és olasz állomásokon is végzett méréseket közösen hasznosítják. A japán műszer dr. Shinohara és dr. Tanaka felügyelete mellett két hétig működött az obszervatóriumban, és az ottani folyamatosan regisztráló berendezésekkel együtt megfelelő kiinduló anyagot szolgáltatott. Az obszervatóriumban ionoszféraszondázás is történt ebben az időszakban a lehető legnagyobb időbeli felbontással, továbbá a BME Mikrohullámú Tanszékének munkatársai végeztek méréseket a 0,5 és 30 MHz közötti tartományban működő rádió-adóállomások térerőssége napfogyatkozással kapcsolatos változásának a tanulmányozására. Egyidejűleg whistler-mérések is történtek.

*

Irodalomtudományi Intézet

május 26–29. „Ámor, álm és mámor. A szerelem a régi magyar irodalomban és a szerelem ezredéves hazai kultúrtörténete” címmel tudományos konferencia Sátoraljaújhelyen.

augusztus 27–29. Nagyszalonán a Csonkatoronybeli Arany János Múzeum centenáriuma alkalmából tudományos konferenciát rendeztek.

*

Jogtudományi Intézet

május 31–június 4. Az MTA-székházban „A nukleáris kárfelelősségi rendszer modernizálása” címmel nemzetközi tudományos konferenciára került sor. A tanácskozást az Európai Unió, a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség és az OECD Nukleáris Energia Ügynökségének felkérésére az intézet és az Országos Atomenergia Hivatal rendezte. A konferencia napirendjén a nukleáris károkért való felelősségre vonatkozóan 1997-ben a NAÜ égisze alatt kidolgozott két nemzetközi szerződés által létrehozott rendszer szerepelt.

*

Kémiai Kutatóközpont Izotóp- és Felületkémiai Intézete

május 12. Az összintézeti szeminárium keretén belül Kovács Imre, a kémiai tudomány kandidátusa, „Egykristályok felületének vizsgálata diffrakciós, spektroszkópiai és mikroszkópiai módszerekkel, néhány felületi rekonstrukció példájával bemutatva” címmel tartott előadást.

május 28. Az intézet nyílt napot tartott a Berzsenyi Dániel Gimnázium diákjai részére (75 fő). A bevezető előadást Tétényi Pál akadémikus (a gimnázium volt diákja) tartotta. A látogatás során a diákok megtekintették a Budapesti Kutatóreaktort, a Felületkémiai és Katalizátorkutató és a Sugárhatáskémiai Osztályokat, valamint az Izotóp Üzemet.

június 3. „In situ Mössbauer spektroszkópiai vizsgálatok zeolitokon” címmel Lázár Károly, az MTA doktora előadása hangzott el.

*

Kémiai Kutatóközpont Kémiai Intézete

május 13. Prof. Karl H. Heininger (Max-Planck Institute für Chemie, Mainz) „Computer-simulation of metal-ammonia solution” című előadására került sor.

június 9. Prof. Donald G. Fleming (Department of Chemistry, University of British Columbia, Canada) „Muonium reactivity and quantum mass effects in abstraction and addition reactions in the gas phase” címmel tartott előadást.

július 5. A „Second European Congress of Pharmacology” c. rendezvény keretében szimpóziumot szerveztek „Pharmacology and Therapeutic Potencial of the GABA System” címmel. A szimpóziumon tíz előadás hangzott el, köztük **Kardos Julianné** „Thalamic GABAB Receptor Functions” címmel.

július 13. *Prof. dr. Friedrich Temps* (Institute für Physikalische Chemie, Universität Kiel) „Molecular Mechanisms of Unimolecular Reactions; New Results from Quantum State Resolved Investigations” című előadására került sor az intézetben.

*

KFKI Részecske- és Magfizikai Kutatóintézete

június 1. Csillebérre látogatott **M. I. Yarymovich** úr, a NATO Kutatási és Technológiai Igazgató Tanácsának elnöke, a NATO kutatás-fejlesztésért felelős vezető munkatársainak kíséretében. A vendégek tájékoztatást adtak a NATO K+F tevékenységéről, megismerkedtek az intézettel, eszmét cseréltek a jövőbeni együttműködési lehetőségekről.

*

Kísérleti Orvostudományi Kutatóintézet

május 14. Negyedik alkalommal került sor – **Haller József** szervezésével – a *KOKI Napok* megrendezésére. Az intézet tagjai is tudományos előadásokat tartottak és posztereket mutattak be. A „házi konferencia” – a hagyományoknak megfelelően – az esti órákban, kötetlen, társas összejövetellel fejeződött be.

június 8. A hazai tudományos újságírók egy csoportja látogatást tett az intézetben, ahol a végzett munkáról és eredményekről, valamint aktuális orvosi biológiai tudományos kérdésekről kaptak tájékoztatást.

június 21. Két meghívott kutató tartott előadást: **Dr. Paul Blount** (Physiology Dept. UT Southwestern Medical Ctr., Dallas) „The Structure and Function of Mechanosensitive Channels in Bacteria” és **Dr. Szebeni György** (Cell and Neuroscience Dept., UT Southwestern Medical Ctr., Dallas) „FGF Induced Collateral Branching of Cortical Neurons” címmel.

július 3–7. Az intézet kongresszusi tudományos titkársága, a Magyar Kísérletes és Klinikai Farmakológiai Társaság, valamint a MOTESZ szervezésében. Vizi E. Szilveszter elnökletével a Kongresszusi Központban rendezték meg a 2. *Európai Farmakológiai Kongresszust*.

*

Közgazdaság-tudományi Kutatóközpont

Az MTA Közgazdaság-tudományi Kutatóközpont (KTK), a Közép-Európa Egyetem (CEU) és a Magyar Nemzeti Bank (MNB) közös szervezésében tartott *Budapest Economics Seminar Series (BESS)* elnevezésű, angol nyelvű, szeminárium-sorozat keretében:

május 7. **John Earle** (Central European University) „Understanding Russian Wage Arrears” c. előadásában egy ökonometriai modellel vizsgálta, hogy az orosz vállalatok bértartozásai hogyan függnek a vállalat jellemzőitől (tulajdoni megoszlás, méret, régió stb.).

május 21. **Ariel Rubinstein** (Princeton University) „Games and Debates” címmel tartott előadást. Azt elemezte, hogy az egymástól eltérő véleményeket képviselő vitázók milyen stratégiákkal növelhetik esélyüket arra, hogy az induláskor semleges külső nézőket meggyőzzék a maguk igazáról.

június 7. **Kazimierz Poznanski** (University of Washington) „Foreign Ownership in Eastern Europe: Efficiency and Distributive Consequences” c. előadásának az volt a kiindulópontja, hogy a kelet-európai átalakulás során az állam rossz működése következtében túlzott szerepet kapott a külső tőkeberuházás, túl olcsón adta el az állam a külföldi befektetőknek a privatizált vagyont, ez hosszabb távon erőforrást szív el a gazdaságtól, így fékezi az átalakulás folyamatát.

június 14. A University of Göttingen két tanára, **Wolfgang Münch** és **Martin Banse**: „Effects if CEC–EU Accession on Agricultural Markets in the Central European Countries and on the Government Expenditure”, ill. „Macroeconomic Implications of Agricultural Policies in the Central European Countries” című előadásukban ugyanannak a vizsgálatnak két rész eredményét mutatták be. Vizsgálták, hogy az Európai Unió agrártámogatási rendszerének különböző alternatívái hogyan érintenék a csatlakozásra első körben kiválasztott kelet-európai országokat, hogyan alakulnának a mezőgazdasági támogatások, ez mekkora költségvetési terhet, ill. mekkora jövedelemtranszfert hozna az egyes országoknak, és mindez milyen hatást gyakorolna a mezőgazdasági termékek árszínvonalára, ill. a jövedelemeloszlásra. Elemzésük azt mutatja, hogy – szemben a többi csatlakozó országgal – a magyar fogyasztók az EU agrártámogatási rendszerének nagyon lényeges átalakítása nélkül kétszeresen is rosszul járnak: magasabb árakat kell majd fizetniük, és a magasabb agrártámogatások miatt az adóteher is nő.

A gazdaságelméleti és -politikai szeminárium-sorozat (KTK-szemináriumok) keretében:

május 13. „A technológiapolitika és a versenypolitika új határterülete – a csoportmenteségi szabályozás elméleti háttere” c. előadásában *Török Ádám*, az OMFB elnöke a versenyszabályozás területén bekövetkezett változásokról beszélt, arról, hogyan mérhető a monopol/oligopol-pozícióval való visszaélés.

május 20. *Bodó Péter*, a Southern Connecticut State University tanára, a KTK külső munkatársa a simára borotvált licitek elméletének alkalmazásáról tartott előadást. Előadásában bemutatta, hogyan alkalmazható az aukcióelmélet néhány tétele egy vállalat licitstratégiájának kialakítása során.

május 27. *Ambrus-Lakatos Loránd*, a KTK és a CEU munkatársa, valamint *Vincze János*, az MNB osztályvezetője ismertették közösen írott tanulmányukat, amely a központi bank szabályozó szerepéről, illetve a bankrendszer szabályozásának és a bankok privatizációjának kapcsolatáról szól, javasolva egy új, aszimmetrikus információs játékelméleti megfontolásokon alapuló privatizációs stratégiát.

*

Mezőgazdasági Kutatóintézet

május 2–4. Az intézet a Világbank felkérésére nemzetközi szemináriumot rendezett Budapesten, ahol 12 ország vezető szakemberei gyűltek össze. A rendezvényen a résztvevők áttekintették a rendszerváltás óta eltelt időszak folyamatait, az agrárkutatásban végbement reformokat. Megvittatták a különböző reformirányzatokat az egyes agrárkutatásban, a szemléletváltozást és az átalakulást akadályozó tényezőket.

május 31. Intézetünk és az ausztráliai CSIRO (Állami Mezőgazdasági Kutatóintézet) vezetői együttműködési szerződést írtak alá a növénytermesztés és a biotechnológiai közös kutatások területén. A közös program fiatal kutatók cseréjére, a gabonafélék minőségének közös vizsgálatára terjed ki, molekuláris és biokémiai módszerekkel. Ezenkívül mindkét fél szeretné fejleszteni a közös génbanki tevékenységet, így például a régi magyar gabona-tájfajták molekuláris genetikai jellemzésével.

június 2–3. Az intézet tudományos konferencia rendezésével emlékezett meg alapításának 50 éves jubileumáról.

*

Néprajzi Kutatóintézet

július 3. „Azonosságok és különbségek” címmel osztrák-magyar konferenciát rendeztek a Pannonica Austria és az intézet közös szervezésében.

Nyelvtudományi Intézet

május 6. *Benkő Attila* (Kolozsvár): „Onomatopoezis és jelentésváltozás. (A hangalaki expresszivitás kérdése román eredetű kölcsönszavainkban)” címmel tartott előadást.

május 18. *Hunyadi László* „A bibliai héber hallhatóvá vált prozódiaja és az univerzális grammatika” címmel tartott előadást.

*

Politikai Tudományok Intézete

május 6–9. *Bayer József*, az intézet igazgatója, a Standing Committee for Social Science tagja, a European Science Foundation Helsinkiben megrendezett ülésén vett részt.

június 9. Az MTA PTI, a Magyar Politikatudományi Társaság és az Österreichisches Institut für Ost- und Südosteuropa közös szervezésében rendezték a „Társadalomtudományok az átalakulás sodrában. (Magyar és osztrák társadalomtudósok dialógusa. Esettanulmányok Ausztriáról és Magyarországról)” című konferenciát.

Andreas Pribersky (ÖOSI Társadalomtudományi Osztályának vezetője) és *Bayer József* (MTA PTI igazgatója, az MPT elnöke) megnyitja után előadást tartottak:

Lengyel László (Pénzügykutató Intézet, igazgató) „Politikai tanácsadás és nyilvános vita a demokratikus átalakulás során: a Pénzügykutató Intézet esete; *Bayer József*: „Egy új diszciplína bevezetése: a politikatudomány Magyarországon; *Karl Müller* (Institut für Höhere Studien, Bécs) és *Andreas Pribersky*: „Az elveszett örökség és az elfelejtett átalakulás. Ausztria 1934 előtt és a második köztársaság idején”; *Farkas János* (egyetemi tanár, BME Társadalomtudományi Intézet): „A társadalomtudományok fejlődése Magyarországon 1989 óta”; *Csepeli György* (ELTE Szociológiai Intézete, tanszékvezető egyetemi tanár): „A magyar társadalomtudományok a nemzetközi kapcsolatrendszerben”.

június 20–július 4. *Ma Yi-e* (Idegen Nyelvek Kollégiuma, Peking) professzort és *Gao Ge* kolléganőt, a Pekingi Egyetem Nemzetközi Politikai Tanszékének főmunkatársát fogadta intézetünk.

augusztus 18–21. Az Európai Szociológiai Társaság Amsterdamban megrendezett „Will Europe Work” című konferenciáján *Táll Éva*, *Utasi Ágnes* és *Róbert Péter* képviselte az intézetet. A mintegy négyszáz főt felvonultató találkozó résztvevői a szekcióüléseken az Európai Unió működésével, bővítésével, perspektíváival foglalkoztak a gazdasági-társadalmi élet szinte minden területén. A konferencián elhangzott előadásokból kiderült, hogy az empirikus vizsgálatok tapasztalatai szerint az Európával való azonosu-

lás foka még a régi tagállamok polgárai számára is messze elmaradt a lakóhelyi, a regionális vagy a nemzeti identitás deklarálása mögött.

*

Pszichológiai Kutatóintézet

június 27–július 3. Az intézet szervezésében Budapesten tartották meg az ICON 7 (International Conference on Cognitive Neuroscience) háromévenként sorra kerülő tudományos ülését. A konferencián a megismerési folyamatokat főként az eseményekhez kötött agyi tevékenység (elektromos és mágneses) elemzésével, humán kísérletekkel foglalkozó kutatók vettek részt. Az üléseken 14 ország 178 résztvevője 19 szimpóziumon, 5 plenáris ülésen és 2 poszterszekcióban mutatta be tudományos eredményeit.

*

Regionális Kutatások Központja

május 10. Stratégiai együttműködési megállapodást kötött az MTA Politikai Tudományok Intézete és az MTA Regionális Kutatások Központja. A két kutatóhely közös kutatási projektek, megbízások vállalásán túl oktatási programok együttes kidolgozását, szakmai tanácskozások megrendezését és közös kiadványok megjelenítését tűzi célul, valamint koordinálják hazai és nemzetközi kapcsolataikat is.

május 12. Az MTA RKK Közép- és Északmagyarországi Intézete tanácskozást rendezett „Az ember – tervezés – környezet” címmel. A miskolci és debreceni akadémiai bizottságokkal együtt szervezett rendezvényen mintegy félszáz köztisztviselő vett részt.

május 26. Az RKK megalakította tudományos tanácsát. Az alakuló ülésen a tanács elfogadta szervezeti és működési szabályzatát, s elnökéül Enyedi György akadémikust választotta meg, majd értékelte az intézet eddigi szakmai tevékenységét, és ajánlásokat fogalmazott meg a következő időszak stratégiai kutatási irányaira.

május 27–29. Az RKK a Föderalizmus Kutatók Európai Központjával közösen, a Friedrich Ebert Alapítvány támogatásával rendezett nemzetközi konferenciát Pécsen „A régiók szerepe a bővülő Európai Unióban” címmel. A mintegy 100 résztvevővel zajló tanácskozáson – az intézet kutatóin túl – az európai uniós országok szakemberei mellett a környező volt szocialista országok kutatói vettek részt a tartottak előadást saját hazájuk területi, regionális problémáiról, a területfejlesztés tapasztalatairól.

június 23–24. A PHARE EU-képzési program keretében a JPTE Európa Központja, Baranya és Tolna megyék önkormányzatai és közigazgatási

hivatalai és az RKK Pécsen és Szekszárdon kétnapos tanácskozást rendezett „Az Európai Unió intézményi és jogi alapjai” címmel. A fórumokon mintegy 100 köztisztviselő vett részt.

*

Számítástechnikai és Automatizálási Kutatóintézet

május 19. „SEMIKRON a világpiacon és Magyarországon” címmel a SEMIKRON-MTA SZTAKI-FORTTRANS nagy érdeklődéssel kísért, közös előadássorozatot szervezett.

június 21. Az Informatikai Bizottság, az IEEE Hungary Section, Circuits, System and Computers Chapter s az intézet Analogikai és Neurális Számítások Kutatólaboratóriuma vendége a CNN (Celluláris Neural Network) részéről Leon O. Chua (University of California at Berkeley) a komplexitás és a komplex rendszerek kulcskérdésére, a komplex mintázatok és egyéb jelenségek keletkezésének feltételezésére adott választ.

június 24–július 2. Az Erdős-centrum támogatásával, Gyárfás András szervezésében „Coloring Problem” címmel nagy sikerű nemzetközi workshopot rendeztek gráf színezési problémákról az intézetben.

június 25. Hiroyuki Yoshikawa professzor, a Japán Tudományos Tanács elnöke kerekasztal-beszélgetésen vett részt, amelynek témája a tudomány, az akadémia és a technológia szerepe volt.

augusztus. A Siemens és a SZTAKI elmúlt két évi együttműködése eredményeként augusztusban sikeresen üzembe helyezték a paksi atomerőműben annak az új reaktorbiztonsági rendszernek az első egységét, amely a VVER 440 típusú erőművek között elsőként használja a korszerű, a biztonságot jelentősen növelő digitális információs és vezérlő technikát. A SZTAKI Irányítástechnikai Kutatócsoportja elméleti kutatásai révén tudott a biztonsági rendszer rekonstrukciójához hozzájárulni, elvégezte a Siemens-rendszer ellenőrzését és működésének hitelesítését, és jelentős újdonsággal – az indítási tesztgép paksi adatok alapján történő kidolgozásával – egészítette azt ki.

*

Szilárdtestfizikai és Optikai Kutatóintézet

június 21–25. Pécsen tartották a IV. Kisennergiájú elektrodinamika szilárdtestekben (Low Energy Electrodynamics in Solids IV) c. nemzetközi konferenciát, az MTA SZFKI és a BME Fizikai Intézet közös rendezésében. A kétévenként tartott konferenciasorozat témája a szilárdtestekben fellépő alacsony energiájú jelenségek elméleti és kísérleti vizsgálata. A mostani találkozó érdekessége volt, hogy a hagyományos (rádió- és mik-

rohullámú, távoli infravörös, infravörös) technikák mellett megjelentek az eddig csak nagy frekvencián alkalmazott módszerek, így például külön ülésszak foglalkozott a szinkrotronsugárzásra, illetve a szabad elektron lézerekre alapozott infravörös spektroszkópiával. Összesen 40 előadás hangzott el, valamint 11 poszttert állítottak ki. Az 54 résztvevő 12 országból érkezett, köztük 14 magyar.

július 2–6. A Tudomány Világkonferenciája szatellit programjaként Budapesten rendezték meg a „8. Nemzetközi Lézerfizikai Műhely” (8th International Laser Physics Workshop). A konferencia elnökei: Kroó Norbert akadémikus, az MTA főtitkára és A. M. Prohorov Nobel-díjas orosz professzor voltak. A rendezvényt korábbi workshopok hosszú sora előzte meg.

A találkozó lefedte az egész lézerfizikát, illetve lézeralkalmazást. A 11 plenáris előadás mellett 5 témacsoportban, három párhuzamos szekcióban voltak meghívott és szóbeli előadások.

A konferencián 20 országból mintegy 220-an vettek részt, köztük 30 magyar kutató. Az elhangzott előadások anyaga a Laser Physics c. nemzetközi folyóiratban jelenik meg.

augusztus 4–5. A 2. dél-koreai-magyar közös szemináriumon 7 koreai és 8 magyar előadás hangzott el a folyadékkristályok témakörében.

*

Talajtani és Agrokémiai Kutatóintézet

május 25–30. A Svéd Királyi Mezőgazdasági és Erdészeti Akadémia 46 fős delegációja magyarországi tanulmányútja.

június 11. A kutatóintézet, a DAB és a DATE Kutatóközpontja által közösen szervezett „A homoktalajok termékenységének javítása” c., Nyíregyházán tartott tudományos tanácskozás keretében bemutatásra került az intézet nyírlugosi telepén beállított trágyázási tartamkísérlet.

augusztus 23–29. A Svéd Királyi Mezőgazdasági és Erdészeti Akadémia meghívására 9 fős magyar delegáció látogatott Svédországba az agrár-környezetvédelmi tapasztalatok megbeszélésére.

*

Történettudományi Intézet

május 21. Prof. Günther Beschof (Univ. of New Orleans): „Ausztiria a szövetségesek megszállása alatt 1945–1955” címmel tartott előadást.

június 9. Deborah S. Cornelius: „In Search of the Nation: The New Generation of Hungarian Youth in Czechoslovakia 1925–1934” címmel előadást tartott.

július 5. Albrecht Classen (Arizona, USA): „Közép- és kora újkori társadalom mentalitás-története irodalmi és történeti műfajok elemzése alapján” címmel kutatási beszámolót tartott.

*

Világgazdasági Kutatóintézet

június 24–25. A hágai székhelyű FONDAD (Forum on Debt and Development), a Nemzetközi Valutaalap, a Világbank, az OECD és neves kutatóintézetek vezető szakembereinek részvételével az intézet nemzetközi konferenciát rendezett „The Management of Global Financial Markets: Challenges and Policy Options for Emerging Economics, the EU and the International Institutions” címmel.

*

Zenetudományi Intézet

május 8. Az intézet Népzenei Osztálya és a Magyar Kodály Társaság „Keleti hagyomány, nyugati kultúra” címmel konferenciát rendezett Vargyas Lajos 85. születésnapjának tiszteletére a Kodály Múzeumban.

május 20. Intézeti Tudományos Fórum keretében Tallián Tibor tartott előadása: „A vidéki magyar operajátszás a múlt századfordulón”.

május 27–30. Az intézet igazgatója, Tallián Tibor Koppenhágában részt vett és előadást tartott az European Science Foundation nemzetközi zenetudományi programjának konferenciáján. A konferencia témája: operazenei fejlődése a 18–19. századi Európában.

június 16–21. A Földvári Napok keretében rendezett kortárs zenei konferencián előadást tartottak Berlász Melinda, Dalos Anna, Dolinszky Miklós, Halász Péter, Vikárius László intézeti munkatársak.

június 17. Rudas Péterné és Szalay Olga ismertette Kodály Zoltán nagyszalontai népdalgyűjtésének készülő közreadását.

július 2. Pásztón Szendrei Janka, Tari Lujza és Dobszay László tudományos főmunkatársak részt vettek a Rajeczky Benjamin halálának 10. évfordulójára rendezett emlékülésen.

július 13–18. Az intézet társrendezőként részt vett a Dunamenti Folklorfesztivál keretében Szekszárdon „A folklórhitelesség: kié a hagyomány?” címmel lezajlott tudományos konferencián. Az intézet képviselőjében előadást tartott Felföldi László, Olsvai Imre.

augusztus 2. Az intézet és a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Zenetudományi Tanszéke a Farkasréti temetőben megkoszorúzta néhai alapítója és vezetője, Szabolcsi Bence sírját, születésének 100. évfordulóján.

A TUDOMÁNY KOMMUNIKÁCIÓJA

A VILÁG TUDOMÁNYOS ÚJSÁGÍRÓI BUDAPESTEN*

Huszonkilenc országból közel másfél száz résztvevője volt a Tudományos Újságírók II. Világkonferenciájának 1999. július 2. és 4. között Budapesten. A találkozót a Tudomány Világkonferenciájának kísérőrendezvényeként az UNESCO, az EUSJA (a Tudományos Újságírók Szervezeteinek Európai Uniója), a Tudományos Újságírók Klubja, valamint számos támogató segítségével rendezte meg a helyi és nemzetközi szervezőbizottság. A tanácskozás helyszínéül a Budapesti Műszaki Egyetem és az ELTE közös, új informatikai épülete szolgált, lehetőséget teremtve ezzel arra, hogy a küldöttek akár két előadás meghallgatása között riportot, beszámolót továbbítsanak országukba.

Nyitóelőadásában Leon Lederman Nobel-díjas fizikus elmondta, hogy a tudomány és a technika robbanásszerű fejlődésével félelem, tudatlanság, elidegenedés léphet fel az emberek között, amely a kiegyensúlyozott fejlődés gátja lehet. Susan Greenfield, aki a Brit Királyi Akadémia tagja és egyúttal tudományos ismeretterjesztő könyvek szerzője, filmek népszerű közreműködője, arról beszélt, mi a titka a sikeres tudomány népszerűsítésnek. Floyd E. Bloom, a *Science* főszerkesztője elemzésében a tudományos újságíró szerepét abban jelölte meg, hogy hidat létrehozva a tudomány és a mindennapok között segítse eligazodni az embereket gyorsulva változó világunkban. Ez a téma, tehát a tudományos újságíró feladata és felelőssége, a későbbiekben a konferencia több szekciójában is előkerült, a résztvevők megosztották egymással tapasztalataikat és nézőpontjukat.

A második és a harmadik nap délelőttjén plenáris előadások hangzottak el, a hallgatóság azonnali reagálási lehetőségével. Az előadók olyan, a szakmát mélyen érintő kérdéseket feszegettek, elemeztek, hogy: vajon el kell-e adni a tudományt, mennyire számítanak a profit szempontjai, milyen a tudományos újságírási helyzete a fejlődő országokban, hogyan változott a rendszerváltozás utáni években Közép- és Kelet-Európában. Szólt előadás a tudományos újságírók felelősségéről,

az etikai dilemmákról is, és arról, milyen változásokat okoz a szakmában a „digitális” kor beköszönte.

A délutáni párhuzamos üléseken kisebb csoportokban, de annál erőteljesebben zajlott a véleménycsere. Izgalmas vita folyt abban a szekcióban, ahol a vezető tudományos lapok szerepéről cseréltek eszmét e lapok (a *Science*, a *Nature*, a *New Scientist*, a *La Recherche* és a *Bild der Wissenschaft*) főszerkesztői, vezető munkatársai és ismeretterjesztő magazinok munkatársai. Külön szekciókban vitatták meg az érintettek és az érdeklődők a rádiós, illetve a televíziós tudományos újságírási tapasztalatait, lehetőségeit. A tudományos hírek nem csupán a tudományos lapokban jelennek meg, megtalálhatóak a közembernek szóló bármely médiában. A szalagcímmé vált tudományról több előadó a saját országából, munkájából hozott példát, esettanulmányt. A szakma gyakorlásának elengedhetetlen feltételeiről is több szekcióban esett szó. Az információ elérhetősége és mennyisége ma már nem kérdéses, nagyobb gondot jelent viszont a megfelelő, megbízható információforrás kiválasztása: ehhez is kaptak ötleteket a jelenlévők. Többen beszámoltak a tudományos újságírók képzéséről, az alkalmazott módszerekről is, ezzel lehetővé téve különböző országok tapasztalatainak összevetését.

A zárónapon nagy érdeklődés kísérte a panelbeszélgetéseket. Az egyikben fiatal újságírók beszéltek meg gondjaikat, a másikban a szakma vezető személyiségei vitatták meg a kollegiális együttműködés lehetőségeit és fontosságát. A tanácskozás hivatalos részét lezáró plenáris ülésen a három nap eredményeit, ajánlásait összefoglaló deklarációt fogadtak el a résztvevők, és javaslatot tettek a Tudományos Újságírók Világszövetségének létrehozására. Ezt a szándékot az UNESCO nevében Maurizio Iaccarino főigazgató-helyettes levélben üdvözölte, és a kezdeményezést támogatásáról biztosította.

A rendezvény utolsó napján nyílt fórum volt a szélesebb közönség számára, másnap pedig az érdeklődők a paksi atomerőművet, illetve az MTA Kísérleti Orvostudományi Kutatóintézetét látogatták meg.

Mátay Anna

* A Tudomány Világkonferenciájának társrendezvénye. A világkonferenciáról l. folyóiratunk különszámát!

EZREDFORDULÓ

STRATÉGIAI KUTATÁSOK A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIAÁN

Megjelenik évente hat alkalommal a História, a Köznevelés, a Technika és a Természet Világa mellékletként

Cikkek a magyar állam és a magyar nemzet előtt álló alternatívákról. Mit hozhat számunkra az információs forradalom, az államrendszer átalakulása, az európai és az euroatlanti integráció? Termelési és ellátási rendszerek válsága után mik a kilátásaink? Hogyan tudjuk feloldani a térség humán konfliktusait: szociális, vallási, etnikai konfliktusokat. Az MTA-n folyó stratégiai kutatások ilyen kérdésekre kívának válaszokat adni, s ezen kutatások eredményeit részben könyvsorozatban (Magyarország az ezredfordulón) és folyóiratban (Ezredforduló) rövid formában tesszük közzé.

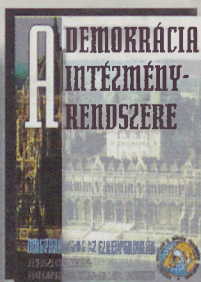

MAGYARORSZÁG AZ EZREDFORDULÓN

c. könyvsorozat kötetei

Bp. 1997. 197 oldal
510 Ft

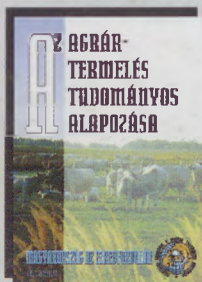
Bp. 1997. 187 oldal
490 Ft

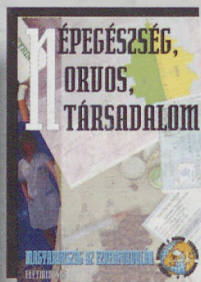
Bp. 1997. 203 oldal
540 Ft

Bp. 1997. 294 oldal
730 Ft

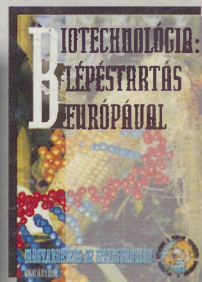
Bp. 1997. 179 oldal
540 Ft

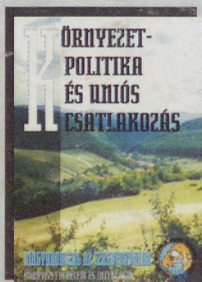
Bp. 1998. 215 oldal
570 Ft

Bp. 1998. 245 oldal
590 Ft

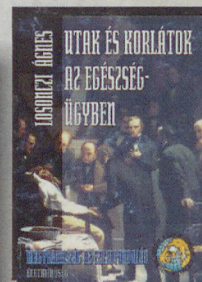
Bp. 1998. 158 oldal
540 Ft

Bp. 1998. 234 oldal
620 Ft

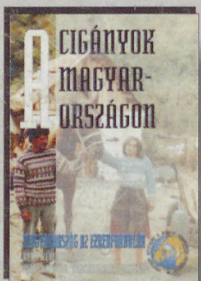
Bp. 1998. 195 oldal
570 Ft

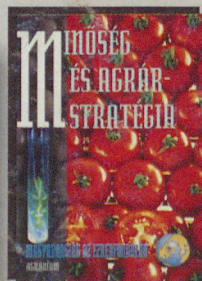
Bp. 1998. 243 oldal
660 Ft

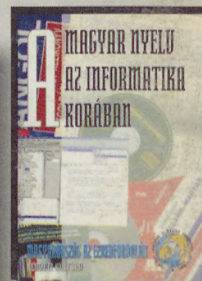
Bp. 1998. 251 oldal
660 Ft

Bp. 1999. 270 oldal
700 Ft

Bp. 1999. 408 oldal
900 Ft

Bp. 1999. 195 oldal
550 Ft

A fenti kötetek megvásárolhatók a fővárosi könyvesboltokban, a vidéki akadémiai központokban, valamint az MTA Történettudományi Intézetében
(Cím: MTA TTI, 1014 Bp., Üri u. 53., Dobos Anikó terjesztő. Tel./fax: 3566-373)